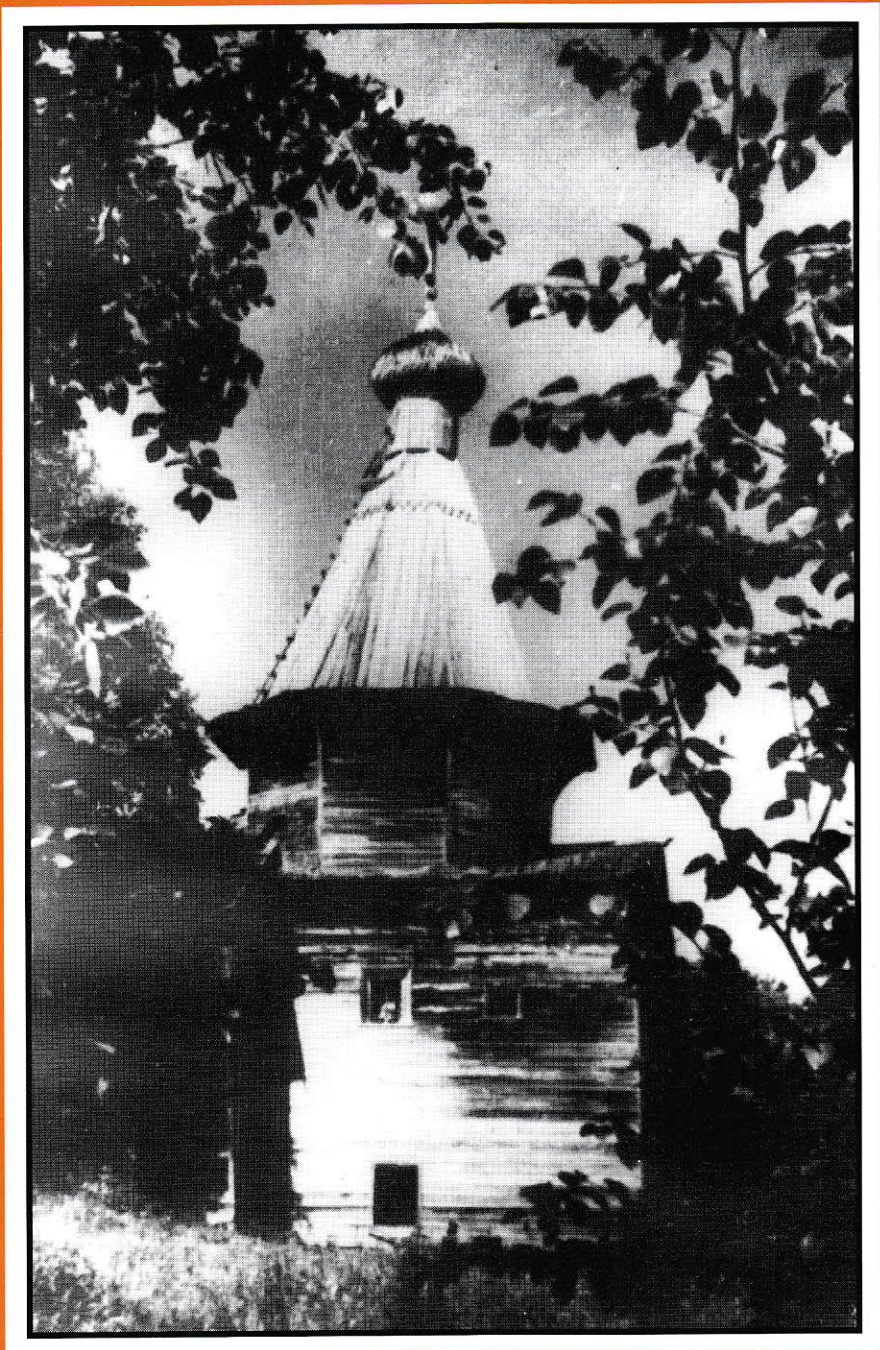

Lacjalan Leimo

N:o 9-10 1999

TUNKUAN ERIKOISNUMERO

LAHJAKSI SUOMALAISELLE

Heimolehti Karjala —
suomalainen lahja
suomalaiselle.

Lisätietoja os.
Heimolehti KARJALA
Kauppakatu 41
53100 Lappeenranta
puh. (05) 453 1700

KANSIKUVA: Troitsansaaren Pyhän Nikolaoksen kirkko vielä alkuperäisessä asussa v. 1961. (Karjalan tasavallan kansallisarkiston kok.)

JESITEX

KANKAITA valmistajille ja jälleenmyyjille EDULLISESTI.

Rullakatu 6 F 36
15900 Lahti 90
Puh. 03-23 455

NURMEKSEN KAUPPA OY

Kaupanteon keskipiste
Ylä-Karjalassa

Rakennusliike RAKENNUSNELIÖ OY

Helsingintie 9 A 1, 24100 SALO
Puh. 02-317 262, telefax 02-332 626

Juuriltaan Karjalainen yritys

Karjalan Heimo

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

Runsaasti kuvitettu, aikaansa seuraava karjalainen aikakauslehti, 83 vuosikerta. Ilmestyy kuusi kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. 220 sivua monipuolista lukemista Karjalan historiasta ja nykypäivästä.

Tilausmaksu 1999
kestotilauksena 115 mk
vuositilaus 120 mk (Suomi ja pohjoismaat)

Maksun voi parhaiten suorittaa Karjalan Sivistysseuran ps-tilille 800015-61719 osoitteella
Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki.

Tässä numerossa mm.

- * Tunkuan elämää sata vuotta sitten
- * Kun piispa Serafim kävi Tunkuan kylissä
- * Suikujärven seurakunta oli Karjalan vanhimpia
- * Lahkolaisuus Tunkuan piirissä 1930-luvulla
- * Troitsansaaren luostarin vaiheita
- * Tunkuan kylien pruasniekkoja
- * Karjalan kansannousu alkoi Koivuniemen metsäpirtistä
- * Katsaus Tunkuan piirin vaiheisiin
- * Kyläkuvauksia ja muisteluksia:
  - KOIVUNIEMI
  - KEVÄTTÄMÄJÄRVI
  - USKELA
  - LUKINSAARI
- * Pääosa jutuiSTA uutta tietoa tai ensi kertaa Suomen kielellä: valokuvat ennen julkaisematonta aineistoa.

Heinätyöt hunningolla

Heinätyöissä on Tunkuan piirissä tapahtunut vakava repeämä, joka saattaa heijastua aikanaan myös sadonkorjuuseen. Heinäkuun ensi puoliskon aikana piirin alueella oli määrä korjata heinää 5 400 tonnia, josta määrästä on korjattu heinää vasta 8,4 prosenttia. Yksikään kyläneuvosto ei ole selviytynyt tehtävästään. (PK 27.7.1934).

□ □ **Tunkuan kylän** kansalaisten yleisessä kokouksessa 4. tammikuuta 1931 julistettiin vastalause teollisuuspuolueen tuho-työlle (?), imperialisteille ja Suomen lahtareille. Samalla kokouksen osanottajat päättivät kieltäytyä uskonnollisten pyhien vietosta. (PK 14.1.1931).

KARJALAN HEIMO

KARJALAN SIVISTYSSEURAN ÄÄNENKANNATTAJA

N:o 9-10

Helsingissä, marraskuun 9. päivänä

1999

Lehti ilmestyy 6 kertaa vuodessa kaksoisnumeroina. Julkaisija Karjalan Sivistysseura ry, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki. Puh. (09) 171 414 (tiistaisin klo 10-15). Fax 09-278 4765. Puheenjohtaja: Pentti Keynäs, puh. (09) 135 2828, sihteeri: Marja Torikka, puh. (09) 731 5263 (työ).

Tilaushinnat: Kestotilaus 115:– kotimaassa ja Pohjoismaissa, 135:– muut maat. Vuosikertatilaus 120:– kotimaassa ja Pohjoismaissa, 140:– muut maat.

Ilmoituskonttori: T:mi Katja Honganmäki, Satakielentie 6-10 B 5, 58200 Kerimäki, puh. (015) 543 105, fax (015) 534 190.

Ilmoitushinnat: Vuoden loppuun: Takakansi 2 625,–, sisäkannet II-III 2 415,–, ts. 1/1 s. 2 310,–, 1/2 s. 1 575,–, 1/3 s. 1 260,–, 1/4 ss. 993,–, 1/6 s. 745,–, 1/8 s. 620,–, 1/10 s. 545,– ja 1/16 s. 475,–. Neuvottelukunta: Paavo Ahava, Paavo Harakka, Tapio Hämynen, Ville Lahelma, Laina Lahti, Valto Peiponen, Silja Rummukainen, Senni Timonen, Oskari Toivokainen ja Sakari Vuoristo.

Päätoimittaja: Sakari Vuoristo, Mäklöörinkatu 6 A 21, 15240 Lahti, puh./fax (03) 730 4075.

ILMOITTAMALLA TÄSSÄ LEHDESSÄ TUET KARJALAINUORTEN OPISKELUA.

Postisiirtotili 800015-61719

– Perustettu 1906 –

ISSN 0449-8828

Tuntematon Tunkua tutuksi

Kaakkois-Viena eli suppeasti tarkasteltuna entinen Tunkuan piiri, johon kuului aikanaan Tunkuan lisäksi enin osa Suikujärven ja Voijärven kylistä, on meillä vähiten tunnettua Vienan Karjalaa.

Karjalaa käsittelevässä kirjallisuudessa on niukasti tietoa tästä alueesta. Tunkuan perinnettä ja kielimuotoa onkin meillä tallennettu erittäin vähän - lähinnä vain pakolaisilta (Liljeblad, Virtanen) - ja Tunkuan puolella liikkuneet runonkerääjät voi laskea yhden käden sormilla. Kesällä 1871 A. A. Borenius ja Arvid Genetz kävivät laihoin tuloksin muutamissa Tunkuan ja Suikujärven kylissä, ja seuraavia tutkijoita saatiin odottaa peräti toistasataa vuotta. Syksyllä 1987 kielentutkijat Matti Larjavaara ja Seppo Suhonen työskentelivät viikon Suikujärvellä ja kolme päivää Tunkualla.

Karelianisteillekin Tunkua näyttää olleen liian kaukana; matkakuvauksia ja valokuvia on melko turha meikäläisistä arkistoissa etsiä. Oikeastaan ainoa, joka Tunkuasta jotakin kirjoitti, oli muinaismuistoja ja kansantarinoita tutkinut V. J. Pääkkönen. Retkestään hän kertoo teoksessa "Kesämatkoja Venäjän Karjalassa", (SMY 1898). Eniten tietoja Tunkuasta sisältyy perinnehaastatteluihin, joita Maiju Keynäs teki 1939-40 pakolaisten keskuudessa.

Miksi Tunkua jäi niin tuntemattomaksi Karjalan syrjäkulmaksi? Siellähän asui sataprosenttisesti karjalaisista väestöstä, siellä puhuttiin karjalan kieltä eikä se loppujen lopuksi ollut niin kaukana kuin saattaa tun-

Tunkuan kylää elokuussa 1998. Oikealla suurten puiden katveessa vanha tsasouna, jossa nykyään paikallinen terveyskeskus.

tua. Jyskyjärveltä, joka oli runonkerääjien ja karelianistien itäisimpiä käyntipaikkoja, on Tunkualle lyhyempi matka kuin Suomen rajalle.

Kulkuyhteydet Tunkuan suuntaan olivat kuitenkin hankalat. Alue sijaitsee vedenjakajan takana, joten vesistötkään eivät siis helpottaneet siellä matkantekoa. Sen sai kokea esim. Pääkkönen tarpoessaan päiväkausia upottavia soita Rukajärveltä Hiisjärven kautta kohti Tunkuan läntisiä kyliä. Samat seikat vaikuttivat nähtävästi myös siihen, että tunkualaiset itsekin suuntautuivat kaikissa toimissaan itään, Vie-

nanmeren rannikolle, jos kohta sikäläisiä laukkukauppiaita liikkui jonkin verran Suomessakin.

Elias Lönnrot, jonka jälkiä useimmat myöhemmät perinteen kerääjät seurailivat, määritteli omien havaintojensa ja kansalta kuulemansa mukaan vanhan runon levinnäisrajat seuraavasti: Uhtualta pohjoiseen ja Rukajärven tienoilta Valkean meren rantaan asti runoja on sangen vähän tai ne ovat kokonaan kadonneet. Tämän Boreniuskin myöhemmin vahvisti. - Myöhempien tutkijoiden, mm. Sandra Stepanovan, onnistuneet keruumatkat

ovat osoittaneet, että kalevalamittainen runous ei ollut Vienan kaakkoisosissaan täysin tuntematonta. Perinteen runsaudessa ja monipuolisuudessa Tunkuan alue ei kuitenkaan vedä vertoja Vuokkiniemen-Uhtuan runomaille.

Kun Tunkua on näin tuntematon, Karjalan Heimo on päättänyt täyttää ainakin osittain tuon tietoaution tämän erikoisnumeron avulla. Kaikille avustajille, jotka melkein kaikki ovat joko tunkualaisia tai sellaisia, joiden juuret ovat Tunkualla, parhaat kiitokset monipuolisesta yhteistyöstä!

SAKARI VUORISTO

Suikujärven kylien väkilukutietoja v:sta 1905

Jevgeni Klementjevin pohjatiedoista täydentäneet ja tarkistaneet Anja Malinen ja Jevgenie Stselin.

Nimet karjalaksi

Kylä	1905	1908	1926	1933	1959	1970	1989	1998
Suikujärven eli Šuigarven länsirannat kylät, joista Šuigarveä kutsuttiin pääkyläksi:								
Suigarvi	356	-	133	155	220	100	35	27
Andronovanlaksi	(ei tietoa)	-	-	-	-	-	-	autio
Lehto	250	260	143	427	732	469	120	73
Niemi	(ei tietoa)	-	-	-	-	-	-	autio
Lehtoranda	10	15	18	18	-	-	-	autio
Pohjoispiä	123	?	?	?	(yhdist. Šuigarveen)	-	-	autio
Dansavuara	-	-	12	14	-	-	-	autio
Sarahikko	59	45	-	-	-	-	-	autio
Saravuara	-	32	53	54	7	1	-	autio
Muut kylät:								
Ahvenvuara	7	7	9	14	-	-	-	autio
Ehätysvuara	34	47	42	36	8	-	-	autio
Heinävuara	6	6	8	10	-	-	-	autio
Hilo (Pertozero) =								
Filimonovo	31	34	35	34	-	-	-	autio
Hongavuara	8	-	-	-	-	-	-	autio
Huabavuautio	-	-	-	-	-	-	-	autio
Ipatt	46	51	97	67	-	-	-	autio
Kalliovuar	52	59	53	34	-	-	-	autio
Kangazvuara	42	41	-	-	-	-	-	autio
Kibbärvi =								
(Kippajärvi)	47	-	45	34	-	-	-	autio
Kibrola	28	27	40	16	-	-	-	autio
Kodavuara	-	-	-	-	-	-	-	autio
Kondied'ärvi	62	60	69	46	-	-	-	autio
Kurjus =								
nyk. Pusno	56	58	-	-	184	551	609	623
Luulamb	16	17	33	137	-	-	-	autio
N'auguvuara	19	19	15	24	-	-	-	autio
Niikkanavuara	98	102	-	-	-	-	-	autio
Nuottavaara	242	273	147	101	-	-	-	1
Nälgävuar	26	27	28	25	-	-	-	autio
Padavuara	6	8	11	6	-	-	-	autio
Parissanvuara								
(Borissanvaara)	26	27	36	30	-	-	-	autio
Riihvuara	49	49	65	53	-	-	-	autio
Sepänvuara	12	24	25	25	-	-	-	autio
Sosnovitsa	4	8	-	-	-	-	-	2300
Suijunvuara	26	31	53	28	-	-	-	autio
Sägärvi	61	63	36	68	-	-	-	autio
Talviesvuara	-	-	7	4	-	-	-	autio
Tappovuara	19	18	21	27	-	-	-	autio
Torovuara	32	-	38	41	5	-	-	autio

Kesäjärven eli Kezärven

Kylä	1905	1908	1926	1933	1959	1970	1989	1998
Kezärvi	137	132	160	106	55	73	6	3
Kylänpää (2 taloa, ei myöhempiä tietoja)	-	-	-	-	-	-	-	autio
Libbovuara (2 taloa, ei myöhempiä tietoja)	-	-	-	-	-	-	-	autio
Siigan'iemi (1 talo, jossa Jemeljanoffin perhe)	-	-	-	-	-	-	-	autio
Mändyn'iemi (1 talo, ei muita tietoja)	-	-	-	-	-	-	-	autio
Ehätys (2 taloa, ei muita tietoja)	-	-	-	-	-	-	-	autio
Hovatta (ei tietoja)	-	-	-	-	-	-	-	autio

Yhteensä 45 kylää/asuttua paikkaa - 1998 jäljellä oli 6 asuttua kylää.

Lisähuomautus: Tunkualla, Voijärvellä ja Suikujärvellä ei entisaikaan käytetty sanaa 'huuttori'. Jos oli vaikka 1-2 taloa, niin käytettiin nimitystä 'kylä' tai 'vuara'. Oheiseen luetteloon on pyritty tallentamaan kaikenkoisten kylien nimet ja asukastiedot.

Tunkuan kylien väkilukutietoja v:sta 1905

(Jevgeni Klementjevin pohjatiedoista täydentäneet ja tarkistaneet Anja Malinen ja Sergei Zaikov)

Nimet suomeksi	Nimet karjalaksi	1905	1926	1933	1941	1959	1970	1989	1998
Tunkua	Tungut	354	242	219	asuttu	202	220	102	89
Maasjärvi	Muazärvi	265	195	176	asuttu	177	107	23	8
Keljavaara	Djömozenvuara	65	42	65	asuttu	-	poltettu v. 1941	-	autio
Hiisjärvi	Hiižärvi	25	asuttu	asuttu	asuttu	-	poltettu v. 1941	-	autio

		1905	1926	1933	1941	1959	1970	1989	1998
Kalliolahti	Kallivolakši	8	asuttu	asuttu	asuttu	-	-	-	autio
Koivuniemi	Koivn'iemi	159	154	143	asuttu	65	1	-	autio
Kevättämäjärvi	Kevättämärvi	133	251	272	asuttu	99	127	20	5
Kuikkavaara	Kuikkavuara	17	38	39	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Kutsjärvi	Kutčärvi	127	asuttu	asuttu	asuttu	-	-	-	autio
Klimkolja	Klimkolja	31	asuttu	asuttu	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Kompakka	Kompakka	169	142	131	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Lusmanvaara	Luzmanvuara	65	40	44	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Markkisenvaara	Markkizenvuara	116	91	88	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Onihma	On'ihma	10	asuttu	asuttu	asuttu	-	-	-	autio
Petskanvaara	Petčkanvuara	20	32	36	asuttu	-	-	-	autio
Pompinvaara	Poppi	16	19	21	asuttu	-	-	-	autio
Siikavaara	Šiigavuara	18	7	6	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Saari	Lukinsuari	63	69	45	asuttu	30	-	-	autio
Syväjärvi	Šyvärvi	5	6	6	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Säynäjänvaara	Šäynyänvuara	28	53	56	asuttu	-	-	-	autio
Vennäisjärvi	Vennäisd'ärvi	32	27	30	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Viikatejärvi	Viktehd'ärvi	53	72	71	asuttu	-	-	-	autio
Viiru	Viiru	40	19	13	asuttu		poltettu v. 1941		autio
Vatulma	Vatulma	22	24	24	asuttu	-	-	-	autio
Voijjinki	Voinjgi	42	39	32	asuttu	-	-	-	autio
Lammintaus	Lammintaus	26	22	23	asuttu	-	-	-	autio
Kylä yhteensä:		26	26	26	26	4	4	3	3

Voijärven kylien väkilukutietoja v:sta 1905

(Jevgeni Klementjevin pohjatiedoista täydentäneet Anja Malinen ja Sergei Zaikov).

Nimet suomeksi	Nimet karjalaksi	1905	1908	1926	1933	1941	1959	1970	1989	1998
Afonanniemi	Offonänn'iemi	132	163	124	100		40	-	-	autio
Alajärvi	Alarvi	73	46	31	39		46			autio
Derevnä (kylä)	Derevnä	10	9	6	(yhd. Puustiin v. 1933)					autio
Puusti (Erakkola)	Puusti	8	9	16	11		-	-	-	autio
Kangasniemi	Kangašn'iemi	15	14	26	27		23	-	-	autio
Kirilänvaara	Kirilänvuara	10	10	-	-		-	-	-	autio
Hristananvaara	Hristanavuara	36	36	45	46		-	-	-	autio
Lesola	Ležola	83	72	95	107		35	-	-	autio
Mustavaara	Muštavuara	17	16	19	21		-	-	-	autio
Piepjärvi	Piebärvi	137	130	125	134		100	-	-	autio
Brällinvaara	Brällinvuara	10	17							autio
Puolimatka	Puolimatka	4	7							autio
Riihijoki	Riihd'ögi	63	73	65	89		54			autio
Tarkonjärvi	Tarkond'ärvi	8	4	8	14					autio
Troitsa	Troitča	7	5	4			(yhd. Uskelaan)			autio
Uskela	Uškela	207	205	170	212		120	16		3
Voijärvi	Void'ärvi	277	243	192	191		290			autio
Kylä yhteensä:		17	17	15	12		8	1		1

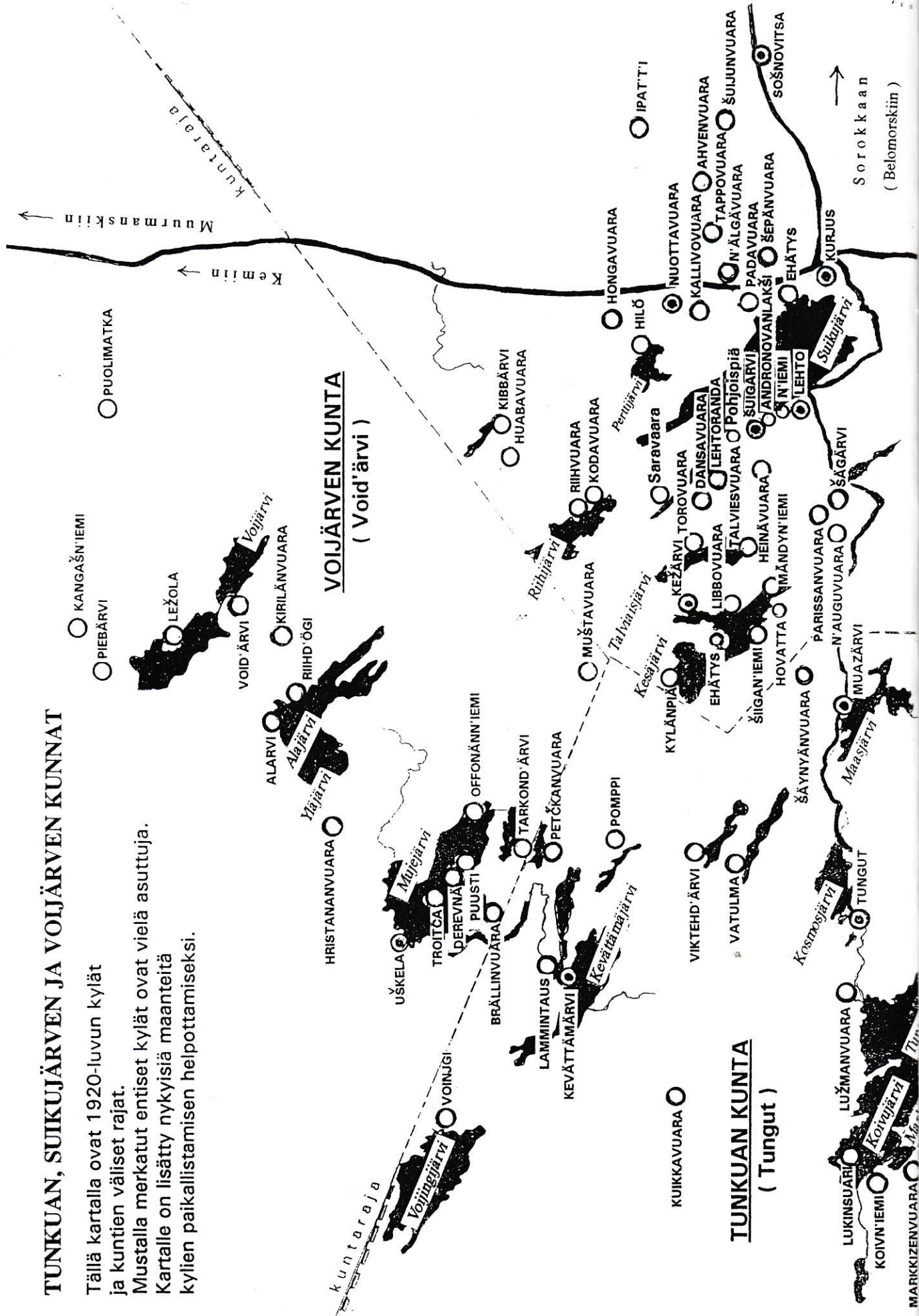

Vuonna 1927 perustetun Tunkuan piirin keskuksena oli alkuvuosina Tunkuan kirkonkylä. Pian se kuitenkin havaittiin liian syrjäiseksi paikaksi, ja keskus siirrettiin ihmisten ilmoille Lehdon kylään (kuva: Karjalan tasavallan kansallisarkiston kok.)

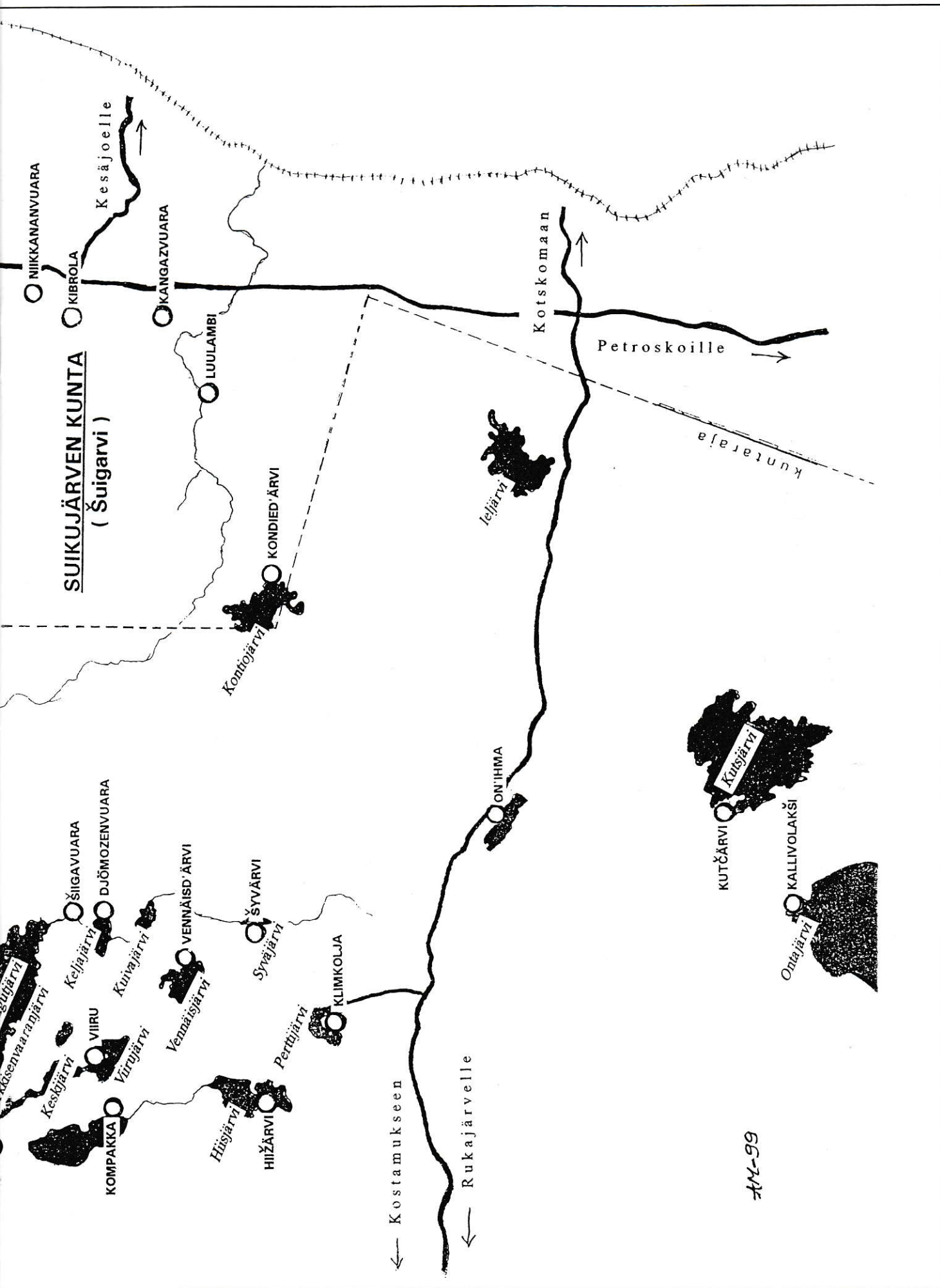

TUNKUAN, SUIKUJÄRVEN JA VOIJÄRVEN KUNNAT

Tällä kartalla ovat 1920-luvun kylät ja kuntien väliset rajat. Mustalla merkatus entiset kylät ovat vielä asuttuja. Kartalle on lisätty nykyisiä maanteitä kylien paikallistamisen helpottamiseksi.

Neuvostovallan alkuvuodet olivat kehityksen aikaa Tunkuan piirissä

Kansannousun lasku maksettiin vasta 1930-luvun loppuvuosina

Tunkuan piiri muodostettiin elokuussa 1927 Karjalan ensimmäisen piirijaon yhteydessä. Siihen kuului Tunkuan kunnan lisäksi osia Suikujärven ja Voijärven kunnista. Piirin keskus oli alkuvuosina Tunkuan kirkonkylässä, mistä se 1920-luvun lopulla siirrettiin Lehdon kylään. Kymmenkunta vuotta sodan jälkeen 1956-57 piiri lakkautettiin ja liitettiin Belomorskin piiriin (v:teen 1938 Sorokan piiri). Samoihin aikoihin katosivat myös karjalaisenemmistöiset Kiestingin piiri (liitettiin Louhen piiriin) sekä Seesjärven piiri (Karhumäen piiriin).

Se tosiaseikka, että Karjalan kansannousu oli saanut alkunsa juuri Tunkualta, näkyi neuvostovallan suhtautumisessa tähän tasavallan syrjäkylään. Tuon ajan sanomalehdistä - jotka tosin tässä tapauksessa ovat varsin epäluotettavia tietolähteitä - saa kuitenkin sen käsityksen, että ainakaan minkäläistä syrjintää ei ollut havaittavissa, pikemmin päinvastoin. Lasku kansannoususta lankesi poliittisten muutosten myötä maksettavaksi vasta myöhemmin, 1930-luvun jälkipuoliskolla.

Gyllingin varoitukset

Gylling oli jo alkutalvesta 1922 varoitannut uuden kapinan mahdollisuudesta, ja korostanut, että politiikkaa on muutettava. Rahvas on vedettävä mukaan omin voimin ja omaksi parhaakseen rakentamaan neuvostoyhteiskuntaa. Uuteen politiikkaan kuului myös karjalaistuttaminen, jonka merkitystä Gylling oli niinkään korostanut.

Tätä linjaa vedettiin koko Karjalassa, mutta korostetusti juuri Tunkuan piirissä. Paikallisen väestön suhtautuminen neuvostovaltaan oli kuitenkin vielä 1930-luvulle saakka passiivista. Tämä näkyi mm. vähäisenä osanottona neuvostovaaleihin ja kollektivisoinnin hitaana edistymisenä. Silti oli "piirin entisyyteen nähden" kuitenkin havaittavissa myön-

teistä kehitystä (PK 22.1.1930).

Vaalit eivät kiinnostaneet

Vuoden 1925 neuvostovaaleissa äänestysprosentti oli 35, seuraavissa vaaleissa se nousi 55:een prosenttiin ja 1931 Tunkuan piirin äänioikeutetuista kävi vaaliurnille peräti 72,1 prosenttia. Myöhempien vuosien 99,8 prosentin lukemista oltiin toki kaukana. Punaisen Karjalan Tunkuan kirjeenvaihtaja piti tulosta merkittävänä ja katsoi, että "piirin alueella tähän asti huomattavassa määrässä vallinnut kulakkiaisten ylläpitämä passiivinen suhde neuvostoihin on tykkäänään voitettu". (PK 10.1.1931). "Viime vuosina suoritettu neuvostokoneiston ja valistustyön voimakas karjalaistuttaminen ja varsin huomattava taloudellisen rakennustyön kasvu yhdessä lujan luokkapoliitiikan kanssa" olivat kirjeenvaihtajan arvion mukaan syinä suotuisaan kehitykseen.

"Kulakit" kolhooseja vastaan

Toinen ongelmallinen asia, jossa edistyminen oli vähäistä, oli maatalouden kollektivisointi. Siinä Tunkua edistyi puolta hitaammin kuin naapuripiirit. Kansalaiset jaettiin taloudellisen asemansa perusteella köyhiin, keskivarakkaisiin ja kulakkeihin. Puolueen piirijärjestön ja piirin tpk:n kokoukselostusten mukaan vain kulakkiainekset vieroksivat kollektivisovaltaloita, kieltäytyivät liittyy-

mästä niihin ja yrittivät jarruttaa niiden toimintaa. Kun yksityistalouksille määrättiin tarpeeksi korkeat verot, ongelma useimmissa tapauksissa ratkesi ja kulakeistakin tuli kolhosniekkoja.

"Keskuksen" apupaketti Tunkualle

Loka-marraskuun taitteessa 1925 Petroskoissa pidettiin KASNT:n toimeenpanevan keskuskomitean IV täysistunto. Muiden asioiden ohella esillä oli Tunkuan tpk:n selonteko piirin tilasta, jonka esitti puheenjohtaja Jepifanov. Sen mukaan ongelmia oli runsaasti ja edistystä vähän.

Keskuskomitea ilmoitti ymmärtävänsä ne vaikeudet, joissa Tunkualle sosialismia rakennetaan takapajuisissa oloissa, joissa tpk:n jäsentenkin pitää tehdä virkamatkansa kyläneuvostoihin jalkapatikassa. Niinpä se katsoi välttämättömäksi ryhtyä muutamiin erikoistoihin kunnan elämän kehittämiseksi.

Se määräsi, että tasavallan budjetissa on osoitettava tarvittavat varat Tunkuan tieverkon rakentamiseen; erityisesti maantie Sorokasta Maasjärven kylään on mitä pikemmin saatava kuntoon sekä ryhdyttävä rakentamaan tietä Maasjärvestä Tunkuan kylään. Kansankomissaarien neuvoston ja (Kemin) kihlakunnan tpk:n on ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin. Maa-asiain kansankomisariaatin tehtäväksi annettiin selvittää paikallisiin olosuhteisiin sopiva maatalouden suun-

ta, viljanviljely vai karjatalous. Budjettiin on niinkään osoitettava varoja sellaisten tuotannonlaitosten kuntoonpanoon ja rakentamiseen, jotka turvaavat paikallisten matalo-ustuotteiden jalostuksen (myllyt, meijerit, nahkuriverstaat jne.). Paikallistason hallinnon karjalaistuttamiseksi ja kyläneuvostojen toiminnan elvyttämiseksi Tunkuan tpk:lle on asianomaisten elinten annettava apua.

Puolueen tarkastuskomissio kävi Tunkualle

Kevätpuolella 1931 Tunkualle kävi NKP(b):n tarkastuskomissio tutkimassa piirin tilaa ja kommunistipuolueen piirijärjestön työtä. Raportissaan komissio totesi, että edistystä on tapahtunut monilla aloilla ja kirjoitti mm. seuraavaa:

"Puoluejärjestö on kasvanut vuoden 1931 ensimmäisellä vuosineljänneksellä 36 jäsenellä. Puoluekouluja toimii yhdeksän, mutta niistä vain kaksi säännöllisesti, Nuottavaaran ja Kevättämäjärven koulut. Nuorisosoluja piirissä on 12 ja niissä jäseniä 142.

Yleinen oppivelvollisuus on piirissä toteutettu 99,6 prosenttisesti. Vuosina 1927-28 kansallisella kielellä opastettiin kuudessa koulussa. Nyt piirin kaikissa kouluissa opetuskielenä on suomi. Lukutaidottomia on tätä nykyä 670, joista puolet on vedetty opiskelun piiriin.

Tietttömyys on vähän helppotunut ja nykyään piirin alueella on jotensakin välttävissä kunnossa olevia teitä 114 kilometriä. Moniin paikkoihin pääsee jo autolla. Kuluvana kesänä (1931) avataan autoliikenne Sosnovitsan asemalta piirin keskukseen Lehdon kylään. Rakenteilla on sairaala. Hiljattain on saatu valmiiksi reki-verstaas, puusepänerstaas ja vesimylly.

Tunkuan osuuskaupalla on 12 myymälää ja yhdeksän jakelupaikkaa. Talonpoikaistalouksista n 40 pros. liittynyt kolhooseihin. Vuonna 1930 kyl-

Kollektivisointi Tunkuan piirissä

- huhtikuu 1931:

Kyläneuvosto	talouksia	kolhoosiin liittynyt		kollektiv. prosentti
		1.10.30	10.6.31	
Niikkanavaar	86	-	54	62,8
Nuottavaara	174	33	53	47,2
Kevättämäjärvi	101	17	25	25,0
Tunkua	165	-	34	20,6
Suikujärvi	216	27	44	20,3
Koivuniemi	124	-	21	16,8
Uskela	84	10	11	13,1

(PK 24.3.1931)

vöala oli 682 hehtaaria, tänä vuonna 783 hehtaaria”.

Gyllingin tasa-vallan loppu toi terrorin

Lokakuussa 1935 pidetty NKP(b):n Karjalan aluekomitean täysistunto ja siellä tehdyt kauaskantoiset päätökset merkitsivät Gyllingin tasavallan loppua ja Stalinin vainojen alkua. Kylmä viima alkoi puhalttaa Tunkuan piirissäkin.

Jo marraskuun puolivälissä Punainen Karjala tiesi kertoa, että Tunkuan piirin kouluihin oli soluttautunut luokkavieraita ja nationalistisia aineksia. Erityisesti mainittiin Koivuniemä, Kevättämjärvi ja Uskela. Karjalan Narkompros (kansanvalistuskomissariaatti) oli tutkimuksissaan paljastanut, että monissa kouluissa opettajat olivat luokkavieraita nationalistiteja ja käyttivät fasistisia opetusmenetelmiä. Venäjän kielen opetus oli laiminlyöty monta vuotta, ja oppilaisiin oli pesiytynyt huliganismia. Tämä kaikki oli mahdollista siksi, että Tunkuan piirin kansanvalistusosasto oli menettänyt luokkavalvontansa. - Raparoiskui siis kauemmaksikin.

Tunkuan piirin puoluekokouksessa toukokuussa 1937 oli luovuttu aiemmasta saavutusten luettelemisesta. Siellä todettiin itsekkriittisesti, että poliittisen joukkovalistustyön piiriin on vedetty ainoastaan puolet väestöstä, uskonnonvastainen propaganda on unohdettu, poliittisen opiskelun taso on alhainen, piirikomitean työssä on pahoja puutteita ja lisäksi piirihallinnossa on paljastunut nationalistinen ryhmä, jonka olemassaolon monet tiesivät, mutta eivät välittäneet siitä mitään.

Lehdet kertoivat uusista paljastuksista syyskuussa. ”Tuholaisen pesä/Tunkuan lespromhoosissa” otsikoi Punainen Karjala suuren uutisensa 27.9.1937. Jutun mukaan tutkimuksissa oli saatu selville, että lespromhoosin hallintoon oli soluttautunut joukko kansanvihollisia ja tuholaisia. Neljä pääkonnaa olivat kassanhoitaja Peltoniemi, (veli oli ollut Uhtuan väliaikaisen hallituksen jäsen), talousasiantuntija Mironov (uusien tietojen mukaan kauppiaan poika), punktin johtaja Krikkujev (aktiivinen bandiitti) ja Jepifanov (ollut vankilassa spioonauksesta, vakoilustasta).

Kansanvihollisiksi, tuholaisiksi ja nationalisteiksi leimat-

tiin julkisuudessa myös yksityisiä ihmisiä. Missä oli kolhoosin työnohtaja päästänyt hevoset huonoon kuntoon, missä lukuvoimien hoitaja kävi epäsuunnitelmallisesti töissä, missä kyläneuvoston puheenjohtaja oli juopotellut toista viikkoa, missä opettaja laiminlöi venäjän kielen lukupiirin työtä tai missä kolhoosin karjanhoitaja ”myrkytti” koko karjan. Näissä uutisissa mainittiin aina henkilö nimeltään: yksilönsuoja oli neuvostovaltiossa tuntematon käsite.

”Kun miehiä kerättiin”

Käytännön terrori - vangitsemiset, karkotukset ja joukkoteloitukset - alkoi varsinaisesti 1938. Kylistä vietiin kaikkein parhaimmat, ahkerimmat ja aktiivisimmat miehet, ja vain aniharvat palasivat enää takaisin. Ihmiset elivät noina vuosina hiljaisen pelon vallassa. Sadat perheet jäivät ilman elättäjää ja hajosivat, ajettiin pois kotoaan tai saivat ”kansanvihollisina” karkotusmääräyksen. Tästä ajasta puhuttaessa vanhemmat tunkualaiset naiset käyttävät kolkontuntuista termiä ”silloin, kun miehiä kerättiin”.

Pienissä kylissä, kuten esim. Tunkuan piirissä, kaikki maataloustyöt jäivät naisten, lasten ja vanhusten hoidettaviksi. Seurauksena oli, että kyläkolhoosien toiminta joutui suuriin vaikeuksiin. Kevätkylvöjä ei enää tehty ajoissa eikä työvoimaa riittänyt sadonkorjuuseenkaan: ennen suhteellisen hyvin toimineiden kolhoosien talous ajautui kohti perikatoa.

SAKARI VUORISTO

Arveluttava sijainen

Uskelan kylä sijaitsee kaukana piirikeskuksesta järvien ja soiden takana, aivan eristyksissä muusta elämästä. Kaikenlaiset kulakkaieinekset ovat vallassa ja mm. estävät köyhiä ja keskivarakkaita talonpoikia liittymästä kollektiivitalouteen.

Nyt Uskelan kolhoosin puheenjohtaja Vilho Vasiljev on väliaikaisesti poissa paikkakunnalta ja hänen tilallaan on Juhon Agamonov.

Kuka on tämä väliaikainen puheenjohtaja? Hän on entinen valkobandiitti, puoluepuhdistuksessa erotettu puolueesta. Voiko tällainen mies toimia kollektiivitalouden johdossa? (PK 5.12.1933)

Puoluepuhdistus Tunkuan piirissä

Neuvostoliitossa kommunistisen puolueen jäsenet olivat sosialistisen rakennustyön kärkijoukkoa, etuoikeutettu luokka. Kuitenkin tiukasta kontrollista huolimatta tähän joukkoon oli päässyt myös epäkelvoo aineesta. Siksi puolue ”puhdistettiin” juuriaan myöten 1920-luvun lopussa. Näin se tapahtui Tunkualla Punaisen Karjalan selostuksen mukaan (PK 21.8.1929).

Kun puhdistuskomitea saapui Tunkuan piirin keskukseen Lehon kylään, niin heti havaittiin, että asiat eivät kaikki ole niinkuin pitäisi. Piiri on karjalankielinen. Paljon on vanhempaa väkeä, varsinkin naisia, jotka eivät taida muuta kuin karjalan kieltä. Kuitenkin kaikki selostukset on pidetty venäjän kielellä, vaikka suurin osa kuulijoista ei ole ymmärtänyt yhtään mitään.

Uskonnonvastainen propaganda on ollut piirissä huonosti järjestettyä. Puolueen jäsentenkin kodeissa saattaa tavata jumalankuvia, samoin nuorisoliittolaisten kodeissa. Onpa ollut tapauksia, että kun mies on puolueen asioissa poissa kotoa, niin vaimo ristittää lapsen papilla.

Myös taikauskoo on havaittavissa. Kun eräässä lähikylässä lapsi sairastui keuhkokuumeeseen, niin ”tietäjä” neuvoi, että lapsi on kylvetettävä ja siten juotettava hienoksi jauhetta lasia. Sitä tosin kyläläiset eivät sallineet, vaan tuotiin lääkäri, joka paransi lapsen.

Vanhemmassa väestössä on paljon lukutaidottomia hyvin paljon. Valistustyö heidän keskuudessaan on heikkoa. Naisyö on aivan nollassa, kun piirissä ei ole naisjärjestäjää eikä ohjaajaa. Piirissä on kylä, joissa ei ole edes ensiasteen koulua, ei punanurkkua eikä postiyhteyttä. Sellainen kylä on esim. Ohvonniemi, jossa on parikymmentä taloa.

Kyläneuvostot eivät tahdo pitää kurrissa kulakkeja ja rikkaampaa aineesta, jonka vuoksi nämä saavat nylkeä köyhiä talonpoikia mieltensä mukaan, kiduttaen jopa heidän lapsiaan. Uskelan kylässä oli tapaus, että rikkaan lapset pyörittivät köyhän lesken lapset likarapakossa äidin ollessa töissä.

Varakkaat pitävät työllään

hyvän hinnan. Jos he kyntävät jonkun köyhän lesken pellon, niin on lesken siitä hyvästä annettava puolet sadosta. Kyläneuvostot eivät ole kiinnostaneet tarpeeksi huomiota tällaisen epäkohtien korjaamiseen.

Naisten asema Tunkuan piirissä on tukala. Jos nainen käy kokouksessa, niin mies voi häntä lyödä siitä, kuten on tapahtunut Nuottavaaran kylässä. - Tällainen on yleiskuva Tunkuan piiristä ja sen poliittisesta kehityksestä.

Puhdistuskomitea puhdisti piirin puoluejärjestöstä kaikkiaan 17 puolueen jäsentä ja kandidaattia, joista Lehon solussa 10, Nuottavaarassa 2, Uskelassa 1, Kevättämjärvellä 1 ja Tunkualla 3. Puolueesta erotettiin 2, varoituksen sai 4, ankaran varoituksen 1, muistutuksen 2, tuotannolliseen työhön Karjalan alueelle siirrettäväksi 3, toimestaan erotettiin 2, toiseen piiriin määrättiin siirrettäväksi 1.

Syinä puolueesta erottamisiin ja puoluemuistutuksiin olivat juopottelu, väärä suhtautuminen karjalaisuuttamiseen, yhteys varakkaan isän kanssa, huono suhtautumien köyhäläisyyteen, ei ole opettanut vaimoan, huonosti hoitanut tehtävänsä Karelleasin asioissa, valkoisten, mm. Millerin armeijassa palveleminen jne.

Puhdistamatta piirissä jäi vielä kahdeksan puolueen jäsentä, jotka eivät puhdistuskomitean käynnin aikana olleet saapuvilla.

Pääsiäinen iskutyön merkeissä Tunkualla

Huhtikuun 5. p:nä käsiteltiin Tunkuan kylän kansalaisten kokouksessa kysymystä metsätöiden vauhdin kiihdyttämisestä. Tehtiin yksimielinen päätös ”pääsiäisen” vietosta kiellettyä. Silloin järjestettiin kylässä yleiset talkoot. Vanha uskonnollinen pruanieikka vietetään nyt iskutyön merkeissä. (PK 11.4.1931).

Tunkualaisten elämästä ja elinkeinoista vuosisadan vaihteessa

Tunkuan seurakunta on perustettu vuonna 1849. Alueen kylät kuuluivat ennen tuota vuotta Suikujärven seurakuntaan. Seurakunta sai kirkon vasta parikymmentä vuotta myöhemmin, v. 1868. Arkangelin ja Holmogorin piispa **Nafanail** vihki Tunkuan uuden kirkon 7. maaliskuuta 1871.

Tunkuan kirkko

Kirkko on puusta rakennettu, teltan muotoinen, yksikerroksinen ja yksikupolinen. Ikonostaasi on yksinkertaista työtä. Siinä on kahdeksan ikonia yhdessä rivissä. Kellotapulissa on neljä kelloa, joista suurin on painoltaan noin 150 kiloa, toinen 50 kiloa ja kaksi pienempää, toinen 25 kiloa, toinen 12 kiloa. Pienin kelloista sangen vanha; se on peräisin Tunkuan vanhasta tsasounasta.

Kirkon kalusto ja koristelu ovat yksinkertaista ja niukkaa; on vain välttämättömät jumalanpalveluksissa tarvittavat kirkollisesineet ja kirjat.

Vaikka kirkkorakennus ei ole kovin vanha, se on monilta kohdin ränsistynyt. Vuosien mittaan sitä on jo remontoitukin, mm. 1893 oli uusittava sisäkatto, 1899 ikkunanpielet, vähän myöhemmin lattia ja 1902 rakennettiin uusi kellotapuli eteishuoneen kohdalle. Uuden katon kirkko sai vuonna 1905. Kaikki nämä korjaukset on tehty aiemman Arkangelin piispan Makarian lahjoituspääoman korkovaroilla ja seurakuntalaisten vähäisellä avustuksella.

Tunkuan kirkolta on Arkan-geliin 527 virstaa, Kemiin 133 virstaa ja Sorokkaan 80 virstaa. Naapuriseurakunnat ovat idässä Suikujärvi (34 virstaa), pohjoisessa Voijärvi (45 virstaa) ja lounaassa Aunuksen hiippakuntaan kuuluva Rukajärvi (55 virstaa).

Tunkuan tsasounat

Seurakunnassa on kuusi tsasouna. Ensimmäinen tsasouna Tunkualle rakennettiin jo am-moin paikalle, minne ilmestyi käsittätehty pyhimyksen kuva, ikoni. Perimätiedon mukaan asukkaat kuljettivat sen Tunkuanjärven rannalla sijaitseval-

le vaaralle, mutta ikoni palasi aina takaisin metsään, missä se oli ensi kertaa ilmestynyt. Niinpä sille paikalle rakennettiin tsasouna, jonka ympärille muodostui Tunkuan kylä.

Toinen tsasouna on rakennettu Pyhän Yrjön kunniaksi Maasjärven kylään kymmenen virstan päähän kirkolta. Kolmas tsasouna on pyhien Pietarin ja Paavalin tsasouna Koivuniemen kylässä. Neljäs on pyhän Nikolauksen tsasouna Kompakan kylässä; myös Kevättämäjärven on samalle pyhimykselle omistettu tsasouna. Kuudes tsasouna sijaitsee Kutsjärven kylässä ja se on pyhitetty marttyyriin ja voitontuojan Yrjön nimelle.

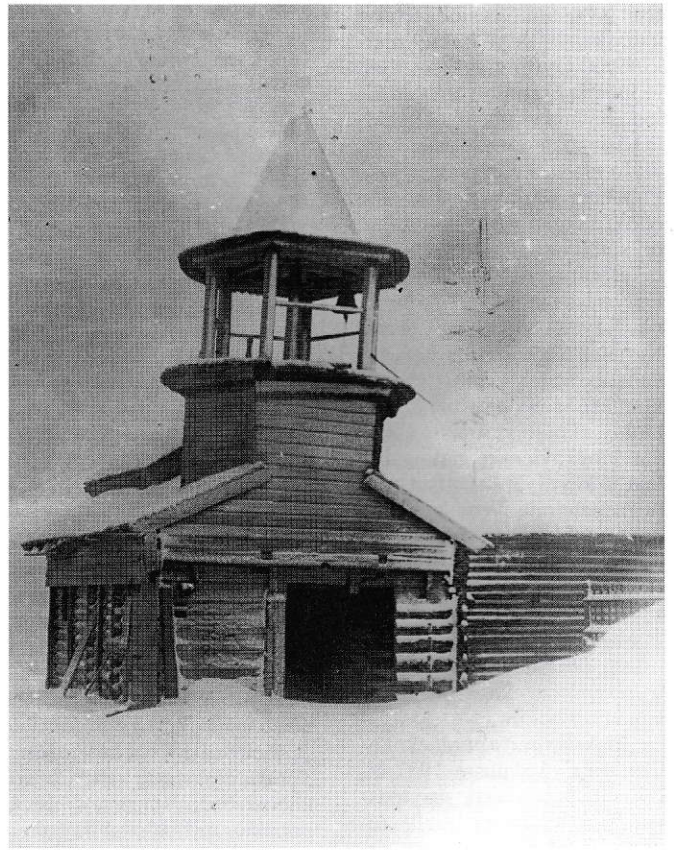
Kaikki nämä tsasounat ovat sangen vanhoja; muutamasta niistä on jo rakennettu uudestaan useita kertoja. Paikallisten tarinoiden mukaan tsasounain syntyvaiheet liittyvät karjalaisten, venäläisten ja ruotsalaisten välisiin sotiin, taisteluun Karjalasta.

Erään tarinan mukaan joukko ruottseja hyökkäsi kerran Tunkuan volostiin ja hävitti Koivuniemen kylän. Asukkaat pakenivat mikä minnekin. Osa piiloutui saareissa olleeseen tsasounaan ja alkoi siellä rukoilla pelastusta, mutta Herra lähetti heille marttyyriin kruunun. Ruotsalaiset polttivat koko tsasounan ja sisällä olleet ihmiset. Tuon tapauksen muistoksi paikallinen rahvas alkoi pitää paikkaa pyhänä ja siihen rakennettiin tsasouna.

Nykyään tuo tsasouna on jo ränsistynyt. Siinä ei ole lattiaa ja katto vuotaa. Tsasounan keskellä on vanha risti; siinä olevia kirjoituksia ei enää voi lukea. Seinillä on vanhoja ikoneja, joista pyhimysten kasvot voi vain vaivojin erottaa. Tämä tsasouna on vanhauskoisten koontumispaikkana, sillä perimätiedon mukaan vanhan tsasounan mukana palaneet marttyyrit olivat raskolnikkoja.

Tunkuan seurakunnassa on 24 kylää ja huuttoria. Taloja on 303 ja asukkaita 1 815 (938 miestä ja 877 naista). Lisäksi on eri kylissä vanhauskoisia 130 miestä ja 250 naista. Näin seurakunnan kokonaisväkiluku on 2 194 henkeä.

Kylät sijaitsevat järvien ja

Pietarin ja Paavalin tsasouna Koivuniemen kylässä v. 1935, paloasemana v:sta 1929 (kuva: Karjalan tasavallan kansallisarkiston kok.)

jokien rannoilla. Yhteydet kyllien välillä ovat kehnot kaikkina vuodenaikoina. Kesäaikaan voi kulkea veneellä, mutta joet ovat koskisia. Kevät - ja syyskelirikon aikaan liikkuminen on lähes mahdotonta. Talvella esteenä on paksu lumikerros.

Papin matkat

Pappi käy seurakuntalaisten luona kesäkuussa ja tammi-kuussa sekä suuren paaston aikana. Matkustaminen on vaikeaa ja vaarallista. Vuonna 1901 sattui niin, että seurakunnan pappi **K. Tsitškov** läksi diakan kanssa lainahevosella marraskuussa Kutsjärven kylään. He pääsivät ilman ongelmia 30 virstan matkan Perttijärven kylään, kastoivat siellä lapsia ja jatkoivat sitten matkaa Onihmaan. Kun he ylittivät matkalla erästä järveä, jää petti ja kaikki vajosivat veteen. Heidän oli pakko palata kiireesti Perttijärven ja sieltä takaisin Tunkualle. Siellä pappi sairastui, oli toista viikkoa vuoteenomana ja

kuoli 30. marraskuuta.

Tällaisia tapauksia sattuu melko usein keväisin ja syksyisin, mutta harvoin kuitenkin näin vakavin seurauksin. Elleivät matkalaiset vajoa veteen, he kastuvat sateessa läpimäriksi ja joutuvat ties yöpymään märissä vaatteissa taivasalla puun juurella. Metsäpirttejä ei satu aina polun varteen.

Tunkuan seurakuntalaisten uskonnollis-moraalinen tila on viime vuosien aikana huomattavasti kohentunut. Tästä ansio ehdottomasti kuuluu seurakunnan edelliselle papille, joka seurakuntalaisten suruksi kuoli kesken työtään.

Taulukko I

Synnintunnustuksella ja ehtoollisella käyneet

Vuosi	M	N
1895	48	12
1896	55	10
1897	34	11
1898	84	44
1899	84	44
1900	130	81

1901	142	66
1902	77	42
1903	132	92
1904	237	136
1905	225	156
1906	234	198
1907	256	207

Ennen vuotta 1890 luvut olivat vain 20-30 henkeä, sitä ennen kävijöitä ei ollut laisinkaan papistoa ja kirkonpalvelijoita lukuunottamatta.

Tunkuan seurakuntalaiset pitävät hyvin paastot, voi sanoa jopa ankarasti. Sunnuntaisin ja pyhinä he käyvät kirkossa, erityisesti miehet. Vanhempi naisväki on paljolti vanhauskoisia. Jouluna, loppiaisena, pääsiäisenä ja muina suurina pyhinä kirkossa on paljon rahvasta. Kaikki ostavat tuohuksen, jonka hinta vaihtelee 1-5 kop. Muistelijaista pidetään harvoin eivätkä asukkaat esim. juuri koskaan kutsu pappia siunaamaan uutta kotia. Kuollessa he hautaavat itse, monesti vanhauskoisin menoin, ja kun pappi aikanaan saapuu kylään, he pyytävät tätä siunaamaan haudan. Vuosina 1895-1907 pappi siunasi hautaan 116 vainajaa, näistä suurimman osan jälkikäteen, 1-2 kuukauden kulluttua hautaamisesta.

Tunkuan vanhauskoisten luona käy monta kertaa vuodessa Voijärvestä Fokla-niminen nainen; hän on eräänlainen pappi, samoin toinen nainen nimeltään Jelena. He hautaavat vainajia, pitävät jumalanpalveluksia, kastavat lapsia jne. Haihtuneille he määräävät rangaistukset ja ottavat maksun toimistaan.

Elinkeinot

Tunkualta käydään talvisin kauppamatkoilla Suomessa. Muutamat käyvät siellä 3-4 kertaakin. Myytäväksi he vievät Vienanmeren seltiä, traania, nahkoja (parkitsemttomia) ja erilaisia viinejä. Suomesta tuodaan paluumatkalla kahvia, nahkoja sekä erilaisia teollisuustavaroita. He, jotka oleskelevat paljon Suomessa, suhtautuvat uskoon välipitämättömästi ja laiminlyövät paastot.

Suuri osa miehistä lähtee syksyllä kalanpyyntiin Muurmannin rannikolle, Sorokkaan jne. Enimmät menevät kasa-koiksi rannikon venäläisille. Joillakin on omat pyyntivälineet. Uitto on toinen tärkeä elinkeino. Miehet lähtevät sinne aikaisin keväällä ja palaavat kesäkuun lopulla, joskus heinäkuussa.

Vanha, lahoava hautapatsas, johon on kiinnitetty ornameintein koristeltu risti. Kuva Tunkuan vanhalta kalmismaalta (Jouko Suurhasko 1975).

Karjalaisessa ruokapöydässä on tavallisesti maitoa, leipää, perunaa, naurista, sieniä ja tuoretta sekä hapattua kalaa. Lihaa on vain harvoin, joskus rokassa, jota tavallisesti valmistetaan kuivatuista pikkukaloista, ahvenista ja kiiskistä. Pyhiksi emännät leipovat erilaisia piirakoita, sankia, sultsinoita jne.

Erikoisesti nuoret haluavat pukeutua pyhäpäivinä kauniisti. Ilman säärystimä ja kalosseja ei nuorukainen astu pirtistä ulos. Voi sanoa, että nuoret käyttävät kaikki ansaitsemansa rahat pukeutumiseen. Juopotelu ja kiroilu ovat yleisiä, tap-

pelut, riidat ja varkaudet sensijaan harvinaisia.

Terveysthuolto on Tunkualla huonosti järjestetty. Lähin välskärin vastaanotto on Uhtualla, 145 virstan päässä. Siitä ei ole paljonkaan apua. Kun joku sairastuu, apuun haetaan tietäjiä. Tarttuvia tauteja liikkuu usein, mm. tänä vuonna (1908) oli tuhkarokkoepidemia, joka vei 25 lasta hautaan.

Tunkualle pitäisikin ehdottomasti saatava oma välskärin asema.

Valtion posti käy Tunkualla kerran kahdessa viikossa ja semstvon posti kerran viikossa. Ennen piti kaikki kirjatut

lähetykset sekä rahalähetykset noutaa jalansyten Sorokasta saakka. Kun meren rannikolla kalastamassa olevat miehet lähettivät kotiin rahaa usein pieninä lähetyksinä, niiden perille saaminen oli työn ja tuskan takana.

Kouluolot

Tunkualla toimii kaksi kansanvalistusministeriön koulua. Ensimmäinen koulu aloitti Kevättämäjärven kylässä syksyllä 1887, toinen Koivuniemen kylässä 1907. Molemmissa on lähes 50 oppilasta, enimmäkseen poikia. Lisäksi Tunkuan keskuskylään perustettiin 1896

kirkkokoulu. Se toimi aluksi kunnanviraston tiloissa, mutta sai oman rakennuksen v. 1907. Lukuvuonna 1907-08 oppilaita oli 17 poikaa ja 5 tyttöä, yhteensä 22. Opettajana toimii Olga Liskova, entisen papin tytär. Uskonnonopettajan virka on nykyisin avoinna, samoin seurakunnan papin virka.

Uusia kouluja tulisi perustaa Kutsjärven kylään, toinen Kompakkaan ja kolmas Maasjärveen. Kaikissa näissä kylissä talonpojat suhtautuvat kouluun myönteisesti, ovat jo luvanneet hankkia huoneet ja kustantaa valon ja lämmön.

Tunkuan asukkaista on enemmän kuin runsas kolmannes vanhauskoisia, jotka jakaantuvat moniin lahkoihin; fedosjevilaiset, filippovitsit ja

daniilovilaiset. Vanhauskoisia on 130 miestä ja 250 naista,

lisäksi vanhauskoisten seuraajia ja myötäilijöitä 90 miestä ja

146 naista eli yhteensä 616 henkeä. Vielä paljon sellaisia ihmisiä, jotka elävät vanhauskoisten painostuksen alaisina.

13 vuoden aikana oli syntynyt 845 lasta. Lisäksi vanhauskoisia liittyi oikeauskoiseen kirkkoon yhteensä 39 henkeä. Avioliittoon vihittiin 163 paria. Kuolleita oli yhteensä 115 henkeä ja lisäksi vanhauskoisia kuolleita 197. Kun vähennetään kuolleiden määrä syntyneiden ja kirkkoon liittyneiden määrät, saadaan Tunkuan seurakunnan väestönlisäykseksi 572 henkeä.

Arhangelskaja Eparhialni- ja Vedomosti 1908: 14-15. Kirj. M. Rutšjev. Karjalan Heimolle lyhentäen suomentanut Nina Lavonen.

Taulukko II

Väkiluvun kehitys ja avioliitot

Vuosi	syntyneet	avioliitot
	P	T
1895	36	28
1896	34	24
1897	32	46
1898	34	35
1899	36	34
1900	33	30
1901	36	22
1902	26	32
1903	42	30
1904	38	36
1905	25	37
1906	39	30
1907	25	25
Yht	436	409
		163

Kun piispa kävi Tunkualla

14.-15 tammikuuta vuonna 1914 Tunkuan seurakunnan asukkailla oli harvinaislaatuinen kunnia ottaa vastaan korke-arvoinen **Serafim**, Sortavalan piispa. Tieto esipaimenen saapumisesta syrjäiseen Tunkuan seurakuntaan saatiin viikkoa ennen vieraan tuloa.

Tieto harvinaisesta vieraasta otettiin vastaan suurella innoituksella. Monet, jotka olivat suunnitelleet lähtöä kalaan Valkean meren rannikolle, työhön Murmannin radalle, kuka minnekin, peruuttivat matkansa voidakseen ensimmäistä kertaa elämässään olla läsnä isä esipaimenen toimittamassa koko yön kestävässä jumalanpalveluksessa.

Esipaimenen seurueineen matkasi Rukajärveltä ja ensimmäinen kohde Tunkuan volostissa oli Hiisjärven kylä, missä yövyttiin. Sieltä matka jatkui Kompakkaan, missä oli määrä toimittaa jumalanpalvelus tsasounassa.

Arvokkaita vieraita vastaanottamaan Tunkualta lähtivät Kompakkaan paikallinen pappi Georgi Prokopi **Beloff** ja hänen lisäksi sisälähetysaarnaaja, isä Pavel **Probrašenski** ja lääninrovasti, Kemin tuomiokirkon pappi Aleksandr **Zaostrovskij**. Kompakkaan kerääntyivät myös kaikki lähikylien asukkaat saadakseen vastaanottaa piispallisen siunauksen.

Serafim seurueineen saapui 13. tammikuuta illalla klo 17 aikaan ja hänet otettiin vastaan kirkonkellojen soitolla. Kom-

pakassa piispa piti Pyhän Miikkulan tsasounassa jumalanpalveluksen ja antoi kaikille piispallisen siunauksensa.

Tämän jälkeen seurue jatkoi matkaansa Koivuniemen kylään (10 virstaa Kompakasta), jonne saavuttiin illalla klo 22 aikaan. Vaikka oli jo näin myöhä, koko Koivuniemen rahvas oli piispaa vastassa.

Serafim majoittui koululle, missä hän seuraavana aamuna, 14. tammikuuta klo 8 aikaan toimitti jumalanpalveluksen pyhien apostolien Pietarin ja Paavalin kunniaksi, piti opetussaarannan ja antoi kaikille siunauksensa.

Koivuniemestä Serafimin seurue lähti kohti Tunkuua ja saapui sinne 15 virstaa taivallettuaan klo 14 aikaan. Kirkonkellot soivat ja kaikki kylän asukkaat odottivat arvovieraita kirkon luona. Ensimmäinen meni pappilaan lepäämään matkan rasituksista. Klo 18 alkoi Spuassun kirkossa yöpalvelus, jonka toimitti Serafim papiston avustamana. Kirkon etupihalla oli vierasta vastassa koko pappisto ja kirkonpalvelijat, seurakunnan pappi isä Georgi Prokopi Beloff piti lyhyen puheen ja troparien saattamana esipaimen astui alttarille. Kirkkoon oli olivat kerääntyneet kaikki Tunkuan kylän asukkaat, vanhauskoisetkin ja sellaiset, jotka eivät ikäänään tätä ennen olleet kirkossa käyneet. Jumalanpalveluksen loputtua Serafim meni yöksi paikalliseen pappilaan.

Seuraavana päivänä 15. tammikuuta klo 8 kirkonkellot al-

koivat soida kutsuen kyläläisiä jumalanpalvelukseen. Liturgian jälkeen piispa Serafim piti opetussaarannan, jonka aiheena oli sen päivän evankeliumiteksti. Yksinkertainen ja selkeä puhe vaikutti syvästi kansaan, jopa vanhauskoisiinkin, joita jumalanpalveluksessa oli läsnä. Kaikki olivat tyytyväisiä esipaimenen opetukseen. Lopuksi Serafim antoi kirkkokansalle siunauksensa ja jakoi muistoksi käynnistään kaikille uskonnollisen lehtisen. Kirkonmenojen jälkeen Serafim seurueineen siirtyi pappilaan, missä tarjolla ateria teen kera.

Iltapäivällä piispa vieraili koulussa ja kyseli oppilailta mm. rukouksia (Isä meidän, uskontunnustus jne.)

Piispallinen seurue suuntasi Tunkualta Suikujärvelle (35 virstaa). Matkan varrella pysähtyttiin Maasjärvellä. Siellä Serafim kävi Pyhän Yrjön tsasounassa ja piti siellä jumalanpalveluksen. Illaksi ehdittiin Suikujärvelle, missä seuraavana päivänä oli yöpalvelus ja aamulla liturgia.

Piispa Serafim vierailu syrjäisessä Tunkuan seurakunnassa oli suuri tapaus jopa koko unohtetun ja osattoman Karjalan kannalta, ja se vaikutti suotuisasti paikallisiin asukkaisiin. He unohtivat riitansa ja eripuraisuutensa ja vielä kauan muistelivat piispan vierailua seurakunnassa ja hänen antamaansa siunausta.

- Suom. Nina Lavonen

Metsäpönttien kinopalvelus on Tunkualla ollut huonoa

Tunkuan piirin lespromhoosin metsäpönteillä on tämän hakuu- ja ajosesongin aikana kinopalvelus ollut huonoa. Se ei enää vastaa työtekevien kasvavia kulttuuriharrastuksia eikä myöskään täyty kintotyölle nykyisin asetettavia vaatimuksia. (PK 3.4.1930).

Tunkualla pula eläinlääkkeistä

Tunkuan piirin agronomi tov. Juva tiedottaa, että piirin karjatalous kärsii lääkkeiden puutteesta. Lääkkeitä on pyydetty ja tilattu monta kertaa keskuksesta, mutta lääkintöhallitus ei ole edes vastannut lähetyksiä pyyntöihin. Edellisestä lääkelähetyksestä on jo aikaa puolitoista vuotta. - Viime vuoden aikana piirissä kuoli 200 hevosta, joista suurin osa lääkkeiden puutteesta. (PK 29.11.1933)

● **Tervanpoltto** oli Tunkualla entisaikaan hyvin yleistä. Tervahautoista saatiin myös tärpättiä. Erityisen tunnettua oli Koivuniemen tärpättiä. Koivuniemessä valmistettiin myös saviastioita. Hyvää savea oli saatavissa Sosnovitsasta. Sieltä sitä haettiin hyvin etäältä. - Carelia 1/1998.

Tunkualaisia ryhmäkuvassa

Oheinen valokuva on otettu Tunkuan kylässä vuonna 1960 kylän entisen tsasounan luona; takana seisovat kalmismuan kuuset ja oikeassa reunassa näkyy tsasounaa. Kuvauksen organisoivat entisessä kotikylässään lomalla käynyt Foma Borisov (asui Dombosis- sa). Kaikki kuvassa olevat ovat samaa heimokuntaa. Kuvaan koottiin kaikki, jotka vain olivat kotosalla. Joitakin puuttuu; kuka oli kalassa tai asioillaan, kuka missäkin. Kun kuvan otosta on kulunut kohta 40 vuotta, enin osa henkilöistä on jo tuonilmaisissa; lihavoidut, viisi henkeä, elävät vielä. - Kuvan antoi KH:n käyttöön Jul'a Guzijeva, joka itsekin on siinä mukana, 2. rivissä toinen vasemmalta.

1. rivi vasemmalta:

Plehanova Jelena Jelisevna, Akimova Anastasia Timofejevna,

Rautalintu Punainen Tunkua

Varojen keräys lentokone- rahastoon aloitettiin Tunkuan piirissä 13. 8.1931. Vuoden 1909 kutsuntalaisten konferenssissa kerättiin yhteisvoimin 120 rpl. Elokuussa pidetyssä Tunkuan piirin opettajien syyspleenimissa osanottajat lupautuivat luovuttamaan lentokonerahastoon 10 ruplaa kukin. Keräys jatkuu. - (PK 1.9.1931)

□ □ Viime vuoden tilastojen mukaan kuolleisuus joissakin Karjalan tasavallan piireissä on neljä kertaa korkeampi

kuin syntyvyys. Tämä ei lupaa hyvää tulevaisuudelle.

TUNKUAN ARTELI oli maaseutuartteleista koko Karjalan paras I vuosineljänneksellä 1937. Se valmistoi tavaroita 62 000 ruplan arvosta ja täytti suunnitelman 158,7 %:sti. (PK 12.5.1937).

Kevättämäjärvelle tuli uusi lukutupa

Kevättämäjärvelle avattiin maaliskuussa uusi lukutupa. Sen varustamiseksi kerättiin rahvaalta avajaiskokouksessa 23 rpl. Kirkon varat, yhteensä 123 rpl, päätettiin yksimielisesti luovuttaa radion ostamista varten. (PK 15.4.1930).

Borisova Tatjana Feodorovna, Borisova Tatjana Jakovlevna, Borisova Anna Jelisejevna, Borisova Klaudia Vasiljevna, Baragina Aleksandra Feodorovna, **Akimova Maria Aleksandrovna.**

2. rivi vasemmalta:

Antipina Anna Andrejevna, **Guzijeva Jul'a Afanasjevna**, Mironova Olga Feodorovna, Borisova Marfa Terentjevna, Bogdanova Klaudia Terentjevna, **Borisova Augusta Vladimirovna**, Borisova Maria Mihailovna.

3. rivi vasemmalta:

Borisov Aleksandr Feodorovitš, Plehanova Nel'a Nikolajevna, Plehanov Aleksandr Ivanovitš, **Plehanov Valentin Andrejevitš**, **Akimov Aleksandr Andrejevitš**, Borisov Foma Jelisejevni.

Tunkuan puusepänerstaan tuotteet ovat huonolaatuisia

Tunkuan piirikombinaatin tuotteet, joita käytetään paljon paikallisessa rakennustoiminnassa, ovat laadultaan alarvoisia.

Puusepänerstaan valmistamat ovet eivät esim. pysy koossa, liimaukset ja liitokset pettävät ja ovipeilit putoilevat. Myös kombinaatin sahan lautatavara on huonolaatuista; laudat ovat väriä ja kieroja joka suuntaan. On kerrassaan ihmeellistä, miten voidaan raamisahalla sahatta puusta näin kieroa lautaa.

Kuitenkin vaikka työn laatu on huonoa, niin hinnat ovat jopa tavallista korkeammat. - Asiaan pitää puuttua lujin ottein. (PK 3.3.1930)

Karhut karjan kimpussa Tunkualla

Tunkuan piirissä on karhuista tullut maanvaiha. Tänä vuonna ne ovat alkaneet tehdä tihutiötä jo heinäkuun alusta lähtien.

Viime viikolla kaatoi kontio Nuottavaaran kylästä kolme lehmää ja raateli pahoin neljättä. Kurjusvaaran kylästä kontio tappoi yhden lehmän. Lehon kyläläiset löysivät puolikymmentä raadeltua lammasta karhun jäljiltä.

Saatujen tietojen mukaan karhut ovat piirin alueella tappaneet jo toistakymmentä nautaeläintä. Niiden saaliiksi joutuneiden lampaiden määrä selviää vasta sitten, kun eläimet kootaan syksyllä.

Kevättämäjärven kylässä on jo pitemmän aikaa ollut kateissa kaksi hevosta. Niiden epäillään joutuneen kontion kelkkaan. - PK 21.8. 1929.

Lahkolaisuus Tunkuan piirissä

1920-luvun lopussa kävi keskushallinnon asettama tarkastuskomitea Tunkuan piirissä selvittämässä uskonlahkojen ja lahkolaisuuden esiintymistä kansan keskuudessa. Tarkastuskomitean jäsen **V. Kliskko** kertoi havainnoistaan Punaisessa Karjalassa (25.9.1929) seuraavaa:

Tunkuan piiri on oikea lahkolaisten pesäpaikka. Lähes 95 pros. naiseläjistä ja 45 pros. miehistä kuuluu johonkin uskonnolliseen ryhmään tai lahkoon. Piirissä toimii neljä uskovaisten ryhmää, yksi oikeauskoisten ryhmä ja kolme lahkolaisryhmää, jotka ovat: filippovilaiset, fedosjevilaiset ja salaseuralaiset.

Vanhauskoiset pitävät rukoushetkiään yksityisissä asunnoissa kolme kertaa viikossa. Kokouksissa luetaan otteita Raamatusta ja lopuksi kaikki läsnäolijat laulavat yhdessä. Kuri uskovaisten keskuudessa on ankara. Niinpä pienimmästäkin rikkomuksesta syyllinen pakotetaan elämään viikkokausia paljaalla leivällä ja vedellä. Kerran esim. kun eräs lahkolainen määrättiin muutamaan väliaikaisesti pois talosta, jonka talon emäntä oli synnyttänyt tuvassa. Poismuuton lisäksi hänet määrättiin tekemään tuhat kumarrusta puhdistautuakseen "saastasta".

Lahkolaisten johtajat ja saarnamiehet elävät täydellisesti uskovaisten kustannuksella. Taloudet kukin vuorostaan varustavat heidät tarpeellisilla ruokatarvikkeilla, jopa antavat rahaakin. Paitsi vakituksia johtajia ja saarnamiehiä on olemassa myös kiertäviä saarnaajia, jotka harjoittavat uskonnollista agitaatiota mm. metsätyöläisten keskuudessa.

Oikeauskoisten ryhmä on jäsenmäärältään suurin, mutta sillä ei ole yhtään pappia, josta syystä toiminta on hyvin vähäistä.

Filippovilaisten ja fedosjevilaisten lahkot kasvavat koko ajan oikeauskoisten kustannuksella. Filippovilaisten keskuudessa on levinnyt laajalle uskomaan "pyhällä vedellä" parantamiseen. Heillä on jäseninä yksinomaan vanhoja ihmisiä. Nuoria ei otetakaan, koska he eivät ole "pyhiä". Erikoisen suuressa arvossa pidetään "pyhää vettä", joka parantaa kaikista synneistä ja vaivoista. Pyhä vesi valmistetaan seuraavalla tavalla:

Iljan päivänä uskovaiset tuovat kirkkoon mukanaan ohra-jauhoja, niin paljon kuin voivat kuljettaa, ja antavat ne papille. Pappi sekoittaa jauhoja veteen. Veden annetaan sitten olla kirkossa pari päivää ja niin pyhä vesi on valmista. Veteen pannaan vain pieni osa jauhoista, lopun papit pitävät hyvänä.

Sorokkalainen uskonnonvastainen luennoitsija Ivanov kävi muutamien tovereidensa kanssa Pertojärven (Pertozero = Pirttijärvi) vanhauskoisten erakkolassa, joka sijaitsee Sorokan piirissä noin 12 kilometrin päässä Sumski Posadin kylästä. Kävijät kertoivat seuraavaa:

Pertijärven erakkola on hyvin vanha. Sen perusti v. 1823 papin tytär Anfisia Kartušova. V. 1837 erakkolaan tuli asumaan Anfisian sukulaisia ja niin lahko alkoi vähitellen suureta. Aikaa myöten paikalle rakennettiin 75 asuintaloa ja komea tsasouna.

Vuonna 1847 lahkolaisten erakkola hävitettiin keisari Nikolai I määräyksestä. Monet vanhauskoiset liittyivät kuitenkin uudestaan yhteen ja muodostivat vanhauskoisen kyläasukkouden, joka on vieläkin olemassa.

Ennen vallankumousta Pirttijärven erakat elivät hyvin. Varoja he saivat mm. Moskovan rikkailta kauppiailta. Nykyisin sellaisia lahjoituksia tulee vain harvoin.

Kylässä on nyt kahdeksan taloutta ja asukkaita kaikkiaan 22, enimmäistään vanhoja mummoja. Taloja ympäröivät kasvitarhat. Keskellä kylää on tsasouna, joka on koristeltu vanhanaikaisilla kuvilla, kirjoituksilla ja koukeroilla. Saarnamiehenä on entinen diakka Dimitriejev. Arkipäivisin hänellä on yllään tavallinen talonpojan puku, saarnatessaan erikoinen viitta ja messukappa. Saarnamies elää lahjoituksilla ja keräyksillä.

Tunkuan piirin Nälkävaaran (huom. Suikujärven kylä) kylässä asuu vanhauskoinen ukko Nikon **Fetkušev**. Keskustelussa vanhus kertoi varsin avoimisesti lahkolaisista.

"Käyn ihmisille saarnaamassa, kastan syntyneitä ja luen kuolinmessuja", Fetkušev kertoi, "toisinaan parannan sairaitakin. Olen liian vanha tekemään ansiotyötä, joten nyt hankin elantoni saarnaamalla. Kuulun filippovilaisten lahkoon.

Joka sunnuntai käy luonani 5-7 henkeä. Pääsiäisenä kävi paljon, noin 80 henkeä".

Naapurikylässä on salaseuralaisten lahko, mutta siitä Fetkuševilla ei ollut lähempiä tietoja, kun salaseuralaiset eivät päästä ketään luokseen.

Mainittu salaseuralaisten lahko toimii pääasiassa Nuotavaaran (Suikujärven kylä) kyläneuvoston alueella. Jäsenluvultaan se ei ole suuri, mutta tällä hetkellä kasvaa, tosin hitaasti. Lahkoon kuuluu enimmäkseen muualta, pääasiassa Vjatkan ja Arkangelin lääneistä muuttaneita ihmisiä. He asuvat erikoisesti rakennetuissa majoissa, joita ei edes huomaa talojen joukosta kylän raittia kävellessä.

Sukunimiään salaseuralaiset eivät mielellään ilmoita. Heidän joukossaan on tietävästi kaksi vanhusta, jotka kaikkien luetteloiden mukaan on merkitty jo kuolleiksi. Salaseuralaiset elävät pääasiassa varakkailta talonpojilta saamallaan lahjoituksilla. Hartaushetkensä he järjestävät öisin metsässä, missä heillä on pieni rukoushuone. Kun neuvostohallituksen edustajat tulivat kylään, lahkolaiset piiloutuivat kuka minnekin.

Seuraan on liittynyt muutamia paikkakunnan asukkaitakin. Jokainen uusi jäsen kasteetaan ennenkuin hänet hyväksytään, ja tässä kasteessa uuden jäsenen on unohdettava ei vain entinen elämänsä vaan myös entinen nimensä. Kaikilla salaseuran jäsenillä on uudet nimet.

Paikallisen väestön keskuudessa salaseuralaiset järjestävät jatkuvasti keskusteluja uskonnollisista ja neuvostovastaisista aiheista. Nuorisokin he yrittävät vetää vaikutuspiiriinsä ohjatakseen heidät "pelastuksen tielle". Muutamat kyläläiset ovat lahkolaisten vaikutuksesta antaneet heidän kasvatettavakseen pieniä lapsiaan.

Kun piirissä suoritetaan jokin neuvostokampanja, eivät salaseuralaiset sinukaan piiloudu olkiin tai tynnyreihin, vaan päinvastoin tulevat ulos majoistaan ja yrittävät kaikin keinoin jarruttaa puolueen ja neuvostolinten työtä.

Salaseuran johtomiehet kielivät jäseniään ehdottomasti ottamasta osaa neuvostovastaisiin. Ne ovat heidän mielestään suurta syntiä. Salaseuralaiset esiintyvät myös kouluja vastaan. Tunkuan piirissä asuk-

kaat ovat melkein yksinomaan karjalaisia ja sen takia opiskelu tapahtuu suomen kielellä. Käydessään agitaatiota kouluja vastaan salaseuralaiset sanovat syyksi sen, kun niissä mukana opetetaan vain suomen kielellä. Näin he haluavat peittää rahvaalta sen syyn, miksi he eivät siedä neuvostokouluja - siellä kun kasvatetaan uusi sukupolvi kommunistisessa hengessä.

Salaseuralaiset ovat myös lääketieteen vihollisia. Usein on sattunut, että sen jälkeen, kun lääkäri on käynyt sairaan luona, heti paikalle ilmestyy salaseuran johtaja, hävittää lääkärin antamat lääkkeet, repii siteet jne. Sitten hän alkaa "parantaa" sairasta omilla keinoillaan. Tällaisesta on lukuisia esimerkkejä Tunkuan kylistä.

Lahkolaisuus näyttää olleen sitkeässä monissa Tunkuan kylissä. Koivuniemen kyläneuvoston toukokuuisessa kokouksessa 1937 todettiin, että Kompakan kylässä vaikuttavat vielä vanhat uskonnolliset ryhmittymät, joiden ympärille kerääntyvät kaikki kolhoosin vastustajat, rokuloitsijat, juopottelijat ym. luokkaviholliset. Kyläneuvoston tietojen mukaan myös Koivuniemessä on samanlainen ryhmä.

Erikoinen välskäri

Kevättämäjärven työmailla Tunkuan piirissä työskentelee välskäri Aleksandrov. Aina, kun joku pyrkii apua hakemaan, välskäri vastaa: "Tulkaa huomenna" tai "Tulkaa kahden tunnin kuluttua".

Kerran sattui eräs työläinen putoamaan katolta. Loukkaantunut vietiin välskärin luo, kun nenästä ja suusta valui verta. Välskäri antoi lääkkeeksi risiinöljyä (kastorka). Eräänä iltana tuli välskärin luo poika vedättämään pois kipeää hammas-ta. Välskäri antoi pojalle lampun käteen ja käski valaisemaan, kun hän vetää hammas-ta. Tietysti lamppu putosi pojalta, kun välskäri alkoi suuta kaivella. (PK 3.4.1930)

Suikujärven kylänraittia. Taustalla tiheässä metsikössä sijaitsi aikanaan vanha kirkko ja kalmismaa.

Suikujärven seurakunta oli Vienan Karjalan vanhimpia

Suikujärven seurakunta on yksi vanhimmista Kemian seurakunnista. Sen perustamisesta ei ole säilynyt tarkkoja tietoja, mutta jotakin sen iästä kertoo kirkko, joka on rakennettu lähes 300 vuotta sitten ja vihitty käyttöön 20. p:nä heinäkuuta vuonna 1619.

Suikujärven seurakunta sijaitsee metsäisellä seudulla, missä on paljon järviä, jokia ja soita. Kirkonkylä Suikujärvi sijaitsee samannimisen suuren järven rannalla. Järvi on pituudeltaan pohjoisesta etelään lähes 15 virstaa ja leveydeltään 3-6 virstaa. Siinä on lukuisasti saaria.

Seurakunnassa on kylä yhteensä 32, niissä 313 taloa ja asukkaita 1 935 henkeä, naisia ja miehiä suunnilleen saman verran. Kaikki ovat karjalaisia ja puhuvat karjalan kieltä.

Alueen ilmasto on kostea ja kylmä, maaperä kivikoinen. Leipäviljan kasvatusta saattaisi siitä menestyä, elleivät syksyn aikaiset pakkaset ja kylmät tuulet pilaisi satoa. Niinpä maanviljely ja samoin karjanhoito

on melko vähäistä ja asukkaat hankkivat toimeentulonsa pääasiassa käymällä kalastamassa Valkea meren rannikolla ja Muurmannilla saakka. Sinne lähtevät kaikki kynnelle kykenevät, suuret ja pienet. Kalastuskeskellä on syksyin ja keväin. Erityisesti pyydetään seltiä Sorokanlahdelta. Muita elinkeinoja ovat paikallinen kalastus sekä metsästys. Yleisesti ottaen seurakuntalaisten taloudellista tilaa voi sanoa tyydyttäväksi.

Suikujärven kirkko on pyhitetty profeetta Eliaalle (Ilja), ja se edustaa rakennustavaltaan muinaisvenäläistä tyyliä. Nykyään se on melko huonossa kunnossa ja vaatisi peruskorjauksen. Sisällä vanhat ikonit ovat suitsukkeen ja kynttilänsavun mustaamat ja uuni murentunut. Viimeksi kirkkoa kohennettiin sisältäpäin vuonna 1892. Ulkopuolella puutteet ovat vielä näkyvämmät; maali on pahoin hilseillyt, lautavuoraus paikoin lahonnut ja katto vuotaa. Seurakunnalla ei kuitenkaan ole varoja suuriin remonteihin.

Suikujärven seurakuntalaiset käyvät hyvin vähän kirkossa, sillä enemmistö heistä on vanhauskoisia eli raskolnikkoja.

Seurakunnan tilasta sanotaan Arkangelin hiippakunnan hengellisen konsistorin kertomuksessa v:lta 1902 mm. seuraavaa:

Suikujärven seurakunnan asukkaat, yhteensä lähes 2 000 henkeä, ovat melkein kaikki vanhauskoisia. He eivät välitä oikeauskoisesta kirkosta, vaan uskovat sokeasti omiin johtajiinsa ja saarnaajiinsa ja elävät hengellisessä pimeydessä.

Lukutaito rahvaan keskuudessa on melkein olematon. Kylässä toimii kansanvalistusministeriön koulu, joka aloitti työnsä vuonna 1898. Sitä ennen Suikujärvellä oli kirkkokoulu, mutta kun sillä ei ollut omia tiloja, ei opetusvälineitä eikä kunnollisia opettajia, sen vaikutus ainakin hengellisessä mielessä jäi vähäiseksi. Kouluikäisiä lapsia kunnassa on yli 300, mutta koulua käy vain 30 poikaa. Näistäkään monet

eivät tule kouluun säännöllisesti eivätkä vanhemmat laske heitä kirkkoon jumalanpalvelukseen.

Seurakuntalaisten hengellinen elämä on köyhää. He käyvät kirkossa sangen harvoin, suhtautuvat lähetyssaarnaajien käynteihin välinpitämättömästi eivätkä muistelee vainajiaan asianmukaisesti. Paastot he sensijaan pitävät kiittävästi. Häätavoissa heillä on monia pakannollisia piirteitä (mm. patvaska, loitsut jne). Kodeissa näkee joskus hyvinkin vanhoja, kirkkoslaaviksi käsin kirjoitettuja uskonnollisia kirjoja sekä ajan patinoimia ikoneita ja kuparista valmistettuja matkaikoneita.

Juopottelu paikkakunnalla on sangen yleistä. Usein käy niin, että Muurmannin rannikolla ansaitut rahat jäävät sikäläiseen viinakauppaan. -

Lyhentäen KH:lle suomentanut Nina Lavonen.

IAN TSHIRKOV
pappi

Karjalan kansannousu alkoi Koivuniemen metsäpirtiltä

Karjalan vapaustaistelujen viimeinen vaihe, Karjalan kansannousu tai rosvokapina - nimitys riippuu siitä, mistä lähtökohdista asiaa katsotaan - alkoi lokakuussa 1921. Tuolloin 14.10 kokootui Tunkuan kunnan Koivuniemen kylän lännenpuoleiseen erämaahan rakennetulle piilopirtille toistasataa aseistettua miestä useita Karjalan kunnista neuvotellakseen vastatoimista bolševikkien sortoa vastaan.

Mieliala kokouksen osanottajien keskuudessa oli niin kiihkeä, että johtomiesten, Vasili Levosen (Väinämöinen) ja monien sattumien kautta metsäsissien ylipäälliköksi kohonneen alikersantti Jalmarin Takikisen (Ilmarinen) vastustuksesta ja varoituksista huolimatta enemmistö päätti ryhtyä heti tilaisuuden tullen toimiin Karjalan irtottamiseksi Venäjältä itsenäiseksi valtioksi.

Miksi rauhalliset karjalaiset olivat niin ärsyyntyneet, että olivat valmiit jopa tarttumaan aseisiin? Syitä oli monia. Kansan eli kurjuudessa, elintarvikkeista oli huutava pula ja tilanetta vain pahensivat bolševikkien mielivaltaiset viljan pakko-otot ja vangitsemiset, nuorten miesten kiristäminen sotapalvelukseen sekä kyläkiertelevät rangaistusretkikunnat.

Suikujärvellä tilanne kiristyi uhkaavasti jo lokakuussa 1920, kun vastarintaa yrittäneet asukkaat saarrettiin kylään. Välikohtauksessa kuoli yksi kyläläinen, useita haavoitutti ja 12 miestä vangittiin. Asukkaat, ketkä pääsivät, pakenivat syrjäisille eräpirtteille ja metsiä pitkin Suomeen.

□ □

Ensimmäinen aseellinen hakka Voingissa 28.10.1921 oli kapinan lähtölaukaus. Merkitävämpi ja metsäsisseille menestyksekkäs taistelu käytiin Uskelan kylässä marraskuun puolivälissä (kts. toisaalla tässä numerossa).

Tämän jälkeen taistelut levisivät muuallekin Karjalaan ja sissit saavuttivat alkutalven aikana huomattavaa alueellista menestystä. Laajimmillaan heidän hallitsemansa alue oli noin 60 000 neliökilometriä ja ulottui Repolasta ja Rukajärveltä

pohjoiseen Kiestinkiin saakka.

Joulukuuhun mennessä muodostettujen Karjalan Metsäsissirykmentin (MSR), Vienan Rykmentin (VR) ja Repolan pataljoonan (RP) yhteinen miesvahvuus oli korkeimmillaan noin 3 000 miestä. Suomalaisia vapaaehtoisia oli noin 500, mutta nämä kaikki eivät olleet samanaikaisesti rivissä. Suomesta tulleiden vapaaehtoisten merkitystä vähensi tuntuvasti se, että joukossa oli paljon seikkailunhaluisia nuorukaisia, jotka eivät olleet vielä suorittaneet asevelvollisuuttaankaan. Jääkäreitä oli mukana 27; he palvelivat etupäässä päällystötehtävissä. Toimintaa häittäisi varsinkin alussa varusteiden ja patruunoiden puute. Konetuliaseita oli vain muutama, tykistöä ei lainkaan.

Puna-armeijan vastatoimien tehostuessa vähälukuisten metsäsissien oli mahdoton pitää hallussaan valtaamia alueita mm. etelässä Porajärven suunnalla. Vihollisen kasvava ylivoima tuntui kaikkialla. Repolan pataljoona joutui suuria tappioita kärsittyään perääntymään Suomen puolelle tammikuun alkupuolella 1922, Metsäsissirykmentin pääosa helmikuun alussa. Pisimpään pitivät puoliaan Vienan Rykmentin miehet sodan rajuimmassa taistelussa Kokkosalmella, Sohjanankoskella ja Pistojarvella. Sen jälkijoukot vetäytyivät Tiironvaarasta Suomen puolelle 20.2.1922.

□ □

Karjalan sotilaspiirin silloinen komentaja, toveri **A. Sedjakin** kirjoitti banditisminkin kukistamisen 15-vuotispäivän Punaisessa Karjalassa (20.1.1937) seuraavasti:

"Rajan takaa Suomesta tulleiden joukko-osastojen onnistui yhdessä paikallisten kulakien kanssa muodostaa melkein kymmenen prikaatia, jotka muodostivat kaksi rykmenttiä, Arkangelin rykmentin (toim. huomautus: Vienan rykmentti) ja karjalaisen metsäsissirykmentin, yhteensä 4 000 miestä, jotka olivat hyvin varustettu aseilla ja ampumarivareilla, puolet suksijoukkoja".

Karjalaisten järjestämä kapina oli aivan odottamaton yllätys soveltavallan ja sotilas-

päällystön elimille, Sedjakin kirjoittaa. Siksi kapinallisten onnistui ensi alkuun vallata suuri osa Karjalan Työkansan Kommuunin pohjoisista ja keskisistä kunnista.

Vallankumouksellinen sotilasneuvosto määräsi joulukuun alussa, että kapina on mitä lyhyimmässä ajassa likvidoitava. Ensi vaiheessa lähetettiin Karjalan sotilaspiirin joukkojen vahvistukseksi Punaisen armeijan rykmenttejä Leningradista ja Moskovasta, yhteensä kuusi rykmenttiä eli noin 13 000 koulutettua sotilasta, myöhemmin alkuvuodesta 1922 vielä saman verran lisää.

Vaikka bolševikkien sotilaallinen ylivoima oli kymmenkertainen, kapinan kukistaminen vei odottamattoman paljon aikaa, helmikuun lopulle saakka. Tämän Sedjakin myöntää. Ongelmat johtuivat hänen mukaansa vaikeista paikallisista olosuhteista ja ankarasta talvesta.

□ □

Punakomentaja Sedjakinin lausunto myöntää virallista neuvostonäkemyksestä Karjalan kansannoususta ja sen tekijöistä. Paljon realistisempi oli Karjalan Työkansan Kommuunin toimeenpanevan komitean puheenjohtajan **Edvard Gyllingin** näkemys, jonka hän esitti Petroskoin suomalaisten kommunistien kollektiivin ylimääräisessä kokouksessa 27.1.1922. Koneella kirjoitettu teksti on tallennettu Pietarin puoluearkistoon. (kts. KH 7-8:1996 Aleksei Levko-

jev: Vienankarjalaisten kansannousu talvella 1921-1922)

Gylling totesi parhaillaan käytäviin taisteluihin kapinan kukistamiseksi viitaten, että Karjalan Työkansan Kommuuni ja sen tavoitteet ovat jääneet virheellisen politiikan takia karjalaisille vieraiksi ja jatkoi:

"Huomattava on, että monet karjalaiset tulevat taistelujen lakattua tuomitsemaan kapinan osallistuneet sodan aiheuttamien suurten hävitysten takia, mutta jonkin ajan kuluttua, kun haavat eivät enää kirvele, tuomio tulee olemaan toisenlainen. Sen jokainen tyynesti ajatteleva ymmärtää.

Niinpä esim. ne seikat, että karjalaiset saivat tuntuvaa apua Suomesta ja että Uhtuan-Tunkuan suunnalla toimineet puhtaasti karjalaiset kapinajoukot ovat kuukausimääriä menestyksellä pitäneet puoliaan suurilukuisia sotavoimia vastaan - mikä on tunnustettava huomattavaksi sotilaalliseksi saavutukseksi - tulevat vahvistamaan karjalaisten kohonnutta itsetuntoa ja lisäämään myös niiden arvovaltaa, jotka ovat esiintyneet karjalaisten asianajajina Suomessa.

Jollei siis vedetä karjalaisia omin voimin rakentamaan työkansan kommuunia ja ryhdyt toisenlaiseen politiikkaan, niin nyt voimissaan oleva aatesuunta tulee puhkeamaan uudestaan ja aivan ylivoimaisena - toisin sanoen edessä on uusi kansannousu". - SV

Karjalan kapinan metsäsissejä taistelun jälkeen Suomessa. Edessä vas. Risto Niikkanoff (Tunkua), Aleksi Maksimainen (Rukajärvi), Juho Maksimainen (Rukajärvi), Iivo Kerkko (Oulanka), Pekka Aalto-Ivanoff (Tunkua), Huoti Kullakko (Tunkua); takana vas. Ville Iljin (Suikujärvi), Akimoff (Meru), Paavo Pitkäniemi (Tunkua) ja tuntematon.

Kevättämäjärven ja Uskelan metsä-

sissikomppaniat vihollista vastassa

(ote teoksesta ”Metsäsissipäällikön muistelmat”)

Aamulla komppania marssi Uskelaan, ja kevättämäjärveläiset jäivät korjaamaan piilopirtin kattoa parempaan kuntoon, koska se oli ruvennut sateilla vuotamaan. Katon valmistuttua sissit hankkiutuivat lähtemään Kevättämäjärven kylään, mutta samalla tulivat Uskelasta komppanian päällikkö Mikko Artsusen lähetit, jotka ilmoittivat, että Voijärven kirkolta oli tulossa bolševikkiretkikunta Uskelaan päin.

Tällöin Pekka Aalto (Kevättämäjärven ja Uskelan komppanioista muodostetun pataljoonan komentaja) kirjoitti seuraavaan käskyn ja lähetti sen Artsuselle:

1) Laittakaa heti vanhoista sotilaista vartiot, 2) on otettava selvää, kuinka paljon bolševikkeja on tulossa ja mikä on heidän tarkoituksensa, 3) on lähetettävä kaksi miestä vastaan Troitsansaarelle; saavumme sinne noin klo 1 yöllä 17.11.1921.

Kevättämäjärven komppania kävi kumminkin vielä kotikylässään. Siellä lapsiparvi otti heidät riemulla vastaan. Kaikki kialta kuului iloisia huutoja: ”Isä tuli! Setä tuli! Lähdetään saunaan! Eräs sisseistä murahti lapsille: ”Nyt lähdetään Uskelaan; ehkä siellä saamme paremman saunan”. Tätä lapset eivät jaksaneet käsittää, vaan vaikenivat hämillään ja katselevat ihmeissään aikuisten touhujia.

Pian olikin komppania marssimassa kohti Uskelaan. Päämäärään Troitsansaareen, joka on lähellä Uskelaan, komppania saapui klo 1/2 2. Siellä heitä odotti kaksi uskelalaista lähetä. Heillä oli seuraava raportti annettava komentajalle.

Uskla 16.11 klo 23,15

Ainakin 30 bolševikkia tulossa. Lähteneet illalla. En tiedä, onko suunta Uskelaan vai Ofonanniemeen. Tarkastavat kylää ja ryöstävät kaikki arvoesineet, vaatteet ja jalkineet. Olen lähettänyt tiedustelijoita ja asettanut vartiot. - Komp. pääll. M. Artsunen.

Kevättämäjärven komppania yöpyi Troitsansaarella. Aamulla Pekka Aalto kysyi miehiltä, oliko vapaaehtoisia läh-

temään tiedusteluretkelle Ofonanniemeen. Matkaa oli suoraan seitsemän kilometriä ja kiertämällä rantoja pitkin noin 20 kilometriä. Järvi oli vasta kauttaaltaan ummessa pari vuorokautta eikä ollut varmaa, kestäisikö se muuta kuin jalkamiehen.

Kysymyksen kuultuaan (alikersantti) Pääkkönen hyppäsi seisolleen ja sanoi lähtevänsä yksin, jos saisi hevosen. Komentaja lupasi antaa parhaan mukana olevista kuudesta hevosesta.

Pääkkönen alkoi varustautua matkaan. Hän laittoi säkistä satulan ja nuoran pätkistä ja puusta jalustimet. Säkin hän täytti heinillä. Koko laite sidottiin hihnoilla lujasti hevoseen kiinni. Sitten hän hyppäsi hevosen selkään ja kyselemättä tiestä sen enempää karahutti jällel alkaen täyttää laukkaa lasketella Uskelanjärven jäätä kohti Ofonanniemen kylää. Toiset huusivat hänelle varoituksia jälkeen, mutta hän ei välittänyt kääntää enää päätänsäkään, ja vähän ajan kuluttua kuului vain hevosen kavioitten kapse pimeästä syysyöstä. Peilikirkas, kaksioinen jää rasahdelti ja paukkui saattaen toiset epäillen ajattelemaan matkan onnistumista.

Kahden tunnin kuluttua Pääkkösen lähdistä kuulovartio ilmoitti, että jäätä pitkin on joku tulossa Ofonanniemestä päin. Komentaja käski heti syyttää tulen rannalle, että tulija osaisi ohjata oikeaan. Pian Pääkkönen tulikin rantaan hevonen ylt'yleensä vaahdossa kuin saippuoiu. Hän ilmoitti, että punaiset ovat tulossa Uskelaan ja olivat nyt yötä Kristanvaarassa.

Tästä Aalto lähetti tiedon Uskelaan ja ilmoitti tulevansa kylään aamulla. Miehistö laitautui levolle.

Aamulla klo 7 Kevättämäjärven komppania saapui Uskelaan. Koko miespuolinen väki Uskelan kylästä oli koolla, ja ukot innostivat nuoria miehiä tappelemaan luvaten itsekin auttaa, minkä vain aseetomina voivat.

Molemmat komppanianpäälliköt yhdessä tämän pie-

nen pataljoonan komentajan kanssa alkoivat suunnitella asemia ja puolustusta. Samassa kun suunnitelma oli valmis, Artsusen aamulla lähettämät tiedustelijat saapuivat Voijärveltä päin. He olivat laskeneet vihollisen vahvuuden, kun se eteni jäätä pitkin.

Sissien taistelusuunnitelma oli seuraavanlainen. Uskelan komppania ottaa asemat suoraan Voijärveltä tulevan tien molemmin puolin, kylän pohjoispuolella olevalle kohoumalle oikeana sivustanaan järvi. Kevättämäjärven komppania asettuu suorakulmaisesti Uskelan komppaniaan ollen valmiina sivustasta tuhoamana vihollista ja sulkemaan siltä perääntymistien. Tie kulkee kylään kiertäen pientä lahtea, joten jos bolševikit aikooivat kylään, he jäävät tässä tapauksessa tulen alle edestä - siis kylästä ja oikealta sivustalta - sekä osittain takaa, jos aikovat perääntyä. ---

Karjalaisilla oli vain noin kuusi patruuna miestä ja kivääriä kohti. Viime aikoina oli kylä jokunen kivääri saatu lisää, mutta ei patruunoita samassa suhteessa.

Vasemmalta sivustalta alkoi jo kuulua, kuinka johtava kommissaari käski tarkastaa kiväärit ja jutteli miehilleen: ”Kyläsä voi sattuva vaikka pieni taistelu, mutta kyllä me siitä pian selviydymme. Ammutaan muutama ukko, niin kyllä ne siitä rauhoittuvat, ja sitten me siellä vasta pidämme hauskaa; takavarikoidaan kaikki säästämättä mitään ja jokainen teistä saa ottaa kellon itselleen, jos vain niillä kylässä on”.

Ja näin hyvässä toivossa bolševikit marssivat kylää kohti. Silloin Kevättämäjärven komppaniassa erältä nuorelta sissiltä laukesi kivääri vahingossa, kun puoli bolševikkien jonoa oli ehtinyt sivuuttaa karjalaisen vasemman sivustan.

Sissejä jännitti, mutta kommissaari käänsi päätään ja sanoi: ”Ei saa ammuskella, sillä lahtarit voivat lähteä kylästä karkuun, kun kuulevat laukauksia”. Kommissaari luuli omien miestensä ampuneen.

Kun bolševikit pääsivät noin 50 metrin päähän Uskelan

komppaniasta, lähetti Aalto, joka itse oli jäänyt Kevättämäjärven komppanian mukaan, joukkueen katkaisemaan punaisten perääntymistien. Ja sitten tuli käsky avata tuli.

Kiväärit alkoivat samassa paukkua ja tästä yllätettyinä bolševikit lähtivät pakoon. Kommissaari komensi miehensä ketjuun pitkin rantatörmää ja niin alkoi pauke molemmin puolin. Tässä alkukahakassa punaisilta jäi vangiksi 6, kaatui 4 ja pahasti haavoittui 3. Kehoituksesta huolimatta jäljelle jääneet eivät antautuneet.

Aalto lähetti vielä yhden ryhmän kiertämään lahtea niin, että se voisi ampua ryssiä sivulta ja osittain takaa vasten rantatörmää. Noin viiden minuutin kuluttua kuultiin kiertämään lähteneen ryhmän johtajan ääni, kun hän komensi komppaniansa ketjuun. - Vanha tempu, mutta, kumma kyllä, tehosi tällä kertaa, sillä ryssät juoksivat pakoon jälle päästäkseen lahden yli.

Saarrostus onnistui ja niin olivat bolševikit pian melkein ympyrässä. - Yhdeksän antautui vangiksi, loput kaatuivat ja haavoittuivat. Näiltä metsäsissit saivat kiväärejä, pistooleita, panoksia ja käsikranaatteja. Niitä he tarvitsivatkin, eivätkä olisi voineet uuteen taisteluun ilman tällä sotasaalista ryhtyä, sillä melkein kaikki patruunat olivat hutenneet.

Tämä Uskelan taistelu oli sissitaistelujen alku ja samalla ehkä ainoa, jossa sisseillä oli mieslukuun nähden ylivoima.

Vankeja tutkittaessa kävi selville, että koko joukko oli kommunisteja ja päälle päätteeksi tšekan jäseniä. Heidän tehtävänsä näillä seuđuilla oli, kuten papereista kävi ilmi, vangita Kevättämäjärveltä 6, Uskelasta 8 ja Tunkuan kirkonkylästä 14 henkilöä, etupäässä ikälouppuja vanhuksia. Samoin oli tällä joukolla käsky ”valloittaa” Tunkuan kirkonkylä bolševikkien vallankumouksen vuosipäivän kunniaksi. Sissit saivat vielä tietää vangeilta, että Sorokasta oli lähetetty 80 miestä käsittävä tšekan joukkue Tunkualle.

Nyt metsäsissien päällystö

katsoi parhaaksi vetäytyä Koivuniemeen ja Markkisenvaaraan, sillä joukko oli vielä melko taistelukelvotonta, koska suurelta osalta puuttui aseita ja patruunoita oli vain sen verran, että vain Uskelan kaltainen väijytystaistelu saattoi tulla kysymykseen.

Uskelan tapahtumien jälkeen Tunkualle kerääntyi lisää miehiä jo neljä komppaniaa,

joista muodostui Karjalan Metsä-Sissien (KSM) ensimmäinen pataljoona.

Komppaniat olivat:

1. kompp. eli Tunkuan komppania, vahvuus noin 100 miestä, päällikkönä vääpeli Ville Kirjanov Tunkuan kirkonkylästä. Aseistuksena 40 venäläistä 3" kivääriä, loput miehet aseistettuna pistooleilla tai metsästysaseilla.

2. kompp. eli Kevättämäjärven komppania, vahvuus 60-70 miestä, päällikkönä vääpeli Ilja Sorto Kevättämäjärven kylästä. Aseistuksena oli kaikilla venäläinen 3" kivääri tai berdaani.

3. kompp. eli Uskelan komppania, vahvuus 50-60 miestä, päällikkönä vääpeli Mikko Artsunen Uskelan kylästä. Aseistuksena kaikilla venäläinen 3" kivääri.

kivääri.

4. kompp. eli Suikujärven komppania, vahvuus 31 miestä, päällikkönä vääpeli Ville Iljin Suikujärven kylästä. Aseistuksena 5 venäläistä 3" kivääriä ja muutamia pistooleita. Useilla miehillä oli lisäksi vanhoja englantilaisia munakäsikranaatteja. Sukset oli noin 20 prosentilla miehistä ja hevosia oli mukana 25.

Wasili Keynäs muistelee:

Ukko Väinämöinen, Itä-Karjalan vapausliikkeen henkinen johtaja

Ukko Väinämöisellä, kuten monilla muillakin, oli Karjalassa kaksi nimeä, karjalainen ja venäläinen. Hänen alkupeiräinen nimensä oli Vaassila Leonpoika Levonen, mutta kirjoissa hän oli Vasili Sidoroff. Hän oli syntynyt Itä-Karjalassa Tunkuan kunnan Koivuniemen kylässä 16.8.1855.

Jo nuorena hankittuaan itseopiskelun avulla luku -ja kirjoitustaidon hän ryhtyi harjoittamaan kiertokauppaa Kuopion seuduilla. Kesät hän asui kotonaan Koivuniemessä, talvet kulki kauppamatkoilla pääasiassa Suomessa. Hänen matkansa muodostuivat molemmilla puolella rajaa hyödyksi; hän vei rajan taakse salaa laatikoitain kirjoja, joita kuopiolaiset ystävät hänen mukanaan lähettivät. Karjalassa hän taas keräili Kuopion isänmaallisen seuran museoon luonnontieteellisiä ym. esineitä.

Myöhemmällä iällään Väinämöinen asettui entistä enemmän kotikylänsä pysyväksi asukkaaksi, joskin matkoja tuli vielä tehtyä sekä Suomeen että Venäjälle. Hänestä tuli vähitellen sekä oman kylänsä ja kuntansa että laajempien alueiden luottamusmies. Tätä osoittaa mm. se, että hän oli karjalaisten ehdokkaana valtakunnan duunaan. Lisäksi hän johti taidolla kuntansa taloudellisia asioita, toisaalta syvästi uskonnollisena ihmisenä toimitti papin puutteessa rukoushetkiä kotikylänsä kappelissa.

Sitten tulivat I maailmansodan myrskyvuodet. Alusta alkaen hän otti uusin tulokkasiin, bolševikkeihin nähden, jyrkän kannan. Tämä tuli esille hänen taistelussaan näitä vastaan sekä omansa kotikuntansa asioissa että koko Karjalaa kos-

kevissa vapaustaisteluissa.

Hän olikin tulisieluinen kansanjohtaja. Tämän kirjoittaja muistaa hänet keväällä 1919 Uhtuan maakuntapäivillä ensi kertaa tavatessa, miten hänen ilmestymisensä toisten Tunkuan edustajien kanssa antoi kokoukselle erikoista innostusta. Hän tahtoi tutustua perinpohjaisesti jo tehtyihin päätöksiin ja käsittelynalaisiin kysymyksiin ennen kuin teki ratkaisunsa. Erikoisesti hänestä tuli Karjalan itsenäisyyspyrkimysten harras kannattaja. Siltä pohjaltaan siihen aikaan luultiin voitavan Karjalan kysymys ratkaista.

Tunkuan kunnan edustajiston johtomies oli jo tuolloin harmaapartainen, mutta hyvässä voimissa oleva vanhus. Hän oli kuin ilmetty muinaiskalevalainen johtomies. Tästä joh-

tui, että häntä ruvettiin Uhtuan maakuntapäivillä kutsumaan Väinämöiseksi, jonka nimen hän omaksui sitten itselleen.

Muutama kuukausi myöhemmin bolševikit miehittivät koko Karjalan, ja karjalaiset johtomiehet siirtyivät pakolaisjoukko mukanaan Suomeen.

Ukko Väinämöinen ei suinkaan ruvennut täälläkään lepäämään. Syksyllä 1921 tuli yht'äkkiä tieto salaisen Karjalan metsäsissijärjestön järjestämästä kansannoususta Itä-Karjalassa. Silloinen vapaus-taistelu aiheutui siitä, että bolševikit - päinvastoin kuin Tarton rauhansopimus edellytti - ryhtyivät entistä räikeämmin orjuuttamaan karjalaista väestöä. Näin alkaneen vapausliikkeen herättäjänä, innostajana ja henkisenä johtajana, metsäsissien isänä oli tulisielui-

nen vanhus Ukko Väinämöinen.

Jälleen kerran joutuivat karjalaiset vapaustaistelijat niiden mukana Väinämöinen vaimonsa kera ja toistakymmentä tuhatta siviiliasukasta ylivoiman pakottamina siirtymään Suomen rajojen sisäpuolelle. Väinämöisen kotipaikaksi tuli nyt Vuokatti, missä hän eli kuolemaansa saakka 10.1.1942. Rajan taakse jäivät koti, omaisuus ja tytär lapsineen. Karjalan metsäsissijärjestön edustajana Väinämöinen valittiin Karjalan ulkomaisen valtuuskunnan jäseneksi.

Lyhennys Wasili Keynään laatimasta muistokirjoituksesta. Viena-Aunus 1:1942 (Itä-Karjalan vapausliikkeen johtaja Ukko Väinämöinen kuollut). - kokosi Anja Malinen.

Kuva otettu 3.11.1932 Kuopion museossa. Henkilöistä tunnistettu vain kaksi, keskellä pitkäpartainen Ukko Väinämöinen vierellään vas. puolella Mikittä Muntijeff Hiisjärvestä. Mikä lienee tilaisuus ja keitä muita kuvassa on?

Yhteiset muistot menneisyydestä sitovat yhteen kaikki sukupolvet

Homa **Semenov** syntyi 1915 Tunkuan Koivuniemen kylässä. Karjalan kapinan aikoihin vuonna 1922 hän jäi kotikylään 7-vuotiaana poikasena ja eli siellä viime sotiin saakka. Sotavuosien jälkeen hän toimi Maasjärvellä valtion kaupan kauppiana ja viettää nyt eläkepäiviään Tikšassa. Homa kirjoitti kymmenen vuotta sitten (1988) muistelmaansa, joista seuraava kooste on laadittu.

Minä Homa Kondratanpoika Semenoff kävin vähän aikaa sitten kotiseudullani tapaamassa entisiä kyläläisiäni, jotka auttoivat minua kertomalla useista Tunkuan piirin elämään liittyvistä asioista.

Me tiedämme hyvin vähän maamme traagisesta historiasta. Vuodet kuluvat ja he, jotka vielä vähän muistavat menneistä ajoista, kuolevat. Ja niin teki mieleni kertoa kaikesta siitä, mitä tiedän. Tätähän tarvitsevat ennen kaikkea nuoret, jotta muistaisivat omia ahkeria esiisäänsä, jotka vaikeuksista ja puutteesta huolimatta eivät jättäneet synnyinseutuaan, vaan tekivät työtä ja uskoivat vahvasti siihen, että tulevien sukupolvien elämä tulee olemaan parempi ja iloisempi.

Tunkuan piirin kaukaisimpana kolkkana olleeseen Koi-

vuniemen kyläneuvostoon kuului Koivuniemestä 43 talonpoikaistaloa, Lukinsaarelta 13 taloa, Markkisenvaarasta 15 taloa, Kuikkavaarasta 9 taloa, Kompakasta 15 taloa ja Viirusta 4 taloa. Ennen ja jälkeen valankumouksen piiriin kantaväestö oli karjalaista, jolla oli venäläiset sukunimet. Puhekielellä oli karjala, joka muuten erotui toisista Karjalassa puhutuista murteista.

Muinaisista ajoista lähtien väestö harjoitti maanviljelystä, kalastusta ja metsästystä. Talvikausina käytiin Sorokassa silliä pyytämässä ja metsätoissa Beljajevin sahalla. Työvälineinä maataloudessa olivat yksinkertainen aura, puinen äes, viikate ja sirppi. Teitä ei sanan varsinaisessa merkityksessä ollut. Talvikautena ajettiin hevosella talviteitä pitkin. Mikä

hyvänsä yhteydenotto ulkomaailmaan oli aikamoinen ongelma. Siitä, milloin kylämme ovat syntyneet, kuka ja milloin on ne perustanut, minulla ei ole mitään tietoa.

Eräs tarina, jonka kuulin vanhoilta ihmisiltä, säilyi muistissani. Muinaisaikoina Lukinsuuri-nimisessä kylässä, kilometri Koivuniemestä järven ylitse, oli vanhauskoisten skiitta, erakkola. Siellä eläneet munkit polttivat itsensä joko vanhauskoihin kohdistuneen vainon takia tai - saattaa olla - puolustautuessaan sinne tunkeutuneita ruotsalaisia vastaan (karjalaksi sanottiin 'mustia ruottseja'). Yllämainitun todisteeksi voi sanoa, että meidän aikaamme saakka sillä paikalla on säilynyt pieni tsasouna ja muistoristi, jota vanhauskoiset mummut kävivät kunnioittamassa. Heillä oli oma uskonsa ja erikoismalliset vaatteet. Sen minä hyvin muistan.

Ei näitä paikkoja ohittanut suomalais-karjalainen "sotaseikkailukaan" vuosina 1921-22. Kansa joutui kärsimään nälkää noina aikoina; ei ollut ruokaa ja ihmiset söivät kuka mitäkin. Elettiin enimmäkseen luonnon antimien, marjojen, sienien, kalan ja riistan varassa. Leivän sijalla oli pettua, jäkälää ja muita kasveja. Tästä johtui, että monet kuolivat keripukkiin, lavantautiin ja isorokkoon.

1920 -luvun lopulla elämä alkoi normalisoitua. Kyläläisten aloitteesta oli perustettu maanparannusyhdistys, joka alkoi kuivata soita ja kasvattaa kylvöheinää. 1930-luvulle tultaessa kylään perustettiin kolhoosi. Ensin sen nimi oli "Punapartisaanien voitto", mutta sitten nimi tuli "Päivännousu". Kolhoosin toiminnan alkuvuosina oli monenlaisia kahnauksia ja sekasotkia, mutta vuosien 1934-37 kolhoosi menestyi hyvin viljan, kasvien ja karjan kasvattamisessa.

Kolhoosin ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Mikael Makarienpoika Jevstratoff. Hän teki omalla tontillaan erilaisia agronomisia kokeita ja luki paljon tähän liittyviä asioita. Niinpä sitten otettiin entisten viljalajien rukiin ja ohran lisäksi käyttöön uusia lajeja kuten vehnä ja kylvöheinä. Juu-

reksista kylvettiin naurista, turnipsia, punajuurta, porkkanaa, retikkaa, kaalia ja perunaa. Kasvilavoissa kypsyivät kurkut, tomaatit ja munakoisot, joista aikaisemmin ei ollut juuri mitään käsitystä.

Näihin aikoihin kolhoosi siirtyi uuteen työpöytäjärjestykseen. Perustettiin uudet yksiköt; karjankasvatussyksikkö, johon kuului maitofarmi sekä peltoviljely-yksikkö, jonka tehtävänä oli kylvöheinän kylväminen ja korjuu. Vielä oli kalastussyksikkö ja sikafarmi. Käyttöön otettiin uudenlaista maatalouskalustoa, auroja, niittokoneita, pumureita ja silppureita. Traktoristikursseilla opiskelivat Semen Jevstratoff ja Matvei Semenoff. Kurssin käytyään ajoivat ensimmäisen traktorin Koivuniemeen ja aloittivat uudismaan raivaamisen kolhoosille.

Koivuniemen kolhoosi osallistui hyvällä menestyksellä useita kertoja piiriin ja tasavallan näyttelyihin ja sen parhaat työntekijät saivat kunniakirjoja ja palkintoja.

Vuonna 1937 alkoivat sitten vangitsemiset myös meidän kyläneuvostossamme. Viettiin kaikkein ahkerimmat, aktiivisimmat ja parhaimmat ihmiset. Tässä ovat heidän nimensä: Jevstratoff Mikael, Semenoff Matvei, Jevsejeff Ivan, Jevstratoff Ivan, Jevstratoff Grigori, Jevstratoff Semen, Jevstratoff Aleksandr, Jevstratoff Ivan (nuorempi), Jevstratoff Jeremei, Trofimoff Andrei, Trofimoff Ivan, Jevsejeff Afanas, Grigorjeff Maksima, Grigorjeff Sergei, Jevsejeff Jevdokia, Semenoff Grigori, Stselin Ivan, Stselin Kondrat, Stselin Vasili, Semenoff Vasili, Turibarin Semen ja Jevstratova Maria, iäkäs mummu.

Parhaat, ahkerimmat ihmiset oli näin eristetty, ja kaikki maataloustyöt vaikeuksineen langetettu naisten, vanhusten ja lasten harteille. Pidätetyistä kyläläisistä kukaan ei palannut kotiin; heidät joko teloitettiin tai he joutuivat virumaan työleireillä. Myös heidän perheensä olivat "kansan vihollisia". Ja tästä saa ymmärtää, miten heihin suhtauduttiin.

Olin syvästi järkyttynyt luetuani lehdistä I. Kurikovin artikkelin "Kieroilla ei saa"

Homa Semenovin kotiväkeä Koivuniemessä 1930-luvulla. Vas. Homan vanhin veli Matvei, joka vangittiin laittomasti ja teloitettiin 32-vuotiaana 1938. Seuraavana veljen vaimo Anni, isä Kondratta Semenov, Matvein Olga-tytär ja äiti Ustenie Semanova o.s. Larionova.

sekä A. Pervushinin artikkelin "Uskoin ja uskon vieläkin". Olen tullut siihen johtopäätöksen, että historiamme ei voi antaa anteeksi kaikkia niitä hirmutöitä, jotka sallittiin Stalin henkilöpalvonnan aikana. A. Pervushin ei näköjään halua ymmärtää sitä nöyryyttämistä ja halveksuntaa, laittomasti vangittujen ja heidän sukulaistensa kyyneleitä. Kokonaiset perheet jäivät ilman elättäjiä, olivat tuomittuja kuolemaan. Saako sellaisen antaa anteeksi ja unohtaa?

Me olimme aina ja olemme vast'edeskin arvostaneet ylitse kaiken kunniaa ja omatuntoa. Sitä olemme opettaneet lapsillemme (lisätieto: Homa Semenovin lapsista kolme on lääkärinä ja kaksi opettajina) ja lastenlapsillemmekin. Mutta muistoistamme ei saa unohtua se, mitä nykyään sanotaan kansanmurhaksi. Eivät minkään sortin Stalinin puolustajat pysty laillistamaan hänen ja hänen apuriensa laittomuuksia ja vääryyksiä.

Olen aina kannattanut sitä, että stalinismin uhreille on pystytettävä muistomerkki, jotta myös jälkeläisemme tietäisivät koko totuuden.

Me, jotka kuulumme tuohon sukupolveen, olimme silminnäkijöitä ja muistamme kaiken. Nykyään usein kysytään, miksi me emme tehneet mitään. Mutta mitä me vihreät nuoret

olisimme voineet tehdä? Muistan yhden tapauksen, kun ystäväni Afanas Jevsejeff alkoi puolustaa veljeään Ivania. Hänet saman tien pidätettiin enkä sen jälkeen ole ystäväni nähnyt.

Minun Matvei-veljeni vangittiin vuoden 1938 lopussa. Kun häntä oltiin viemässä pois piirin alueelta, veljeni Jaakko onnistui vaihtamaan hänen kanssaan muutaman sanan Sosenovitsin rautatieasemalla.

Tällaisten "kansan vihollisia" vastaan suunnattujen toimien seurauksena oli, että kyläkolhoosin toiminta lamaanui: ei ollut pystyviä työntekijöitä, talous oli tuhon partaalla. Ja kuten tiedetään, häitä ei tule kellon kanssa. Alkoi neuvostoliittolais-suomalainen sota 1939-40 ja kohta sen jälkeen Suuri isänmaallinen sota.

Jälkimmäisen alkaessa kutsuttiin asepalvelukseen kaikki miespuoliset, työkykyiset ihmiset. Kolhoosi lakkautettiin ja karja luovutettiin armeijan käyttöön. Jäljelle jääneet naiset, lapset ja vanhukset evakuoitiin Komin tasavaltaan, sen syrjäisimpiin osiin. Evakokainana harvat ihmiset jäivät henkiin. Kokonaisia perheitä kuoli nälkään, kylmään ja tauteihin. Jos joku palasikin hengissä takaisin sodan jälkeen, niin ei ollut enää paikkaa, missä asua. Kylät oli poltettu, piiri likvidoitu ja ihmiset hajonneet kuka minnekin.

Me emme saa unohtaa niitäkään, jotka kaatuivat sodassa. Tässä koivuniemeläisiä, minun kyläläisiäni: Trofimoff Semen, lapsuuskaverini, kaatui Moskovan luona, Jevsejeff Jaakko, kaatui Uhtuan suunnalla, Mošnikoff Feodor, kaatui Karjalan rintamalla, Jevsejeff Semen, Sidoroff Feodor, kaatuivat Baltiassa. Lukinsaarelaisia kaatui Godijeff Miitrei, Godijeff Makarie ja Godijeff Vasili. - Suokaa minulle anteeksi, jos olen unohtanut jonkun nimen; onhan aikaa jo kulunut niin paljon. Ikuisesti muistamme näitä

kaatuneitamme.

□ □

Rakkaat maamieheni! Pulauttakaamme yhdessä mieleemme se, mitä olen muistelmassani Koivuniemen kylästä kirjoittanut. Kirjoittakaamme kaikki muistojen kirjaan. Jos emme niin tee, niin kohta sitä ei tee kukaan. Elämämme hetket ovat vähissä ja kaikki voi joutua tuntemattomaan. Yhteinen muistomme menneisyydestä on kuin alkulähde, joka yhdistää kaikki sukupolvet. Se on aikojen läpi elävä linkki. (kokosi: Anja Malinen)

Siirtolaisia Tunkualle Tveristä

Äskettäin (syyskuussa 1931) saapuivat Tunkuan piiriin ensimmäiset Tverin Karjalasta tulleet siirtolaiset, yhteensä 19 perhettä. Siirtolaiset määrättiin asumaan Säkäjärven rannalle, jonne he rakentavat kollektiivisen karjatalouden. Piirin toimeenpaneva komitea on luvannut tulijoille kaikenmoista apua.

.. ja Kanadasta

Lokakuun 29. pnä saapui Tunkualle Amerikasta ja Kanadasta 102 henkeä, joista lapsia

40 ja naisia 21. Piirin tpk on järjestänyt heille asuin- ja työpaikaksi Niikkananvaaran kyläneuvostoalueen Ylä-Luulamin kylän, joka on ollut noin parikymmentä vuotta autiona.

Sinne järjestetään aluksi ratapölkkyseurakkieli, myöhemmin saha ja metsäteollisuuskombinaatti.

(PK 7.10./13.11. 1931)

TUNKUAN RADIO NUKKUU.

Tunkuan kylän radio on nukkunut rauhallista unta jo viime keväästä lähtien. Tämän kuukauden alussa kävi radiotarkastaja ja laitoi vastaanottimen kuntoon, mutta nyt ei ole pattereita. Kovapuhuja on siis edelleen vaiti. - PK 26.2.1931.

Koivuniemi oli kivetön kylä

Koivuniemen kylä poltettiin sota-aikana. Vielä niittylakeudella pystyssä olevat rakennukset ovat heinämiesten ja kalastajien käytössä. Ympärivuotista asutusta kylässä ei enää ole. (Kainuun Museon kuva-arkisto/Heikki Rytkölä).

Kirjoista löytämäni kotikyläni Tunkuan Koivuniemellä koskevat historiatiedot ovat tässä: Kaakkois-Vienan alueella Suigarven pitäjässä oli vuonna 1579 kuusi kylää: Suigarvi, Tunguo, Lehto, Muazärvi, Kevättämärvi ja Koivuniemi - näinhan nuo nimet sanotaan paikallisen rahvaan murteella. Perimätietona saatua on se, että Koivuniemen kylässä eli kaksitoista sukua: Jevsejeff, Jevstratoff, Moshnikoff, Turibarin, Grigorjeff, Asonoff, Sidoroff, Semenoff, Vasiljeff, Stselin, Trofimoff ja Samsonoff. Enimmillään taloja oli perimätietojen mukaan vuonna 1920/43 taloa.

Koivuniemen väkiluku lie nee ollut suurimmillaan Karjalan kapinaa edeltäneinä vuosina eli vv. 1919-21. Vanhat ihmiset ovat kertoneet kylässä asuneen noin 250 henkeä. Väki kylästä alkoi vähetä jo melko pian Venäjän vallankumouksen ja bolševikkien valtaantulon jälkeen. Miehiä vangittiin jo silloin ja vietiin kylästä, mm. oma isäni kertoi joutuneensa vangituksi monen muun miehen kanssa v. 1919 ja sitä tyrmässä istumista kesti parisen vuotta. Vankilasta vapauduttuaan miehet suunnistivat perhei-

neen turvallisemmille seuduille eli länttä kohti Suomeen. Koivuniemen väkiluku alkoi vähetä ja kapinan aikana moni ”katosi”, toisin sanoen kaatui taisteluissa tai pakeni Suomeen.

Vasta nyt on uskallettu kertoa avoimesti siitäkin, miten kylään jääneille ihmisille kävi: osa kuoli 1920-luvun alkupuolella nälkään, monet vangittiin jo tuolloin ja vietiin pakkotyöleireille tai karkotettiin kotikylästä. Väestönlasku kertoo tästä karua kieltään: Koivuniemen kylässä asui vuonna 1926 enää 154 henkeä.

Milloin ja mistä Koivuniemen ensimmäinen asukas tuli niemelle, sitä tietoa eivät viisaammatkaan tutkijat -saati siten meikäläinen - ole pystyneet löytämään mistään arkistosta. Koivuniemi oli sukuni kylä, mutta sekin, milloin sukumme sinne saapui, on hämärän peitossa.

Sinnikäs Tatjana

Ensimmäinen asukas on siis tietämättömissä, mutta kylän viimeinen asukas tiedetään hyvin. Hän on serkkuni Tatjana Jevstratova, myöhemmin Ivan Jevsejevin vaimo. Kun kaikki

muut asukkaat lähtivät 1950-60-luvun taitteessa Koivuniemestä elämään kuka minnekin, niin tämä sisukas akka Tatjana jäi sinne yksin. Alkuaikoina hänen luonaan oli poikansa Anatoli, mutta kun tämäkin lähti pois, Tatjana eleli sen jälkeen yksinään Koivuniemessä vielä yli kymmenen vuotta.

Viho viimein hän muutti asumaan Tunkuan kylään ja niin Koivuniemi tyhjeni lopullisesti vuonna 1972. Sen jälkeen siellä ovat kulkeneet kesäisin kalastajat ja heinämiehet. Kun kävin toissakesänä ensi kertaa Tunkualla, Tatjana oli kuollut pari vuotta aiemmin. En siis ehtinyt häntä jututtamaan. Olin halunnut kysyä häneltä syytä kylään jäämiseen; uskoiko hän voivansa pitää kylää elossa asumalla itse siellä vai toivoiko hän kenties, että jos hän jaksaa asua kylässä, niin ehkä jonkun pois lähteneen olisi helpompi palata takaisin asuttuun kylään?

Autiossa talossa

Kysymykset jäivät vaille vastausta, mutta pääsin Koivuniemen kylään ja näin Tatjanan talonkin. Se seisoi rannalla päätyjärvelle päin, vanha vankois-

ta hirsistä rakennettu karjalais-talo, jossa asuutilat olivat kahdessa kerroksessa. Alakerran eteisestä eli alasintista nousivat liki kaksi metriä leveät portaat yläkertaan ja yläsintsiin. Siitä erkani ovia kahteen suuntaan; vasemmalla näytti olevan gornitsa ja oikealla yläperti. Alasintista rappusten kupeelta kuljettiin alaperttiin. Lattiapalkit olivat leveitä ja maa-laamattomia, mutta vanha sanonta ”Talo ilman aitan polulla astelevaa emäntää on kuin sikolatti” näkyi pitävän paikkansa! Kaikenkarvaisten kalastajien ja kulkumiesten porsastelun jäljiltä lattiapalkit olivat muuttuneet mustanpuhuviksi eli niin sanotusti ”ajan patinoimiksi”. Vettä, hiekkaa ja luutaa ei ollut noilla lattioilla aikoihin käytetty. Kaikki ulkorakennukset, kuten aitat, sauna ja navetta, oli purettu ja käytetty nähtävästikin polttopuiksi.

Koivuniemen kylä sijaitsee Koivujärven niemessä, tarkemmin sanottuna niemen länsi-ete-lärannalla. Me ”kotikylään tulijat” olimme ajaneet Jevgeni Stselinin maasturilla Koivujärven rantaan, saaneet Lukinsaaren Godijevin pojilta käyttömme vuotavan veneen ja soutaneet sillä järven poikki kylää kohti.

Valkeat hiekat

Saavuiimme uppoavalla veneellämme erittäin matalalle hiekkarannalle. Hiekkapohjaa näytti ulottuvan järvelle päin niin pitkälti kuin silmä kantoi. Kylän rantaa reunusti kymmenen metrin levyinen valkoinen hiekkanauha, jota jatkui ehkä noin puolen kilometrin verran. Sen jälkeen alkoi veden syövyttämä osa; siitä maat olivat lohkeilleet ja huuhtoutuneet järveen vieden muassaan talojen kivijalatkien aivan kuten Aleksandr Stselin aikoinaan isälleni kertoikin.

Nyt mukanamme oppaana ollut Jevgenie Stselin tämseni Aleksanderin kertomaa ja näytti jopa sormella osoittaen, missä kohtaa järven selällä kulki entinen kylän rantaviiva: se oli siinä paikassa runsaan sadan metrin päässä nykyisestä!

Karjalassa on ollut monenmoista mieleetöntä puuhaa ja eräs niistä on tämän kylän hyvien, suurten peltomaiden upottaminen järven pohjaan vedenpinnan nostamisella. Tiesin, että Markkisenvaaran-Koivuniemen seudun maaperän koostumuksesta, että se on hyvin kasvavaa saviperäistä maalajia. Katselin korkean maanvyöryn laitaa tarkemmin ja näin siinä metrin paksuudelta pelkkää ruokamultaa. Jevgenie kertoi, että Koivuniemen maaperässä kaikki kasvit kasvoivat hyvin.

Kivetön kylä

Sanonta "kylään ei jäänyt kiveä kiven päälle" pätee hyvin Koivuniemeen: siellä ei ollut kivijalkojakaan. Lisäselvityksenä pitää kertoa, ettei Koivuniemessä ole koskaan kiveä kiven päällä ollutkaan paitsi muualta ajettuna. Naapurikylän mies, Viikatejärvellä syntynyt Ivan Zaikov kertoi äskettäin, että jos Koivuniemessä kiviä tarvittiin, niin muualta ne piti käydä hakemassa. Me vaelsimme autoita niittyjä varmaan kilometrikaupalla, mutta missään ei näkynyt ainoatakaan kiviröykkiötä, ei löytynyt edes yhtä ainutta lohkarrensyrjää, jolle istuutua vähän levähtämään. Rantahietikolla kiviä oli jonossakin, mutta ne oli kuljetettu sinne jonoon sodan aikana tuhoutuneiden/tuhottujen talojen perustuksista. Tuolloin 1950-luvulla kylän rantaan kyhättiin kivistä ja hirsistä "ressaa" eli suojamuuria Koivujärven vedenpinnan nostelua vastaan.

"Ristisaatto" kalmismuualle

Vaelsimme Jevgenien perässä niittyjä myöten kalmismuuan suuntaan. Niityt olivat aivan tasaisia. Ei ollut ainuttakaan ojaa ylihypsättäväksi. Keskellä tätä "aavikkoa" kasvoi muutamia koivuja ja pari pihlajaa. Muita asuinrakennuksia ei näkynyt kuin Tatjanan talo. Rannalla oli pari kolme harmaata kalamajaa. Niityt kasvoivat luonnonheinää ja olivat jo mätästyneet, mutta Jevgenien mukaan muasjärveläiset käyvät vielä niittämässä sieltä heinää.

Olin jo ennen Tunkualle lähtöä tehnyt kotona valkean suuren ristin kalmismuualle vietäväksi, ja vaeltanut lautojeni kanssa bussissa, maasturissa ja

veneessä. Raahasin nyt lautoja kainalossani niittyjä pitkin ja väsyin: loppumatkasta meillä kaikilla oli lauta kainalossa. Paula alkoi nimitellä matkuettamme "ristisaatoksi".

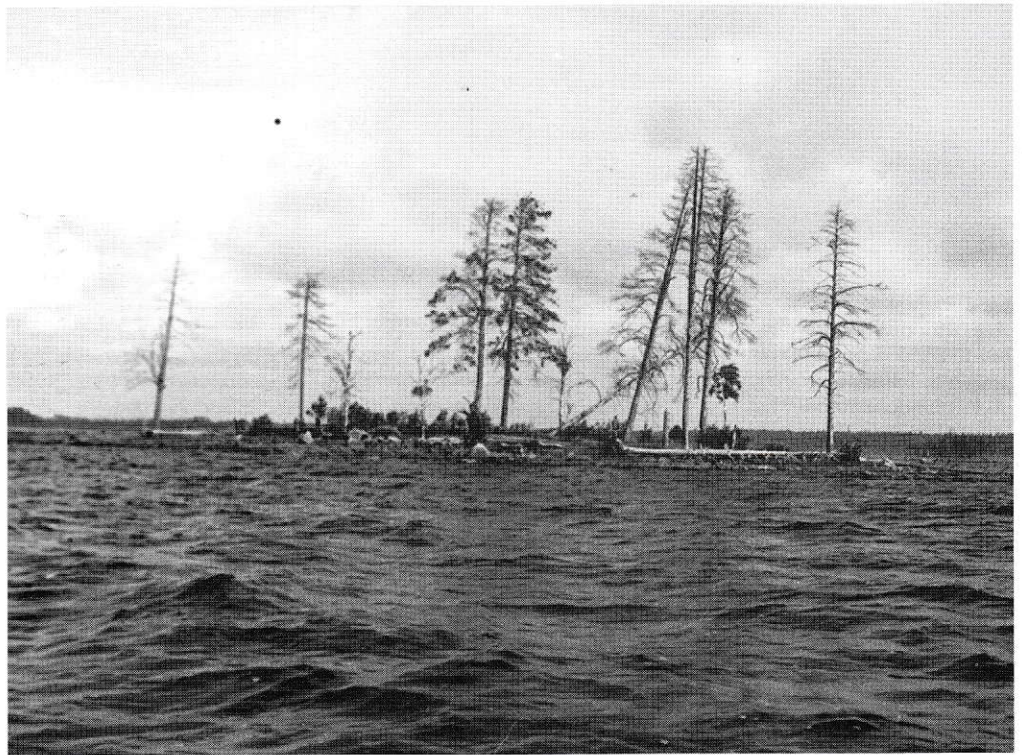
Tulimme vihdoin mäntymetsään, ja Jevgenie vannotti kalmismuuan olevan juuri siinä. Minä en havainnut yhtään mitään, mutta Paula oli näkevinään kumpareita maastossa. Niinpä sitten nauulasimme ristin petäjän kylkeen ja kiinnitimme siihen nimilaatan. Laataan on kirjoitettu kaikkien kylässä asuneiden sukujen nimet. Koristelimme ristin kukkasilla ja sidoimme puihin tuulipaikkoja.

Palailimme sitten hiljakseen rantaa kohti. Kukaan meistä ei edes yrittänyt etsiä niityltä

esi-isiemme talonpaikkoja. Katselimme Koivujärven maisemia. Etäällä oikealla järven takana häämötti Hirvasniemenenä; sen takana kulki aikoinaan tie Markkisenvaaran kylään, joka poltettiin sodan aikana. Edessä järven takana näkyivät selvästi Lukinsaaren pellot ja siellä vielä säilyneet rakennuksetkin.

Ennen kylästä lähtöä otimme pulloihin hohtavan valkeaa hiekkaa. Anatoli souteli toista rantaa kohti, ja me katselimme taaksemme jäävää Koivuniemeä. Ihmeellistä, mutta ainoa ajatus, joka tuli mieleeni siinä veneessä istuessani oli se, että mummuni Marija on aikoinaan soudellut monet kerrat tällä samaisella järvellä.

ANJA MALINEN

Puutavaran uiton helpottamiseksi rakennetut padot ovat nostaneet vedenpintaa ja muuttaneet Koivujärven ja Tunkuanjärven näkymät melkein aavemaisiksi. (Kainuun Museon kuva-arkisto/Heikki Rytkölä).

Voingin suurperhe

Voingissa pienessä kylässä oli vuosisadan alkukymmeninä Jormosen suuri maanviljelystalo. Siinä elivät veljekset Staffei ja Griša. Asujaimistoa oli yli 20 henkeä.

Staffei oli vanhapoika, vanhempi veljeään Grišaa, ja hoiteli isännöyttä. Hänen hallussaan oli mm. talon yhteinen kassa.

Grišalla oli neljä poikaa;

Hilippä, Simana, Ossippa ja Vaski. Pojista kolme, Hilippä, Simana ja Vaski olivat naimisissa; neljäs poika, Hilippä kaatui Karjalan kapinan aikana. Hilipällä oli naisena Koskisen Iivanan tytär Palaga Koivuniemestä, Simanalla Manusen Huotarintytär Suikujärvestä ja Vasken vaimo oli Voijärven Uskelasta. Kaikilla oli perhettä. Lisäksi talossa asui Staffein ja Grišan sisko, joka eli siinä vanhanapiikana kuolemaansa saakka.

Talossa harjoitettiin laajamittaista maanviljelystä, kalastettiin ympäri vuoden ja Griša, taitava ampuja, piti huolen met-

säniistasta. Staffei oli erikoistunut kalastukseen.

Karjaa Jormosessa oli paljon, toistakymmentä lehmää, lampaita ja hevosiakin kymmenen.

Bolshevikkivaltaan saakka asuttiin yhdessä. Vallankumouksen jälkeen veljekset omaisuus otettiin kolhoosille ja perheet karkotettiin. Simanan kaksi poikaa pakeni Suomeen.

- Näin kertoi Maiju Keynälle Ossippa Borisoff, synt. 1886 Tunkuan kylässä. Nimensä hän suomensuomaksi Oskari Kiviseksi tullessaan Suomeen v. 1920.

Toiveitteni täyttymys - käynti äitini Marian synnyinkylässä Koivuniemessä

Isäni Ivan Antsiveroff oli syntynyt Uskelasta ja äitini Maria oli Koivuniemen Stselinejä. He olivat löytäneet toisensa jo ennen Karjalan kansannousua, mutta tuo sota vei erilleen toisistaan joksikin aikaa. Äitini pakeni levottomuuksia Suomeen ja joutui karjapiiksi Kiuruvedelle. Isäni Ivan osallistui metsäsissien mukana taisteluihin ja perääntyi heidän mukanaan Suomen puolelle alkutalvesta 1922. He löysivät toisensa Kiuruvedeltä ja muuttivat sieltä Veitsiluotoon, missä sitten elivät ja aikanaan kuolivatkin.

Äitini eli 90-vuotiaaksi. Hän kaipasi koko ikänsä kotikyläänsä Koivuniemeen. Siellä hän ei päässyt koskaan edes käymään, mutta minä pääsin tuohon kylään kesällä 1998. Näin täytin samalla äitini toiveen käydä vielä kerran entisessä kotikylässä.

Sain tuona kesänä tietää Kemistä Paulalta, että Kuhmosta on lähdössä bussiretkikunta Tunkualle, ja että hän ja Arne ovat ilmoittautuneet sille matkalle. Soitin heti Kuhmoon Anjalle. Siitä puhelinsoitosta vauhti vain lisääntyi, kun tämä komensi: "Passista valokopio Kuhmoon ja äkkiä kuin jo olis!"

Mutta eihän minulla poloisella edes ollut sitä passia. Asun Ruotsissa, mutta olen edelleen Suomen kansalainen, joten minun oli matkustettava Suomeen passia hommaamaan. Ajoin tuhatta ja sataa Kemiin poliisilaitokselle asiaa järjestelemään. Tarvittavia valokuviaakaan minulla ei ollut. No, sainhan minä ne passikuvatkin, mutta siinä hötäkässä niistä tuli aivan hirveännäköisiä ja mustia; ihan itseäkin iletti niitä katsoa. Vaan päästivähän Venäjän viranomaiset minut sennäköiseen rajan taakse.

* * *

Kemistä läksimme matkaan kohti Kuhmoa, mistä varsinainen matkamme alkoi heinäkuun 1. p:nä klo 6 aamulla. Kuhmosa meidät otti vastaan edellisennä iltana Anni Jestola. Nainen täynnä sydäntä. Hän kestitsi meidät ja antoi yösjän kauniissa ja puhtaassa henkivässä kodissaan. Otti meidät tuntemattomat ihmiset vastaan kuin oma äiti.

Niin sitten lähtöamuna

joukkomme alkoi kokoontua yhteen ja matka alkoi. Emme kerinneet edes Vartiukseen asti, kun oli tuntui kuin olisimme olleet samaa perhettä.

Retkemme vetäjästä Anja Malisesta voisi jutella pitkäänkin, mutta koetan sanoa jotakin pääpiirteitä. Mistä ihmeestä ihminen saa ammennettua tuollaisen energian, joka riitti koko matkan ajan? Nokkeluus kaikissa tilanteissa niin passintarkastuksissa kuin matkan varrella kahvinkeitossa ja ruuan laitossakin. Anja oli kuin kotonaan matkan kaikissa vaiheissa. Häneltä ei mennyt sormi suuhun missään tilanteessa. Ei Karjalan kylissäkään, missä hänet tuntui jokainen tuntevan ja omanaan pitävän. Jopa tiukakailmeiset naapurin rajamiehetkin löivät Anjalle kättä lippaan hymyssä suin. Niin väsymätöntä ja huumorintajuista retken vetäjää saa kyllä kaukaa hakea. Nuo viisi matkapäivää olivat todella ratkiriemukkaat.

Minä tapasin äitini sukulaiset Uudessa Maasjärvenä ja asuin siellä serkkuni Jevgenie Stselinin kodissa. Jevgenien

perekunta oli poiminut ja myynyt marjoja niin paljon, että hän oli saanut osetuksi Niva-maasturin. Neljä vuotta siinä oli koko perheen voimalla marjametsässä uurastettu, ennen kuin ruplat maasturin ostoon olivat koossa!

Koivuniemeen pääseminen oli työlästä, mutta vihdoin perille päästiin. Talot ja tsasouna olivat kylästä hävinneet. Eipä siellä ollut paljon muuta kuin heinäniittyjä. Jevgenie itse lähti opastamaan Arnea, Paulaa ja Anjaa kalmistoon, jonne heillä oli tarkoitus viedä ja pystyttää muistoristi kylän asukkaile. Ensin hän neuvoi minulle äitini Marian synnyinkodin paikan. Siihen kohtaan minä jäin istumaan. Kynelet valuiivat silmistäni - minä iso mies itkin ja muistelin äitiäni Mariaa. Siellä järven rannalla kivellä istuessani tunsin äitini läsnäolon niin voimakkaana, että tuntui melkein kuin hän olisi ollut siellä minun kanssani.

Ja tästä äitini entisen kotitalon sijoilla kokemastani voimakkaasta tuntemuksesta pulpusi myöhemmin runo, joka on

omistettu äidilleni Maria Stselin-Antsiferoffille.

PAAVI KIVINIEMI
Luleå, Ruotsi

Karjalaa muistella

*Kotiseutuni rakkaan jättää sain,
olin silloin vielä lapsonen vain.
Sydän surua täynnä pois päin kuljin,
itkuun nukuin kun silmäni suljin.*

*Sitä päivää odotan joka hetki,
silloin päätyä saa tämä retki.
Saada palata synnyinseudulleen,
sinne aatoksini usin retkeni teen.*

*Sinut Karjala aina muistetaan,
niin paljon sinua rakastetaan.
Synnyinseutuni oot, mielessäni aina,
oi jos retkeni tää oisi vain laina.
(Paavo Kiviniemi, Luleå)*

"Koivuniemeläiset" matkalla entistä kotikyläänsä katsomaan heinäkuussa 1998. Vas. kyytimies Jevgenie Stselin, Paavo Kiviniemi (Ruotsi), Arne Nikurautio (Kemi) ja Anja Malinen (Kuhmo).

Jevgenie Stselin muistelee:

Kotikyläni elämää sotien jälkeisinä vuosina

Pyysin nykyisin Muasjärven posolkalla elävää Jevgenietä kertomaan, minkälaista oli elämä ollut sotien jälkeen Koivuniemen kylässä. Kirjettä laatiessani kuvittelin mielestäni, ettei Jevgenie ymmärrä suomeksi kirjoitettua tekstiä, joten väänsin sen "mukatunguon" murteelle. Sain Jevgenieltä aikanaan kirjeen ja hänen kirjoittamansa kyläselostus oli melkein puhtaalla suomen kielellä!

Kyläselostuksensa mukaan Jevgenie oli piirtänyt myöskin Koivuniemen asutuksesta v:ltä 1945. Myöhemmin hän kokosi yhdessä Kaarlo Safontjevin kanssa vanha Muasjärven kylän asutustiedot kartaksi paperille asti. Nykyisinhän näistä kahdesta kylästä Koivuniemi on jo täysin sammunut, mutta vanha Muasjärven kylä on vielä kutakuin hengissä; siellä on vielä pystyssä kahdeksan vanhaa taloa ja niissä asuu kahdeksan ihmistä.

Jevgenie Stselin syntyi

vuonna 1934 Koivuniemessä. Stalinin vainovuosina hänen isänsä Kondrat Ossipanpoika Stselin vangittiin ja vietiin 1937. Äiti jäi kahden pojan kanssa elämään mökkiinsä. Jevgenie ei muista niistä vuosista mitään, sillä hän oli tuolloin vasta 3-vuotias. Jatkosodan eli Suuren isänmaallisen sodan syttyessä hän oli jo 7-vuotias ja sotien jälkeen Koivuniemeen palattuaan jo 11-vuotias poika. Niistä vuosista hän jo jotakin muistaakin ja kertoi muista maansa kirjeessään.

Paluu evakosta: tuhottu kylä

Rahvas karkotettiin evakotielle Komin alueelle syksyllä 1941 ja kesällä 1945 he saivat luvan palata kotikyläänsä. Veljekset Mikko ja Jevgenie palasivat hekin äitinsä kera Koivuniemeen. Neljä vuotta tyhjillään ollut ja sodankin runtelema kylä oli masentavaa katseltavaa. Tietkin olivat kasvaneet

umpeen heinää, ja niinpä ensimmäisenä työnä olikin tieuran niittäminen melkein metrin korkeeseen heinikkoon. Jo sodan alussa 1941 oma partisaaniryhmä "Eteenpäin" oli polttanut osan kylän taloista, ja sotavuosina suomalaisen lentokoneen putoaminen kylään tuhosi lisää rakennuksia. Sotamuistoja löytyi kylästä lisääkin: keskellä kylää oli kaksi suurta sotilashautausmaata, joihin oli haudattu yli 40 kaatunutta.

Uusi elämä vaivoi alkuun

Evakkomatkalta kylään palanneet olivat enimmäkseen leskivaimoja ja orpolapsia; aikuisia miehiä ei palannut montakaan. Kaikkiaan kylään tuli asumaan 60-70 henkeä, sillä oman kylänväen lisäksi sinne asettui asumaan muutamia virolaisperheitäkin. Omaa asuntoa ei jokaiselle perekunnalle riittänyt, joten saman katon alla asui ensi alkuun montakin perhettä.

Alkuajoina kylässä vallitsi ruuanpuute, oli suoranainen nälänhätä. Kaikilla ei ollut edes omaa lehmää eikä sitä olisi pystytty elättämäänäkään, koska ei ollut miesväkeä heinää suahustamaan. Peltotilkkuja kaivettiin lapioilla ja yritettiin panna maahan kasvamaan perunaa ja muutakin syötävää. Metsästä koottiin sienisiä ja marjoja, järvestä saatiin kalaa.

"Päivänousu" toisen kerran

Sitten kylän väki alkoi panna pystyyn kolhoosia. Koivuniemen kolhoosin nimi oli "Päivänousu". Sen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Juho Sergeinpoika Grigorjev. Ensi alkuun kolhoosiin saatiin 3-4 hevosta, muutama sika ja lehmiäkin. Maitoa ruvettiin saamaan omasta kylästä. Kesällä kolhoosin pelloilla uurasivat kaikki, jotka vain kynnelle kykenivät, isot ihmiset ja pienet lapsetkin. Ensin kynnettiin ja

KOIVUNIEMEN KYLÄ

Sotien jälkeen vuosina 1945-1960 kylässä asui 60-70 ihmistä.

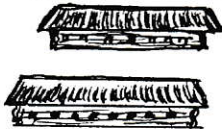
Kolhoosi loppui ja ihmiset muuttivat Tunkualle ja Uus-Maasjärveen.

Vain Tatjana Jevsejeva jäi kylään ja eli siellä yli kymmenen vuotta yksinään.

tiedot kokosi: Jevgenie Stselin.

"PÄIVÄNNOUSU" KOLHOOSIN

hevostalli navetta sikala

kolhoosin pellot

Karhu Juho perhe

Jevstratov Semen (leski) lapsineen

KAUPPA

SAIRASTUPA

Siidorov Feodorin (leski) lapsineen

Sotilashaudat. Vuosina 1941-1944 näihin haudattiin yli 40 kaatunutta.

kolhoosin pellot

Jevsejeva Natalie (leski) lapsineen

Dragujev Pekan (leski) lapsineen

Grigorjev Ivan perhe

Jevsejev Ivanin (leski) lapsineen

Moschnikov Feodorin (leski) lapsineen

Moschnikov Zahar perhe

Samsonov Jaakko pere

autio kylä Markkisenvaara

STAFFEINPUOLI

Kylän ranta oli matalaa hiekkarantaa.

Sotien jälkeen rantaan oli tehty puusta "resa", jonka sisään oli ajettu kiviä. Nostettiin maan valuminen järveen, sillä vedenpintaa nosteltiin uittokausina, Lusmanvaarassa oli uittopato.

kylvettiin pellot, sitten korjattiin sato. Mutta kaikki viljat, jotka pellosto saatiin, otettiin "piiriin", joten kyläläisten nälkä ei siitä viljelyshommasta vähentynyt ollenkaan. Kolhoosi toki maksoi palkkaa 1,5 kopeekkaa työpäivältä, mutta sillä rahalla ei kaupasta paljon syömistä ostettu.

Niinpä sitten talven tultua kaikki raavaimmat naiset ja miehet - miehiä ei tosin monta ollutkaan - menivät lespromhoosiin tienaamaan rahaa. He veivät kylän vähäisetkin hevoset mennessään ja vetivät metsästä puita koko talven kevääseen saakka. Keväällä he palasivat taas tekemään kolhoosin peltotöitä. Lisätienesteillä ihmiset pystyivät ostamana ruokatarpeita elääksensä. Kaupassa myytiin jauhoja, suolaa, tilitikkuja, sokerihiekkää, tupakkaa, muilaa ja votkaa. Valmistaa leipää ei siihen aikaan kaupasta saanut, joten jokainen osti jauhoja ja paistoi itse leipänsä.

Kylässä oli valtion kauppa ja säirastupa, mutta koulua ei ollut. Lapset soudettiin syksyllä Tunkuan kylän kouluun, ja siellä he asuivat internaatissa viikkokaudet, vain hyvin harvoin kävelivät kotiinsa. Tunku-

alla oli alakoulu eli luokat I-IV. Sen jälkeen piti mennä yläkouluun Lehon kylään saakka.

Jevgeniekin kulki nämä koulupolut ja sen lisäksi hän kävi traktorikurssin. Koivuniemen kolhoosilla oli jo silloin oma traktori, jolla Jevgenie sitten kynti kolhoosin peltoja. Maahan kylvettiin ruista, ohraa, kauraa, perunaa, kapustaa ja hernettä. Kolhoosin karja lisääntyi vähitellen; 1950-luvulla hevosia oli jo 20, lemmiä vähän suurempi määrä, myöskin sikoja oli. Kolhoosilla oli oma nuotta, jolla pyydyttiin kalaa Koivujärvestä.

Koivuniemen kylän loppu

Hyvästä alustaan huolimatta "kolhoosi mäni umpeen", kuten Karjalassa sanotaan. Tämä tapahtui vuonna 1960. Rahvas muutti Tunkualle tai Uus-Muazärveen lespromhoosiin elämään. Vain yksi akka, Tatjana, jäi Koivuniemeen asumaan ja eli siellä yksinään v:teen 1972 saakka. Sitten Tatjanakin muutti Tunkualle ja Koivuniemen kylä tyhjeni lopullisesti.

(AM.)

Koivuniemen TKA työjelee huonosti

Koivuniemen kylä sijaitsee Tunkuan piirissä noin 100 kilometrin päässä Sorokan asemasta. Vaikeaa on pääsy rautatien varteen, sillä tiet ovat erittäin huonossa kunnossa, mutta siitä huolimatta elää kituutetaan päivästä toiseen täällä erämaassakin. Punaisen Karjalan palstoilla näkee hyvin harvoin uutisia näiltä syrjäseuduilta,

TKA:n (Talonpoikain keskinäinen avustuskomitea) työ kylässämme on ollut hyvin heikkoa. Tämä kait johtuu siitä, että mainitun komitean puheenjohtaja ei ole tehtäviensä tasalla tai ei halua.

TKA:n heikosta työskentelystä on ollut seurauksena mm. se, että arttelien ym. palkkatöiden järjestely ei tapahdu oikeaa luokkalinjaa seuraten. Tästä esimerkkinä mainittakoon kylämme suonkuivausosuuskunta. Siihen kuuluu 12 taloutta, mutta millaisia nämä taloudet ovat, köyhiäkö? Eipä vain. Ainoastaan yksi köyhä talous kuuluu tähän osuuskuntaan, loput ovat keski varakkaita tai rikkaita. Näiden joukossa on neljä äänioikeutta vailla olevaa entistä kauppiasta.

Muiltakin aloilta voisi ottaa esimerkkejä, joissa köyhät taloudet ovat jääneet vaille huomiota. Kaikkien tällaisten asioiden järjestely kuuluisi talonpoikain keskinäiselle avustus-

komitealle ja sen tulisi valvoa, että näissä asioissa noudatettiin oikeaa, tervettä luokkalinjaa.

Valistusasiat ovat kylässämme myös rempallaan. Ainut valistuksen ahjo, koulu, on nyt suljettu kesän ajaksi opettajan matkustaessa kesälomalle. Väestö on suurimmalta osalta uitotöissä. Näin ollen ei mitään systemaattista valistustyötä voi kesän aikana suorittaa. Myös punanurkan toiminta on kesän ajaksi nukahtanut. Sanomalehtien levikki on huonolla kannalla. Syynä tähän on osaltaan huono postinkulku, vain kerran viikossa, ja väestön vähälukutaitoisuus.

Vaikka asiat näyttävät näin pimeiltä, löytää niistä myös jonkin valopilkun. Maatalousve-rokamppailu kyläneuvostomme alueella on loppuun suoritettu ja sunnuntaina kesäkuun 16. p:nä kyläläiset yleisessä kokouksessa päättivät muodostaa vapaaehtoisen palokunnan. Palokuntaan kirjoittautui 13 talon isäntää. - Koivuniemeläiset, älkää unohtako tätä päätöstänne, vaan pitäkää huoli siitä, että palokunta myös aloittaa toimintansa. Syksyn tullen on edessämme lisäksi suuri tehtävä saada valistustyö, nuorisotyö ym. hyvään käyntiin. - J. Heiska (PK 2.6.1929)

Mainio perunasato

Tunkuan piirin Koivuniemen kyläneuvoston Kompakan kylässä on saatu yhdeltä hehtaarilta perunaa 40 tonnia. Aluk-

si kukaan ei uskonut tätä tietoa, mutta agronomin tekemä tarkastusmatka osoitti asian todeksi. (PK 4.10.1932).

□ □ Tunkuan rajonin kone- ja traktoriaseman tämän vuoden uutismaan kääntöplaani käsittää 120 hehtaaria. Elokuun 10. päivään mennessä plaanista oli täytetty ainoastaan 38 hehtaaria. - Tämä on mitä häpeällisin osoitin KTA:n työstä. - PK 22.8.1937.

TUNKUAN KOLHOOSI on suorittanut tietötehtävänsä 1.6.-37 mennessä 100 %:sti. Tämä on puheenjohtaja Mironovin ansiota. - Piirin kolhooseista huonoimmin velvollisuutensa täyttivät Säynäjävaara (52 %) ja Lusma (65 %). - (PK 10.7.1937). - Toim. huomautus. Tunkuan kolhoosin pj Mironov ammuttiin 1938, kyläneuvoston pj, myös sukuaan Mironov sai 10 vuotta pakkotyötä.

□ □ Tunkuan rajonin Niikkanvanraan kolhoosin puheenjohtajana on jo kolmatta vuotta Jaakko Barujev. Hän on melkein joka päivä humalassa. Rajonin toimeenpanevan komitean (Tpk) tulee ryhtyä pikaisiin toimiin yllämainitun henkilön asettamiseksi edesvastuuseen. - PK 20.9.1937.

Potkurilla Suomesta Lukinsaareen

Anatoli-serkkuni syntyi Lukinsaareessa vuonna 1950. Lukinsaari sijaitsee Tunkuan Koivujärvessä noin kilometrin päässä isäni syntymäkylästä Koivuniemestä. Anatoli kertoi minulle saaresta ja sen elämästä käydessään vierailumatkalla Kuhmossa.

Anatolin ukki Feodor Godijeff asui Lukinsaareessa ja hänellä oli kolme poikaa. Nuorin heistä, 1905 syntynyt Juakko, oli Anatolin isä. Anatoli kertoi minulle veljesten tarinan:

”Karjalan kapinan aikoihin isäni ja setäni liittyivät metsäsisseihin. Isäni oli tuohon aikaan vasta 16-vuotias poikainen. Hän paellutti sotaretkellä jalkansa, joita sitten hoidettiin Kiimasjärven koululla. Sieltä he pakenivat Suomeen ja Kuhmoon. Isäni oli jonkin aikaa töissä isossa maalaistalossa, jossa oli 25 lehmää. Hänellä oli ikävä kotiin Lukinsaareen, joten hän päätti palata Karjalaan.

Vanhin veli Miitrei sanoi, että Juakko voisi huoletta palata, koska hän oli niin nuori kapinan aikana; hänellä ei olisi mitään pelättävää. Omasta kohdalostaan Miitrei oli arvellut, ettei hän enää uskaltaisi palata Tunkualle, ja oli lisännyt vielä: ”Milmani elgiä konzana muistakkaa da milmani elgiä konzana etsikkyä”.

Ne olivat lopulliset jäähyväiset koko perheelle. Miitreistä ei kukaan sen jälkeen maininnut mitään; oltiin kuin häntä ei koskaan olisi ollut olemassaakaan”.

Miitrei Godijeff jäi Suomeen ja hänen myöhemmistä vaiheistaan ei muu perhe saanut koskaan tietää mitään.

Veljekset Ivan ja Juakko palasivat Lukinsaareen 1920-luvulla. Juakko potki paluumatkansa Suomessa hankkimallaan potkurilla eli potkukelkalla, josta tuli saaren ihmekapistus. Taannoin Suomessa vierailut Juakon poika, serkkuni Anatoli kertoi ajelleensa sillä potkurilla monet kerrat Koivujärven jäällä 1950-luvun poikavuosiin. Anatolin muisteluskien mukaan potkukelkka oli käytössä v:teen 1965 saakka. Silloin Lukinsaaren väki muutti Maasjärven uuteen metsäkylään, ja Suomen potkuri jäi aitaan.

Jo ennen tuota muuttoa saaren asujat jättivät kotinsa sota-vuotena 1941. Silloin miehet otettiin sotaan ja naiset lapsineen työnnettiin evakkoon Ko-

Lusmanvaarassa on uittopato, jonka ohitse vene hinataan järvestä Tungutjokeen. Taustalla on autio Lusmanvaaran kylä. Venettä nostamassa oik. Anatoli Godijev tätinsä Anna Jevstratovan kanssa. Kuva v:lta 1976.

min alueelle.

Juakko palasi sodasta 1945 ja toi mukanaan kotisaarelle Fedosan, jonka oli tavannut Belomorskissa. Saarella oli jäänyt polttamatta viisi karjalais-taloa, ja Juakko asettui Fedosan kera elämään isä Feodorin taloon. Heille syntyi ensin tyttö ja 1950 syntyi poika Anatoli, tämän jutun kertoja.

Anatolin kertoman mukaan Lukinsaaren viisi taloa olivat suuria, korkeita karjalais-taloja, joissa ihmiset ja karja asuivat saman katon alla; navetta oli talon toisessa päässä. Silloin elettiin kolhoosiaikaa, joten omassa navetassa ei ollut kuin yksi lehmä ja muutamia lampaita. Hevosta ei ollut kenelläkään, sillä kaikki hevoset olivat Koivuniemen kolhoosin Päivännousun tallissa. Lukinsaaren ainoa sika röyki Ivan Godijeffilla.

Lampaita siis sai olla ja niistä elukoista Anatoli kertoi hauskan pääsijutun:

”Isä Juakko oli pilkkomassa halkoja pölkyn vieressä ja kumartui ottamaan halkoa. Pääsi huomasi silloin isän takamukset ja pukkasi isän konttilleen. No, isä nousi ja jatkoi halkojen pilkkomista, mutta pääsi uusi temppunsa ja pukkasi isän taas kontalleen. Silloin kipakka isä Juakko tarrasi vimmoissaan pääsiä niskavilloista kiinni ja napsautti pääsiltä pään poikki

siinä pölkyn päällä, tökkäsi päänsä ahdanpäähän ja jatkoi sitten halkojen pienimistä.

Äiti Fedosa sattui ulos, huomasi päänsä ahdanpäähän ja alkoi pauhata isälle näin: ”Kuimbo sie kezellä keziä lambahan tapoit”? Isä urahti vastaukseksi: ”Mie tuumaizin, jotta milmani et enämbi puse”.

Lukinsaareen ei ollut siltä miltään suunnalta. Pohjoisrannan kapeikon yli uittettiin lehmät; siitä oli vain parisenkymmentä metriä mantereelle. Itä-rannan kautta kuljettiin veneellä Tunkualle lääkäriin tai kouluun Maasjärvelle. Länsirannalta soudettiin kahden kilometrin matka Koivuniemen kolhoosin töihin, valtion kauppaan tai klubille kinoja katsomaan.

Koivuniemen kylän rakennukset paloivat sodan aikana. Sodan jälkeen se rakennettiin kolhooseineen uudestaan: Sinne tuli 14 taloa. Elämä jatkui v:teen 1960 saakka. Nyt siellä on jäljellä kolme autiotaloa ja yksi kesämökki.

Lusmanvaarassa ei enää soitten jälkeen ollut ainoatakaan taloa, vain uittomiesten kämpä. Puuta uittettiin Koivujärveä myöten Tunkuanjärveen, edelleen Lusmavaaran kautta Kosmosjärveen ja Maasjärveen Tunkuanjokea pitkin aina Ideeliin asti. Anatoli kertoi, että Ide- lissä oli puiden nostopaikka.

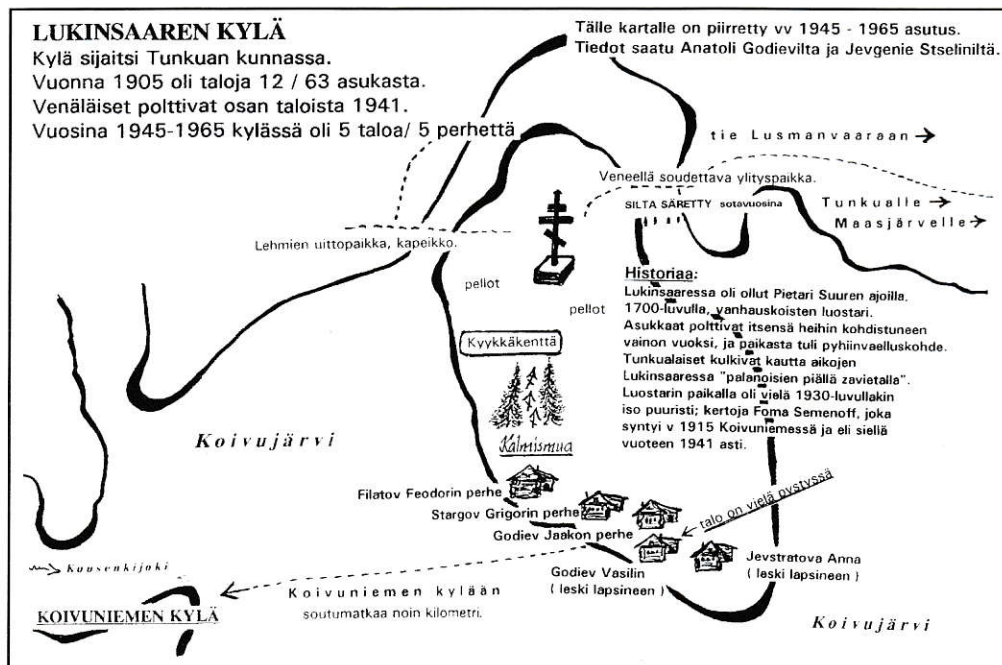
Siitä ne ajettiin rautatien varteen vaunuihin lastattavaksi. Anatoli oli itsekin ollut nuorena miehenä uittossa mukana 1960-luvun lopulla.

Koulua Koivuniemessä ei sodanjälkeisinä vuosina ollut. Lukinsaaren kouluikäisten piti mennä Uuteen Maasjärveen asti. Koulu oli venäjänkielinen ja karjalaislapsina he eivät osanneet sanaakaan venäjää. Lapsia Maasjärven koulussa oli kaikista kylistä Kevättämäjärveä myöten. Niinpä karjalaislapset koottiin yhteen luokkaan ja heille opetettiin ensimmäisenä vuonna ainoastaan venäjää. Opittuaan siten venäjän he unohtivat vähitellen kokonaan karjalan kielen, koska pärjäisivät venäjällä joka paikassa paremmin kuin omalla kielellään.

Lukinsaaren poikien mieluisin peli oli kyykkä, ja se olikin heidän ainoa pelinsä. Sitä varten Maasjärvellä oli tehty oma kenttä klubitalon vierelle ja siinä löivät vanhat ukotkin kyykkää.

Anatoli kertoi ajoista, jolloin hän alkoi kulkea tansseissa Maasjärvellä. Tapana oli vielä silloin, että äidit tulivat mukaan tyttäriään paimentamaan ja isät vahtimaan poikiaan. Vanhemmat katselivat sivusta nuorten menoa, mutta ukoilla kävi usein aika pitkäksi ja he rupesivat pelaamaan kyykkää; olihan pelikenttä aivan lähellä.

Lukinsaaressa oli vanha kalmismua vielä käytössä. Anatoli kertoi, että haudoille tehtiin kropsnitset tai pystytettiin ristit aivan kuten oli tehty ennen muinoin. Joskus saattoi vanhasta kalmismuusta nousta esiin luuta, jopa pääkallojakin, mutta haudan kaivamista jatkettiin syvempään ja jäämistöt peitettiin pohjalle. Uusi vainaja pantiin päällimmäiseksi.

Muistelupäivinä ihmiset kävivät kalmoilla, ts. muistelemassa vainajia. Naiset ripottelivat haudoille ryynejä tai muuta, poltettiin kynttilöitä, mutta koskaan kalmismuualle ei tuotu viinaa; se on venäläinen tapa, eikä hautojen ympärille rakennettu aitauksia.

Anatoli kertoi, että vanhat naiset kastivat lapset Tunkualla päin, ja että hänen sisarensakin oli naisten kastama. Ana-

toli itse oli jäänyt kokonaan kastamatta ja hän tiesi sen itse. Kahdeksan vuotta sitten ollessaan Ukrainassa hän kävi siellä kirkossa ja otti kasteen. Näin hänestä tuli 40-vuotiaana ortodoksikristitty.

Lukinsaaren asukkaat ovat saaneet häätöjä määrävällein: ensin 1920-luvulla, sitten 1940-luvun alussa sodan syytyessä ja viimeksi 1960-luvulla. Nytkylä on autioitunut. Saarella syntyneet pojat palaavat sinne kuitenkin aina kesäisin kalastelemaan ja ajelemaan Koivujärvelle moottoriveneellään. Niin on Anatolikin serkkupoikiensa kera tehnyt ja tietää kertoa yhtä ja toista hylätyistä kylistä.

Lukinsaaren naapurikylä Koivuniemi ja sen kolhoosi Päivännousu elivät vuoteen 1960 saakka, mutta sitten Päivännousu laski lopullisesti.

Anatolin serkku Nikolai Godijev palasi Piiterista Lukinsaareen neljä vuotta sitten ja ryhtyi fermeriksi. Hän osti traktorin ja hankki lehmiä aloittaen innokkaana maanviljelyksen. Hänen elämänsäkirjaansa oli kuitenkin kirjoitettu aivan toisenlainen luku mitä hän osasi aavistaakaan. Nikolai oli lähdössä kalaan ja työntäessään venettä vesille hän sai sairaskohotuksen ja kaatui rantaveteen hukkuen siihen. Vene löytyi ajelheimasta järvellä ja sen isäntä kuolleena rannalta.

Lukinsaari on jälleen autio, mutta Anatolin kertoman mukaan siellä aitassa on vieläkin isä Juakon 1920-luvulla Suomesta tuoma potkuri - tosin siitä on jäljellä enää jalakset.

ANJA MALINEN

Lukinsaaressa syntyneet pojat ajelevat kesälomallaan kalastamassa Koivujärvellä nykyäänkin. Taustalla näkyy autio Lukinsaari. Edessä istuu Anatoli Godijev ja kuskina on Nikolai Jevstratov. Kuva v:lta 1975.

Tunkuan piirin tpk:n päätöksiä v. 1930

Tunkuan piirin toimeenpaneva komitea on

- päättänyt antaa leväperäisestä suhtautumisesta uitto - ja metsätöihin Koivuniemen kyläneuvostolle ankaran muistutuksen, Tunkuan kyläneuvoston puheenjohtajalle muistutuksen sekä Uskelan ja Kevättämäjärven kyläneuvostoille huomautuksen.

- päättänyt keskeyttää kaikki rakennustyöt maaliskuun ajaksi ja siirtää työvoima metsätöihin. Päätöksen toteuttamista varten muodostettiin komitea.

- päättänyt anoa Karjalan kansankomissaarien neuvostolta Tunkuan-Sosnovitsan maantien kunnostustöihin 100 000 ruplaa.

- päättänyt kalastuksen tehostamiseksi järjestää kalastusarttelit Tunkua -ja Kesäjoelle sekä Kevättämäjärvelle ja Uskelanjärvelle. Osuuskauppa velvoitetaan varustamaan arttelit elintarvikkeilla ja kalastusvälineillä.

Tunkuan piiri ilman huovikkaita

Huolimatta siitä, että Tunkuan piiristä on lähetetty epäluokuisia kirjeitä, sähkösanomia, suullisia viestejä ym. - piiri on yhä edelleen vailla huovikkaita. Ainoastaan 200 paria tuli aikoinaan, mutta ne eivät tietysti riittäneet muuta kuin vain vähän aluksi. Pari päivää sitten tuli Tunkuan osuuskaupan varastolle Sosnovitsaan 800 paria, mutta ne olivat kaikki lasten huovikkaita.

Huovikkaiden puute vaikeuttaa ulkotöitä talvella ja alentaa pakkaspäivinä työn tuottavuutta 50 prosentilla.

Asia on kiireellisesti korjattava ja sylliset saatava selville. Kun kaikki piirit ovat jo saaneet tilaamansa varusteet, niin miksi yksi piiri jää ilman. Lie-neekö kyseessä jarrutus? - (PK 17.1.1931)

Troitsansaaren erämaaluostarin vaihteita 1500-luvulta nykyaikaan

Novgorodin Lappiin syntyi 1500-luvulla vain yksi luostariyhteisö. Se oli Pyhän Kolminaisuuden erämaaluostari, joka rakennettiin Solovetskin luostarin varoin Muujärven eli Uskelanjärven Troitsansaareen. Pyhän ja Ihmeitätekevän Nikolaoksen kirkko on nykyään ainoa muistomerkki noilta ajoilta. Luostarin perusti Kassian Pyhittäjä todennäköisesti 1580-luvulla.

Vuonna 1591 erakkolassa oli kirkko ja viiden munkin veljestö, joka hankki elantonsa kasviviljelyksellä ja kalastuksella. Luostarin maat liitettiin Voijärven volostin mukana Solovetskin alueisiin v. 1591, mutta veljestö näyttää säilyttäneen melko itsenäisen aseman. Luostarin alamaisuuteen kuului 1600-luvun loppupuolella 33 talonpoikaa, joille oli tsaarien Boris Feodorovitšin (1600) ja Mihail Feodorovitšin (1620) käskykirjeillä taattu verovapaus.

Troitsansaaren kaksi kirkkoa

Troitsansaaren ensimmäinen kirkko oli rakennettu 1573 ja pyhitetty Pyhälle ja Elämän antavalle Kolminaisuudelle. Luostarin vaihteita vuosisadan alkukymmenellä selvittelleen pappi G. Korelskij'n mukaan tämä kirkko tuhoutui myöhemmin tulipalossa. Milloin tämä tapahtui, sitä ei tiedetä. Kun Korelskij kuitenkin mainitsee, että Kolminaisuuden kirkon alttari oli uudestirakennettu ja vihitty sen jälkeen käyttöön 1751, tulipalon on täytynyt sattua 1700-luvun jälkipuoliskolla.

Pyhän Miikkulan (Nikolain) kirkko rakennettiin 1602 Solovetskin luostarin varoilla. Kirkon seinässä oli ennen teksti: ”Tämä kirkko on rakennettu pyhän ja ihmeitätekevän Nikolaoksen kunniaksi suuriruhtinas Boris Nikolajevitšin ollessa Venäjän tsaarina”.

Kahden kirkon teoriaa puoltaa Uskelan pruasniekka, joka on Stroitsa, sekä saaren nimi. Nimi Troitsansaari on annettu jälkeempään luostarin ja sen ensimmäisen kirkon mukaan. Saaren alkuperäinen nimi oli Muja (Мыя). Toinen vaihtoehto olisi tietysti ollut Miikkulansaari, jos nykyinen kirkko olisi saaren ensimmäinen.

Nykyinen Pyhän ja Ihmeitätekevän Nikolain kirkko Troitsansaareessa on seissyt tällä paikalla jo yli 400 vuotta. Nykyinen kirkko ei kuitenkaan ole alkuperäinen, vaan uudelleen rakennettu vv. 1978-79

Troitsansaaren Miikkulan kirkkoa tutkinut akateemikko Vjatsešlav Orfinski on tullut arkkitehtoonisista lähtökohdista siihen päätelmään, että kysymyksessä on yksi ja sama kirkko, jonka rakennusvuosi on 1573. Orfinski kiinnittää huomiota seikkaan, että kirkon torni, joka tavallisesti sijoittuu rakennuksen päälle, on tässä kirkossa osaksi alttarin päälle rakennettu. Tästä hän tekee sen johtopäätöksen, että vuosiluku 1602 tarkoittaa kirkon uudelleenrakentamista; tuolloin neliskulmaiseen kirkkoon lisättiin

torniosa. Näin tapahtui muualakin Karjalassa 1600-1700-luvulla.

Igumenit ja rakentajat

Muujärven luostarin johtajia kutsuttiin igumeneiksi ja rakentajiksi. Igumeneista tunnetaan seuraavat:

1) Nikanor, joka oli luostarin johtajana tsaari Feodor Ivanovitšin aikana, 2) Firs 1600-1606, 3) Gennadi 1606, 4) Makari v:teen 1611, 5) Firs (toisen kerran) v:teen 1613, 6)

Makari II v:teen 1620, 7) rakentaja Savva (Solovetskin luostarista), pappismunkki, 1633-1641, 8) igumeni Benjamin 1644-1651.

Rakentajista tunnetaan seuraavat:

1) Simeon 1653-1654, 2) Nafanael 1680, 3) Pahomei 1704-1706, 4) Epifani 1714, 5) munkki Varlaam 1719, 6) munkki Filaret 1721- 1722.

1700-luvulla luostarissa oli seuraavat rakennukset: 1) Pyhän ja Elämänantavan kolminaisuuden kirkko, 2) Pyhän ja Ihmeitätekevän Miikkulan

kirkko v:lta 1602, 3) kellotorni neljällä pylväällä, kelloja oli neljä, joissa yhdessä lohjennut palanen, yhdessä flaaminkielistä(?) tekstiä, 4) tsasouna lähellä Nikolaoksen kirkkoa, jonne oli haudattu luostarin perustajan Kassian Pyhittäjän jäännökset.

Muujärven luostarin toiminta päättyi v. 1764. Luostarin omaisuus oli viety pois, kertovat perimätiedot. Veljestön keljat ja muut luostarirakennukset ovat ajan mittaan lahonneet ja hävinneet.

Nykyään ainoina muistona luostarista ovat Pyhän Miikkulan kirkko, missä on arvokas Pyhän Kolminaisuuden ikoni; se saatiin pelastetuksi pääkirikon tulipalosta. Lähellä kirkkoa on vanha tsasouna; sen rakennusvuosi lienee 1672.

Ikonostaasi on kaksirivinen. Ikonit ovat erittäin vanhoja. Niiden edessä riippuvat vaskiset lampakat. Niissä olevista kirjoituksista näkee, että ne on luostariin lahjoittanut 1751 Solovetskin luostarin arkki-mandriitta Gennadi.

Montako ristejä oli?

Vielä on säilynyt kivistä, kooltaan 10 x 6 versokkaa (versokka = 4,4 cm), jossa on kirjoitus: Kunnian tsaari. Lisäksi on merkintä, jonka mukaan ristin pystytti elokuun 11. pnä 1573 starets Gennadi.

Kuuden sylen päässä vanhasta tsasounasta oli aiemmin kaksi kookasta, kolmimetristä puuristää. Toisessa niistä on koristeellisesti kaiverretut ristiinnaulitun Vapahtajan kuva sekä vieressä Jumalanäidin, Johannes Jumaluusoppineen, rauhantuojavaimojen sekä sadanpäämies Longinin kuvat. Ristiinnaulitun yläpuolelle on kuvattu surumielinen isä Jumala, pyhä henki ja kolme enkeliä. Ristin jalustassa on teksti: ”Vuonna 1672 huhtikuun 4. pnä tämän ristin on pystyttänyt Muujärven luostarin starets isä Aleksei kaikkien oikeauskoisten kristittyjen palvottavaksi lupauksensa mukaan”.

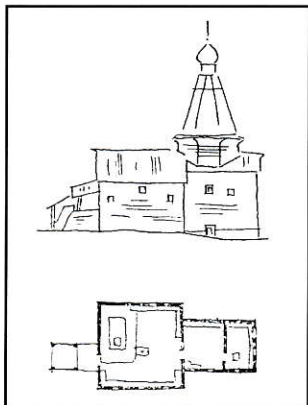
Isä Aleksei on pystyttänyt myös toisen ristin heinäkuussa 1682. Ristiin on kirjoitettu rukoussanat: ”Ylösnousemuksen Jumala. Sinun ristiäsi kumarramme. Hävitköön Sinun vihollisesi, kaikkivaltias”.

Uuskelalaisen perimätiedon mukaan näitä suuria puuristejä olisi aikoinaan ollut kolme, ja että yksi risteistä on nyt Petroskoissa pääkirikon vieressä. Kaksi ristiä on edelleenkin saassa vanhassa tsasounassa.

Vanha erakkomaja kätkee sisäänsä luostarin perustajan Kassian Pyhittäjän kiviarkun.

Erakkomajassa ovat kivisesä arkussa luostarin perustajan Kassian Pyhittäjän jäännökset. Vastapäätä on perimätiedon mukaan Muujärven luostarin viimeisen vanhuksen (starets) Illarionin hauta. Haudalla on jyrkeä kivilaatta, mutta siinä oleva kirjoitus on kulunut lähes kokonaan pois.

Miikkulan kirkko tällä vuosisadalla

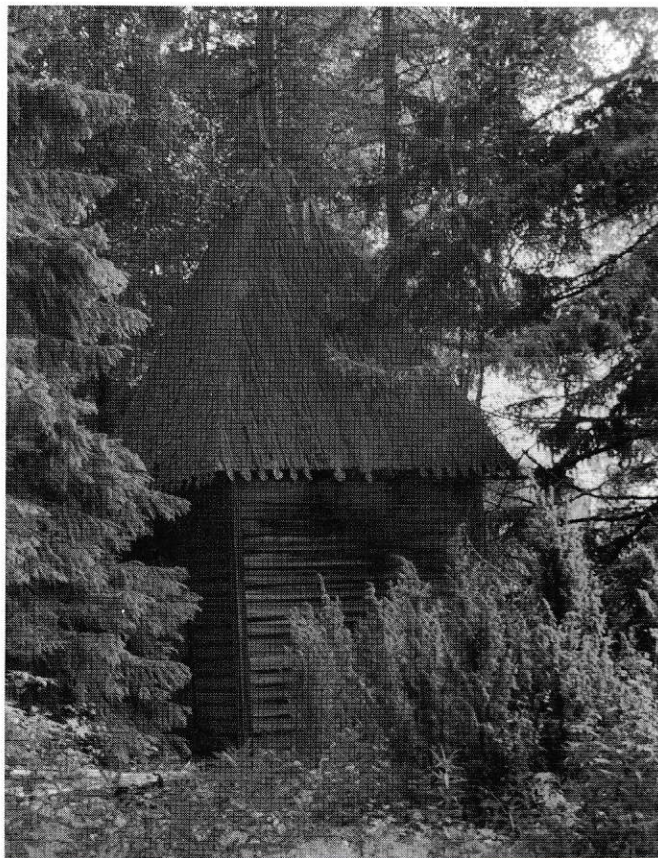
Vajaan puolen vuosisadan kuluttua siitä, kun luostarin toiminta päättyi, perustettiin Voijärven seurakunta v. 1847. Tämä heijastui myös autioksi jääneen luostarikirkon tulevaisuuteen. Uuden seurakunnan nimeksi ajateltiin nimittäin aluksi panna Muujärven seurakunta, kun nostaa Troitšansaassa oleva Pyhän Miikkulan kirkko ja vihkiä se seurakunnan kirkoksi. Vielä oli tarkoitus rakentaa lä-

histölle papin talo.

Talonpojat, joista suurin osa oli vanhauskoisia, raskolnikoita, ilmoittivat olevansa mukana kirkon korjaustyössä, mutta kieltäytyivät rakentamasta papilaa; pappelijahan vanhauskoi-

set eivät voineet sietää. Näin ollen seurakunnan pääkirkko rakennettiin Voijärven kylään 1872. Sekin pyhitettiin Nikolaokselle.

Troitšansaaren kirkkoa ryhdyttiin kunnostamaan 1892 ja

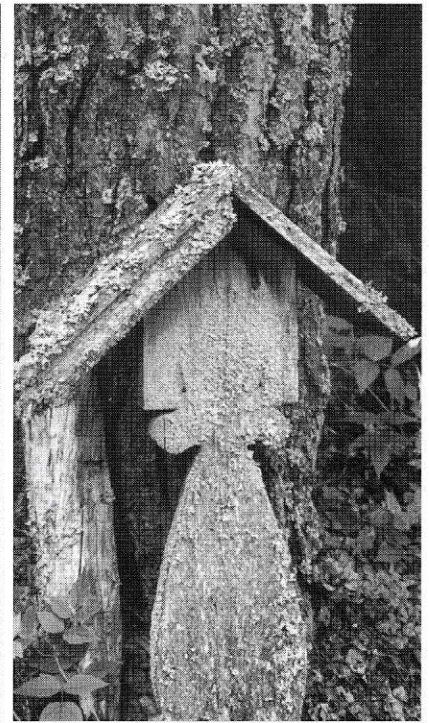
Muujärven pogostan vanha tsasouna Troitšansaassa (rakennusvuosi lienee 1672) piiloutuu ympärillä kasvavien puiden katveeseen.

töitä jatkettiin sitä mukaan kun varoja riitti, aina vuoteen 1901 saakka. Arkangelin hiippakunnan hengellinen konsistori antoi tarkoitukseen 51 rpl 92 kop. lokakuussa 1891, Solovetskin luostarilta saatiin 100 ruplaa 1897. Lisäksi paikallinen talonpoika Ivan Melgin, joka toimi eräänlaisena Troitšansaaren kirkonisäntänä, keräsi rahvaalta lahjoituksia yhteensä 182 rpl. Tästä erinomaisesta uutteruudesta hän sai 14.12.1911 piispallisen siunauskirjan n:o 12 163.

Näillä varoilla saatiin aikaan yhtä ja toista: mm. eteisen seiniin vaihdettiin uudet hirret lahonneiden tilalle, kirkon katto uusittiin, ulkoseinät vuorattiin kolmelta puolelta (länsiseinään varat eivät riittäneet) laudoilla ja maalattiin keltaisella värillä. Korjauslistalle jäi vielä kirkon sisäkaton uusiminen ja tukilaudoituksen rakentaminen, esihuoneen lattian korjaus tai uusiminen, sisäänlämpiävän uunin korjaus, uudet ikkunakehykset sekä läntisen seinän vuoraus ja maalaus. Myös ikonostaasi oli korjauksen tarpeessa.

Vaikka paikalliset eläjät olivat suurelta osin vanhauskoisia, he odottivat innokkaasti aikaa, jolloin vanha pyhäkkö saadaan asianmukaiseen kuntoon. Olihan Troitšansaaren kirkko ollut jo satoja vuosia tärkeä pyhiinvaelluskohde. Erityisesti sinne vaelsi väkeä rukoilemaan loppiaisenä eli Jumalan ilmestymisen ja Herran kasteen juhlapäivänä, Stroitšan päivänä eli

Vielä 1970-luvun puolivälissä Troitšansaaren kalmismaalla oli runsaasti tällaisia kauniisti veistettyjä ja koristeltuja hautaristejä. (kuva: Jouko Suurhasko 1975).

helluntaina sekä Kaikkien pyhien viikolla. Paitsi näitä pruasniekkoja monet matkasivat kaukaisistakin kylistä Troitšansaaren kirkkoon lupauksensa mukaan tai jossakin elämän käännekohtassa, ristivät silmänsä, sytyttivät kynttilän ja rukoilivat Kassian Pyhittäjän viimeisen leposijan ääressä.

Kirkollisen toiminnan kannalta tärkein eli rikkoutunut alttari jäi kuitenkin korjaamatta. Sen takia Miikkulan kirkossa

ei saanut pitää jumalanpalveluksia enää tämän vuosisadan puolella.

Kirkon rappio ja uudestirakentaminen

Vallankumouksen jälkeen vanha pyhiinvaelluskirkko jäi oman onnensa nojaan. Syrjäisen sijaintinsa takia siitä ei tehty klubia enempää kuin kinoakaan. Lähikylien rahvas kävi

siellä vainajiaan muistamassa ja ristimässä silmänsä kirkossa sekä tsasounassa pyhien kuvien edessä. Uskelan oma kyläpruasniekka Stroitša keräsi vielä ennen sotavuosia runsaasti rahvasta.

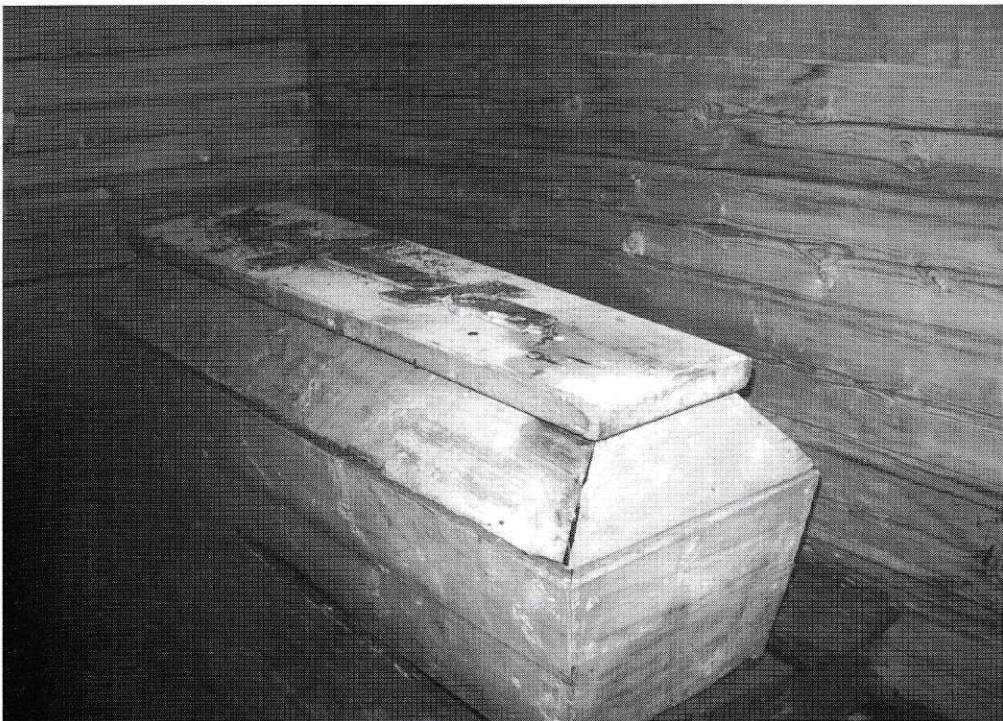
Troitšansaaren kirkossa oli vielä sodan jälkeisinä vuosina niin paljon ikoneita, ettei seinillä juuri tyhjiä paikkoja ollutkaan, muistelee Uskelassa syntynyt ja elänyt Ljuba Lazarenko, ja painottaa, ettei oma rahvas niihin suurin surminkaan koskenut.

Sodan jälkeen kaikki muuttui, ja tälläkin syrjäkulmalla alkoi liikkua matkailijoita ja kaikenlaisia kulkumiehiä. Nämä "turistat ja studentat" varastivat paljon ikoneita. Parhaat vietiin nähtävästi Petroskoin museoihin.

Sergei Zaikov oli käynyt parisenkymmentä vuotta sitten äitinsä kanssa Uskelassa ja Troitšansaareissa ja kuullut kyläläisiltä seuraavaa ikonien kohtalosta: Uskelaan oli eräänä talvena tullut reellä mies, näyttänyt joitakin "dokumenteja" ja sanonut kuljettavansa parhaat ikonit talteen Eremitaasin taidemuseoon Leningradiin. Täyden kuorman oli kerännyt, mutta minne vei ikonit, sitä ei kukaan tiedä.

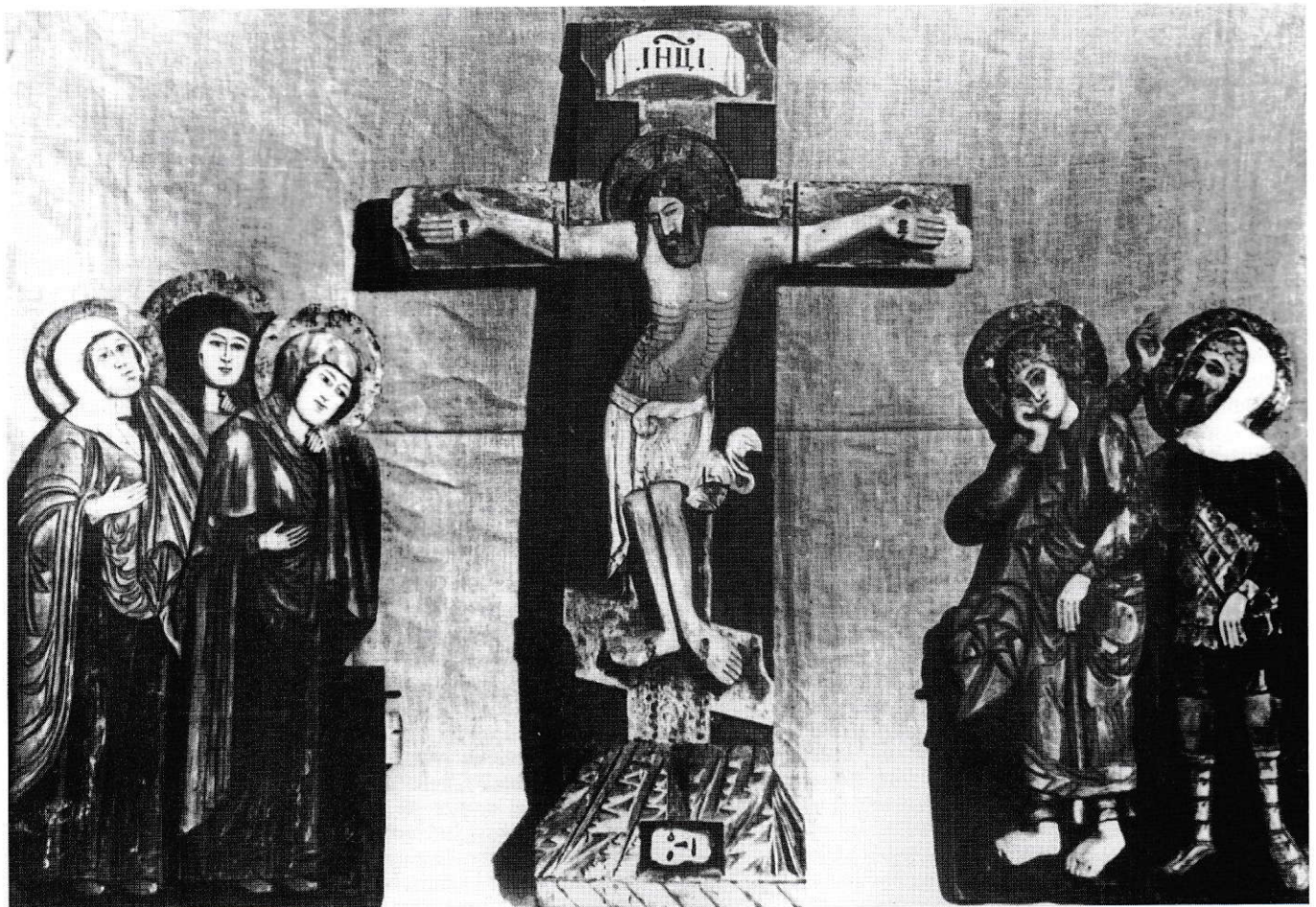
1970-luvulle tultaessa kirkosta oli viety melkein kaikki viemisen arvoisen. Rakennus oli muutoinkin pahasti ränsistynyt ja hirret lahonneet.

Kun se kuului arkkitehtousten muinaismuistojen luet-

Tässä kiviarkussa ovat perimätiedon mukaan luostarin perustajan Kassianin maalliset jäännökset.

Troitšansaaren kirkon ikonostaasi alennustilassaan 1960-luvulla. Ikoneita näyttää kuitenkin vielä olleen jäljellä koko joukko. Kuvat ovat vuodelta 1961. (Karjalan tasavallan kansallisarkiston kok.)

teloon, Karjalan ASNT:n kulttuuriministeriö päätti vuosikymmenen lopulla rakentaa sen kokonaan uudestaan.

Vanha pois - tilalle uusi

Vanha kirkko purettiin ja tilalle rakennettiin uusi, pääpiirtein "entisenlainen" kirkko vuosina 1977-78. Rakennustarpeita saatiin mukavasti Uskelanjärven toisesta päässä sijaitsevasta Ohvonniemen autiokylästä - seitsemän talon hirret.

Rakentajaprikaateja työskenteli Troitšan saarella useita ja työväki eli siellä kuin "porot pellossa". Vanhalla luostarilla ei ollut uusille kirkonrakentajille minkäänlaista henkistä merkitystä; nuotiopuinaankin he käyttivät läheisen kalmismaan kauniisti kaiverrettuja ristejä ja koristeellisia hautapatsaita. Jotkut jopa pystyttivät sateisena yönä telttansa tsasounaan, mutta sitä Pyhä Miikkula ei sentään sietänyt. Telttä oli pian siirrettävä pois, sillä lattia alkoi keikkua nukkujien alla.

SAKARI VUORISTO

Lähdeaineistoa:

Kirkkinen Heikki: Karjala idän ja lännen välissä. Helsinki 1970.

Orfinksi Vjatšeslav: Logika krasot'i. Petrozavodsk 1978.

Material po istorii Karelii XII-XV v.v. Petrozavodsk 1941.

Maslozerskii prihod Kems-kavo uezda. (Arhangel'skie eparhialnie vedomosti 1908).

Karelskij G: Pripisnaja Muezerskaja tserkov v Maslozerskii prihod. (Arhangel'skie eparhialnie vedomosti 1912.)

Izvestija arhangel'skovo obsesvto izutsenija ruskovo severa. 1914-15.

Maslozerskii prihod. (Kratkoje istoričeskoje opisanie prihodov i tserkvei Arhangel'skoi eparhii). Arkangel 1896.

Uskelan kylän vanhojen asukkaiden haastatteluja, lokakuu 1998.

(venäjänkieliset tekstit suomentanut tutkija Nina Lavonen)

Lannanajotalkoissa pääsiäisenä

Tunkuan kylän kollektivismit vastasivat uskonnollisen pääsiäisen viettoon järjestämällä "pruasnிக்கapäiväksi" lannanajotalkoot. Ajettiin lantaa 40 kuormaa. Sama tempu tehtiin myös Maasjärvellä. - PK 21.4.1933

Troitšansaari ja kansanperinne

Vera, Ljuba ja Irina, vanhat Uskelan eläjät olivat pahoillaan Troitšansaaren kirkon rappiotilasta; heidän nuorena ollessaan asiat olivat vielä toisin.

□ Troitšansaarella, sen Uskelan puoleisessa päässä, oli vielä ennen sotaa kaksi taloa. Kerran sattui niin, että toisesta talosta loppuivat tulitikut. Aamulla vanha Nastja-täti huomasi asian: ei ollut tikkuja. Hän lähti astumaan saaren toiseen päähän ja otti tulitikut tsasounasta.

Siitä tuli niin iso riähkä, että niistä kahdesta talosta kuoli kuukauden kuluessa viisi henkeä; Ivan-diädä, hänen akka, Nikitin, Magra-tiädä, viisi kaikkiaan. Jäljelle jääneiden oli muutettava kylään mantereen puolelle, ja Troitšansuuri jäi autioksi.

□ Vanhat kertoivat, että ensimmäiset munkit tulivat saarelle vettä myöten litteillä kivilaatoilla. Kivilaatat olivat myöhemmin tsasounan suurten kuusien luona. "Millä vällä hyö-

ne plitkat sinne suatih", ihmetele Ljuba.

□ Tsasounassa oli suuri Pyhän Miikkulan puuristi. Sitä rahvas kävi aina puremassa, jotta heittäisi hampaiden kivistyksen.

□ Kerran ruotšit hävitysretkellään sattuivat Muujärven rannoille pohjoisesta. Hipansuaresta he näkivät Troitšan kirkon tornin vinoristeineen kohoavan loitompaa metsän keskeltä. Keskenään ruotšit sanoivat: "Niin kauan sinä kirikkö siinä kiirrot, kuni myö emmä tule". Olivat jo nousemassa veneisiin, kun silloin järvelle laskeutui semmoinen tumanto, sakea sumu, etteivät ruotšit päässeet saaresta minnekään. Sinne kuolivat nälkään. Sitä paikkaa ruvettiin sanotaan nimellä Ruotšin kladbitša, kalmismua. Näin oli Irina Mihailovna nuorena kuul-

lut kerrottavan.

□ Perimätiedon mukaan Troitšansaaren munkit olivat rakentaneet vainolaisten pelossa kirkon suureen uuniin maanalaisen savuhormin. Savu johdettiin sitä myöten järveen, ettei se paljastaisi luostarin sijaintia.

□ Uskelan kylässä riehui suuri tulipalo kesällä 1955. Se syntyi enteellisesti Troitšan suovattana ja levisi tuulisella säällä nopeasti. Taloja paloi 12, lisäksi monta kylyä ja liävää, yhteensä parikymmentä rakennusta. Tulipaloon liittyy seuraava tapaus, jota vanha rahvas muistelee. Kerrotaan, että tulen riehussa pahimmillaan Troitšan saarelta lensi suuri, valkoinen lintu, kiersi kylän kohdalla ja lensi takaisin. Tulipalo sammui ja loput kylästä säästyivät tuholta.

Kevättämäjärven osuuskauppa palvelee nyt kulttuurisesti

Tunkuan Osuuskaupan Kevättämäjärven kauppa on muutanut muotoaan erikoisesti sisältäpäin. Tavarat on asetettu aistikkaasti hyllyille ja kaikissa niissä on hintalaput. Siisteys kaupassa on moitteeton ja kauppa on muutenkin puoleensavetävä.

Kevättämäjärven hakkuupunktilla on konttorissa venäjänkielinen laskuttaja, vaikka asiat olisi toimitettava suomen kielellä. Tämä haittaa suuresti töiden kulkua eikä laskuttajakaan voi suorittaa tehtäviään kunnolla. - PK 17.4.1931.

Muutos johtuu kaupanhoitajan vaihdoksesta. Entisen hoitajan aikana kauppa oli auki epäsäännöllisesti ja sieltä sai vain harvoin tarvitsemiaan tavaroita. Nyt uusi kaupanhoitaja toveri Seredin on saanut asiat kuntoon ja kauppa on aina säännöllisesti auki. (PK 7.3.1930)

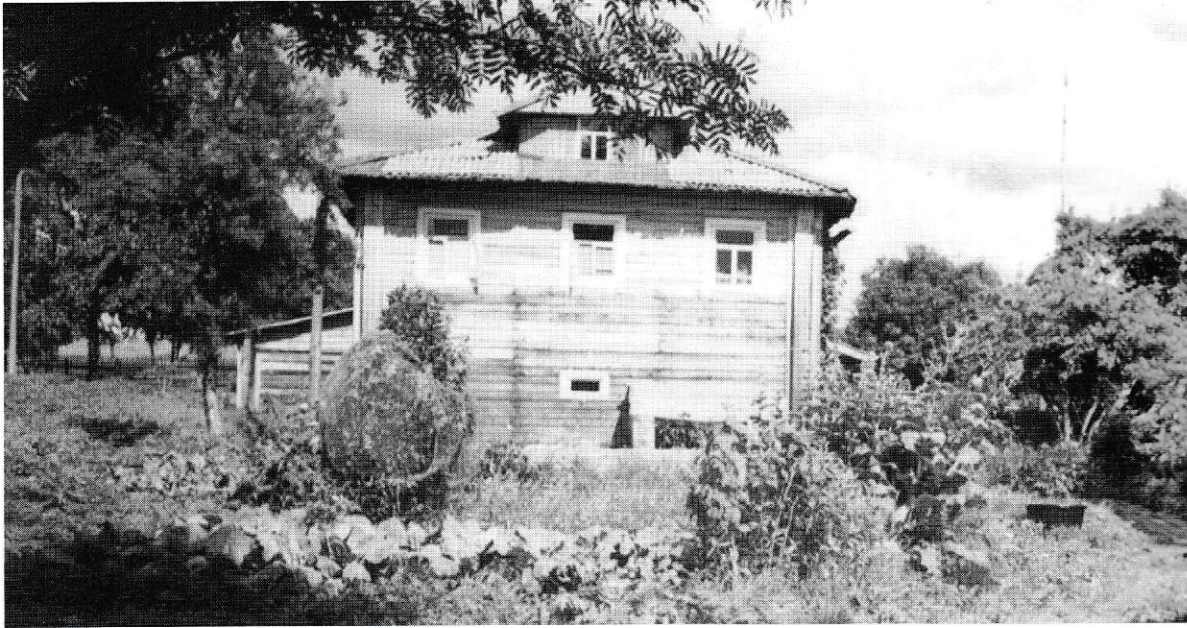
Kevättämäjärven naiset pappina

Kevättämäjärvellä Tunkuan piirissä ei ole useampaan vuoteen ollut pappia. Papin virkaa ovat ryhtyneet hoitamaan kaksi kylän vanhaa akkaa. He ovat käyneet lähikylissäkin lapsia "kastamassa". (PK 9.1.1931)

Käynti karjalaisessa monikäyttö-talossa Kevättämjärven kylässä

Teksti ja pohjapiirustukset: ANJA MALINEN

Grisa Petrovin aikoinaan rakentaman satavuotiaan karjalatalon komea pääty Kevättämjärven kylässä; nykyiset asukkaat ovat Ivan Zaikov ja hänen vaimonsa Anna.

Valkeanmeren rannikonpuoleisten kylien taloja ja niiden rakennustyyliä on joissakin yhteyksissä sanottu novgorodilaiseksi. Tässä on sikäli perää, että karjalainen hirsiarkkitehtuuri on vuosisatojen kuluessa omaksunut vaikutteita monista suunnista, Bysantista Pohjois-Venäjästä ja Novgorodin kautta, samoin kirkkotaitteesta ja lännenpänä myös Suomesta. Kun kehitys Suomessa johti eriytyneeseen pihapiiriin, niin idässä lopputuloksena oli omaleimainen monikäyttötalo, jota kutsutaan karjalantaloksi. Siinä talon eri toiminnot sijoittuvat joko tiiviimmin tai vähemmän saman katon alle.

Olipa tyyli minkä niminen tahansa, niin varmasti noissa taloissa asuminen on ollut elämänläheistä ja mukavaa - ja on vieläkin, sillä Tunkualla Kevättämjärven kylässä on kaksi samanmoista taloa edelleenkin asumiskäytössä. Toinen niistä on Sergei Zaikovin kotitalo.

Sergei toimitti minulle seikkaperäiset selostukset kotitalostaan "talokarttaa" varten. Karttaa laatiessani "asuin" talossa ja tein siellä paikkoja tutkiessani muka monenlaisia töitäkin. Kävin nikkaroimassa alapertissä; verstaan stolalta löytyivät laudat ja työkalut ja mikä parasta - sahanpurut ja kaikki

muutkin roskat jäivät sinne eivätkä kuljeksineet pitkin asuinperin lattiaa. Saunavastat sidoin kesällä alapertin soppessa eikä ainutkaan tsakka inissyt korvanjuuressa. Talvella hoidin karjan tanhuassa ja navetassa enkä tarvinnut kertaakaan tarttua lumilapioon.

Mielikuvitusasumiseni johti suomalaisen ja karjalaisen maalaistalon vertailuun. Sääliksi melkein kävi suomalaisemäntiä, joiden on ollut pakko ilmoisen ikänsä juosta pihalle pakaseen, kahlata pitkin poikin pihaa kinoksissa ja juoksuuttaa sitä sun tätä navetan ja pirtin välillä. Tunkuan emäntien ei tarvinnut tarpoa lumikinoksissa, vaan he saivat tepastella navetapolkunsu mukavasti sisätiloissa.

Kevättämjärven kylässä on vielä pystyssä 22 karjalaisalaloa, mutta vain kaksi niistä on enää ympärivuoden asuttuja. Molemmat talot ovat satavuotiaita, samoilla "piirustuksilla" tehtyjä ja seisovat melkein rinnakkain alimmaisen tien varrella. Toisen taloista rakensi aikanaan Stepan Ivanoff ja toisen Mitron Grisha Petroff. Sotien jälkeen taloihin tuli uudet omistajat: Stepanin talossa asuvat Valentina Dementjeva ja Valentin Jevsejev, Grisha Petroffin talossa asuu Viikatejär-

vessä syntynyt Ivan Zaikov vaimonsa Annan kera. Heidän poikansa Vladimir eli Vova on 38-vuotias poikamies ja asuu vielä kotona. Koko Kevättämjärven kylän tulevaisuus lepää Vovan harteilla: jollei hän akotu, niin kylä kuolee sukupuuttoon!

Tämän vakavan asian kertoi minulle Vovan vanhempi veli Sergei lähettäessään minulle kotitalonsa seikkaperäiset selostukset. Valtaosan selostuksista piirsin kartalle, mutta kaikkia yksityiskohtia en voinut, kuten esim. sitä, että talon elämäntapa on ekologista, luontoa säästävää ja että siinä on muitakin nerokkaita piirteitä. Alakeran ovisuun seinään on lyöty pari kirvestä, jottei niitä tarvitse kaukaa haeskella. Saunavastaa ei heitetä kertakäytön jälkeen pois, sillä siitä tulee hyvä lattialuuta, ja kun vastan lehdet varisevat kokonaan pois, se muuttuu kolikaksi. Kolikalla pestään maalaamattomia pintoja, saunan lauteita yms. sekä talvella puhdistetaan lumet huopikkaista. Anni-emäntä pesee kolikalla mattonsa saunaranassa, mutta ei järvessä, vaan maalla: kukapa karjalaisnainen niin ajattelematon olisikaan, että kantaisi likaiset mattonsa järven vettä likaamaan! Puutakin säästetään; yläsintsin nur-

kassa on hiiliastie, johon otetaan kiukoasta hiiliä moriutuun, jäähtymään ja myöhemmin uusiokäytetään samovuuran veden lämmittämiseen.

Suuressa tanhuassa lampeat ja vasikat juoksenteleävät irrallaan, joten tarvitaan aitaus. Sitä ei kuitenkaan tehdä elukoiden ympärille, vaan tavaroitten ympärille. Siivattojen syöttäminen alkaa sarajalta; luukusta pudotetaan heinät alakerran soimeen ja siitä ne jaetaan kunkin elukan omaan soimeen eli liävän soimiin. Alakeran vesipertti on ikäänkuin elukoiden oma keittiö, missä emäntä hämmentää appeet ja suuruudet karjalalleen.

Tanhua on isännänkin työskentelypaikka. Jos isäntä käy talvella hevosellaan metsässä, hän tuo tullessaan aina honkapölkkyjä tanhuan nurkkaan puuvaraan kuivumaan, ja aikanaan ne siinä pilkkoo polttopuiksi. Varsinainen pilkkeiden käsivarasto on varsinkin talvella siltatanhua aivan emännän käden ulottuvilla. Alakeran verstashuone on työtilan lisäksi työvaatteiden, multakenkien, märkien sadevaatteiden ym. riisumis- ja säilytyspaikka. - Ja lopuksi talon erikoisuus: karjalantalossa ei juosta hädän tullen pihan perälle, vaan kävellään sarajan perälle nuusniekkaan - istumaan!

90 vuotta Kevättämäjärven elämää Lukerie-baban silmin

Pääosa tämän jutun tiedoista on Kevättämäjärvellä 1885 syntyneen ja kylässä koko pitkän ikänsä asuneen Lukerie Ruhtujeffin kertomaa. Hänen bunukkansa Sergei Zaikov tallensi babansa kertoman muistiin ja luovutti ne allekirjoittaneen käytettäväksi tätä juttua varten. - Lukerie-baba kuoli 91-vuotiaana vuonna 1976 Kevättämäjärvellä.

Lukerie eli Lukki oli naimisissa oman kylän pojan Iknatan kanssa ja oli saanut kaksi poikaa, Hipun ja Okun, jotka kuitenkin kuolivat jo pienenä isorokkoon. Elettiin vuosisadan alkua ennen vallankumousta, ja kylän miehet kulkivat noihin aikoihin Vienanmerellä sillin pyynnissä; eräällä sillinpyyntimatalla Lukin mies Iknatta hukkuu ja näin Lukki oli menetännyt koko perheensä.

Karjalan kapinan aikoihin Lukki oli nuori leskivaimo, ja kun Kevättämäjärven väki lähti pakolaisiksi Suomeen, liittyi Lukkiin heidän joukkoonsa. Hän kääntyi kuitenkin takaisin ja palasi kotikyläänsä. Hänen tuli sääli jättää 99-vuotias Miihkali-ukkinsa yksinään kotimökkiinsä kärsimään vilua, näkemään nälkää ja kuolemaan sinne yksinään.

Lukki alkoi elää ukkinsa kanssa ja avioitui piakkoin Dimitri Seredinin kanssa. Tästä avioliitosta syntyi tytär Anni, jonka poika Sergei Zaikov kuunteli nuorena tarkasti Lukki-babansa kertomia asioita ja pani ne muistiinsa. Hän tallensi mumminsa antamien tietojen mukaan Kevättämäjärven kylän asutuksen ja talojen sijainnin 1920-luvulta. Nuo asutustiedot tarkasti samasta kylästä kotoisin oleva Pekka Aalto-Ivanoffin sisar Anni Semenova, joka elää nykyisin Tiiksissä.

Kylän talot ja asukkaat

Kylä levittäytyi Kevättämäjärven pohjoisrannan ja Perälammien väliselle kannakselle kahden tien, alimmaisen rantatien ja ylimmäisen tien varrelle. Talot olivat niin lähellä toisiaan vieri vieressä, että kerran, kun yksi talo syttyi palamaan,

Ruhton Martin Lukki, Lukki-baba eli virallisesti Lukeria Martinovna Ruhtujeva, Kevättämäjärvi.

tuli tarttui viereisiinkin taloihin ja viisi taloa paloi samalla kertaa.

1920-luvulla kylässä oli 55 taloa. Perälammien takana, sen pohjoisrannalla, oli vielä neljä taloa, ja sitä kylää kutsuttiin nimellä Lammintaus. Siellä asui ennen sotavuosia Jakovleffin sukua, mutta nykyään Lammintausen taloista ei ole enää jälkeäkään ja niitytkin ovat mätästyneet. Kevättämäjärven taloista - niitä on jäljellä vielä 22 - osa olisi asuinkelpoisia, mutta rahvas on muuttanut työn perässä asutuskeskuksiin: vain kahteen taloon on jäänyt ympärivuotisia asukkaita.

Kaikki talot olivat karjalais-taloja. Tiiksissä elävä Anni Semenova korostaa erityisesti talojen kaksikerroksisuutta ja viisiseinäisyyttä; tämä talotyyppi lienee ollut asukkaitensa vaurauden symboli.

Muita vaurauden merkkejä oli hevosten ja lehmien lukumäärä. Yksi lehmä oli leskivaimoillakin, mutta sellaista taloa, jossa ei hevosta ollut, pidettiin köyhänä. Varakkaissa taloissa saattoi olla neljäkin hevosta ja viisi-kuusi lypsylehmää, siihen lisäksi vielä lampaat. Sikoja ja

kanoja kylässä ollut kenelläkään.

Riihet olivat vaaratien varrella kaukana asuinrakennuksista: Riihiä oli ollut siellä kymmenittäin jonossa tien kahta puolta. Nykyisin niistä ei ole jäljellä ainoatakaan, sillä kolhoosivuosina ne purettiin ja poltettiin. Mylly eli melnitsä sijaitsi Melnitsäjoen varressa, ja sen omisti Kyrson Miihkali, sukuaan Jakovleff. Järven rannassa oli pitkä rivi kylyjä ja onhan siellä saunoja toki vieläkin, kun kesäasukkaat kansoittavat vanhat sukutalonsa loma-aikana.

Vanhaan aikaan Offonan Iivana Ivanoffin aitan takana rannassa oli ollut matkamiehen risti, jonka kohdalla kaikki ohikulkijat ristivät silmänsä. Kommunivallan aikana tuo risti tietysti poistettiin "maisemaa pilaamasta".

Tsasouna

Kevättämäjärven tsasouna oli pyhitetty Pyhälle Nikolaokselle eli karjalaisittain Miikkulalle, ja siinä oli yksi kello.

Lukki kertoi, että entiseen aikaan tsasounassa oli kaunis,

vanha ikonostaasi ja vielä 1920-luvulla obrazat (ikonit) olivat paikoillaan. Ihmiset kävivät siellä molimassa, veivät sinne käziribakkoja eli tuulipaikkoja ja tunkivat kolikoita seinähirsien rakoihin. Tsasounan vieresä oli vanha kalmismua.

Kommunistivalta tarvitsi kuitenkin tsasounan 1930-luvulla klubikseen ja silloin siitä riisuttiin risti ja kirkonmerkit pois. Tämä ei kuitenkaan käynyt noin vain. Kylän vanhin musikka oli komennettu viemään kirkonkello ja obrazat pois tsasounasta. Kun hän seuraavana päivänä teki käskyn mukaan, niin hänen päänsä pyörähti selkäpuoleen päin eikä hän mahtanut sille itse mitään. Vaikka miesparka pelkäsi uutta komentovaltaa, niin vielä enemmän hän pelkäsi Jumalan kostoa ja käski heti palauttaa ikonit takaisin omille paikoilleen. Sen käskyn jälkeen miehen pää palautui normaaliin asentoonsa.

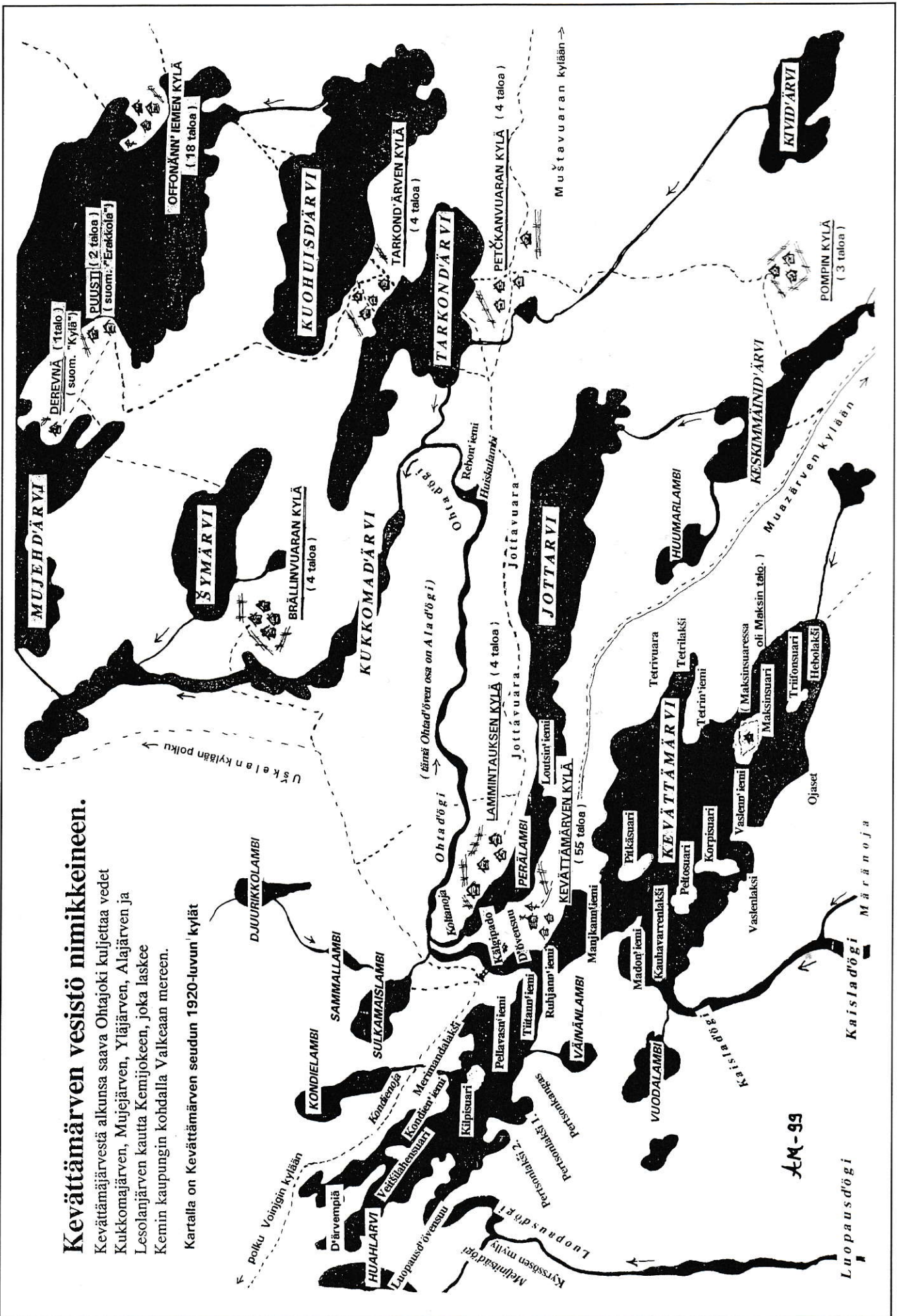
Myöhemmin tsasouna kuitenkin riisittiin kirkollisista esineistään, obrazat ja kellot vietiin eikä niiden kohtalosta ole sen perästä kuultu mitään. Tsasounan eteen rakennettiin

Kevättämärven vesistö nimikkeinen.

Kevättämjärvestä alkunsa saava Ohtajoki kuljetttaa vedet Kukkomajärven, Mujejärven, Yläjärven, Alajärven ja Lesolanjärven kautta Kemijokeen, joka laskee Kemän kaupungin kohdalla Valkeaan mereen.

Kartalla on Kevättämärven seudun 1920-luvun kylät

AM-99

Kaisladögi

Märännoja

KEVÄTTÄMÄRVEN KYLÄ

(Kevättämjärven kylä, Tunkuan kunta)

Vuonna 1905 kylässä oli taloja 41 / 133 asukasta.

Tällä kartalla on 1920-luvun alun asutus 55 taloa.

(v:lta 1926 asutustieto: väkiluku 251 henkeä)

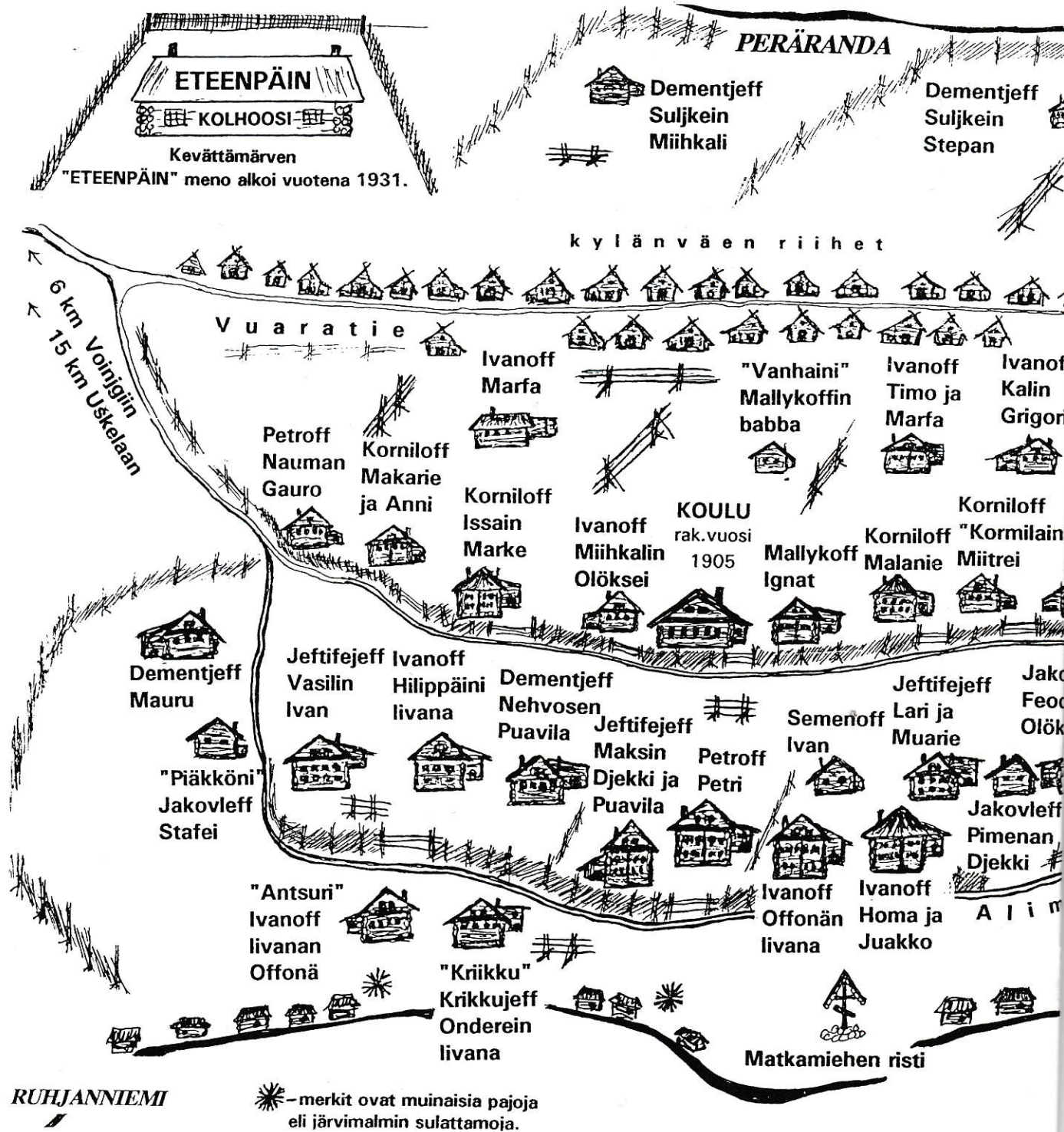
Nyt näitä vanhoja taloja on pystyssä vielä 22,
mutta asuttuja niistä on vain 2 taloa / 5 ihmistä.

(Tämän kartan piirtämiseen tarvittavat tiedot sain Sergei Zaikovilta, joka keräsi ne muistiin omalta babaltaan Lukerie Ruhtujeffilta (1885 - 1976). Anni Semenoff os Ivanoff tarkisti kartan ja vahvisti tiedot oikeiksi. -AM)

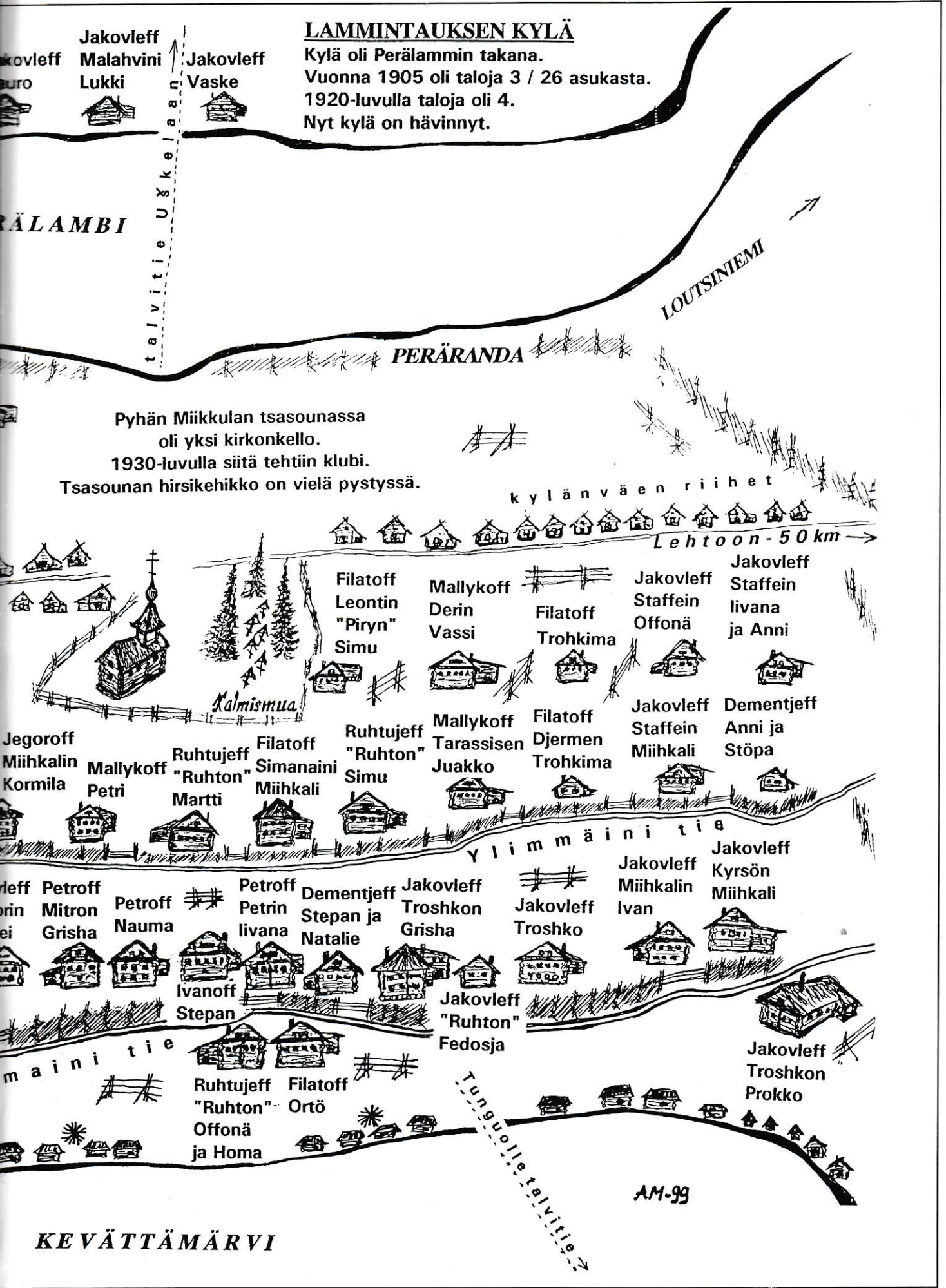
Jakovleff
Miihkalin
Marina

P E

LAMMINTAUKSEN KYLÄ

Kylä oli Perälammin takana.
 Vuonna 1905 oli taloja 3 / 26 asukasta.
 1920-luvulla taloja oli 4.
 Nyt kylä on hävinnyt.

Pyhän Miikkulan tsasounassa
 oli yksi kirkonkello.
 1930-luvulla siitä tehtiin klubi.
 Tsasounan hirsikehikko on vielä pystyssä.

kylänväen riihet

Lehtoon - 50 km →

Kalmismua

Ylimmäintie

mainitie

Tungolle talvitie →

AM-99

KEVÄTTÄMÄRVI

Jakovleff Malahvini Lukki
 Jakovleff Vaske

PERÄLAMBI

PERÄRANDA

LOUTSINIEMI

Jegoroff Miihkalin Kormila
 Mallykoff Petri
 Ruhtujeff "Ruhton" Martti
 Filatoff Simanaini Miihkali
 Ruhtujeff "Ruhton" Simu
 Mallykoff Tarassisen Juakko
 Filatoff Djermer Trohkima
 Jakovleff Staffein Miihkali
 Petroff Mitron Grisha
 Petroff Nauma
 Dementjef Stepan ja Natalie
 Jakovleff Troshkon Grisha
 Ivanoff Stepan
 Jakovleff "Ruhton" Fedosja
 Ruhtujeff "Ruhton" Offonä ja Homa
 Filatoff Ortö
 Jakovleff Troshkon Prokko

lautaporstua ja niin siitä tuli klubi, jona toimi siinä sotavuosiin saakka. Sitten tsasouna jätettiin rauhaan. Nykyisin siitä on jäljellä vain hirsikehikko, joka seisoo orvonnäköisenä keskellä heinäniittyä. Vieressä ollut kalmismua hylättiin ja hävitettiin niinikään sotien jälkeen. Uusi kalmismua perustettiin kilometrin päähän kylästä Loutsiniemen suunnalle.

Vaikka uskonnonvastaisuus oli virallinen suunta, niin vanhoilta baboilta ei kukaan ollut kieltänyt uskontoa - tokko olisivat totelleetkaan. Lukki oli kertonut, että vaikka tsasouna jo toimi klubina, vanhat babat kulkivat edelleen "tsasounassa", ja veivät sinne omia ikoneitaan ja tuulipaikkojaan. Ser-

gein kertoman mukaan vanhat naiset kävivät ränstytneessä tsasounassa vielä 1970-luvulle asti, mutta sen jälkeen kun heidätkin oli saateltu kalmismuahan, uskonnollinen elämä kylässä loppui.

Kylänjuhlat

Vanha broazniekkaperinne eli kylässä 1970-luvulle saakka. Kevättämäjärven kyläpruasnietka oli tietysti Miikkulanpäivä kylän tsasounan mukaan, mutta Anna Semenova mainitsi erikoisesti streitjenien kevättämäjärveläisten juhlaksi.

Sergein nuoruusvuosina Lukki-baba ja monet muutkin kyläläiset matkasivat Uskelaan Stroitsanpäivän pruasnietkaa viettämään. Tällä matkalla he

viipyivät useita päiviä. Tällaisissa juhlissa kävivät vain iäkkäät ihmiset eikä näitä kirkollisia pyhiä kukaan pyrkinyt heiltä erikoisesti kieltämäänkaan. Vanhusten kunnioittaminen on ollut ja oli tuohonkin aikaan Tunkuan puolella niin itsestään selvä asia, että esim. vanhusten sinuttelua ei sallittu.

Kirkollisia pyhiä vietettiin Sergein mukaan Kevättämäjärven pitkälle 1970-lukua. Erikoisesti hänen mieleensä on jäänyt pääsiäinen. Silloin kylän nuorisolle tehtiin monissa taloissa siltatanhuan lakeen liekki: nuorat sidottiin muatitsaan ja väliin laitettiin paksu lauta. Siinä nuoret leikkivät ja kiikkuivat, mutta äidit ja babat pitivät ilonpitoa

tarkoin silmällä.

Varsinainen "kurinpitolautakunta" koostui vanhoista babuskoista, jotka keräytyivät milloin mihinkin taloon kesräämään villoja ja tikuttamaan sukkaa. Vanhoilla oli oikeus nuhdella kenen tahansa lasta ja käydä kertomassa tämän vanhemmille, jos huomasivat lapsen käytöksessä jotakin huonoa ja sopimatonta.

Vanhojen kirkkojuhlien rinnalla kylässä pidettiin uusiakin juhlia, joista tärkein oli joulun sijalle otettu uusi vuosi. Silloin klubissa tanssittiin, katsottiin kinoja ja kuunneltiin musiikkia sekä radiota. Television tulo 1960-luvulla lopetti kuitenkin nämä yhteiset juhlat.

ANJA MALINEN

Kevättämäjärven kylän elämä kolhoosiajan jälkeisinä vuosina

"Kevättämäjärven kolhoosi Eteenpäin oli perustettu 1931, ja se jatkoi toimintaansa vielä sotien jälkeenkin. 1960-luvulle tultaessa kolhoosi oli kuitenkin niin korviaan myöten veloissa, että toiminta piti lopettaa. Melkein kaikki miehet oli viety 1930-luvulla". (Carelia 1:1998. A. Ivanov).

Tätä nykyä ihmiset ovat kylästä vähentyneet niin paljon, että vain kahdessa talossa on enää ympärivuotisia asukkaita. Toisessa asuvat Zaikovit, Ivan, Anni ja Vladimir, naapuritalossa elävät "melko vanhat" Valentina Dementjeva ja Valentin Jevsejev, joka on kotoisin Au-

Sergei Zaikov, Kevättämäjärvi, on tallentanut paljon tietoa ja kuvia kotikylänsä historiasta.

nuksen puolesta, Präsästä.

Ivan Zaikovin poika Sergei kertoi minulle kotikylänsä viime vuosikymmenien elämästä

kaunistelematta tai kauhistelematta sitä puoleen tai toiseen.

Huonot tiet iso ongelma

Tunkuan maanteitä olen toki itsekin nähnyt; ne ovat kesälläkin huonoja hiekkateitä. Sergei kertoi, että Kevättämäjärven sivutietä voi ajaa maastoautolla tai Ladallakin, mutta aikaa tuolla 20 kilometrin matkalla kylään kuluu yli neljä tuntia.

Talvella tietä ei aurata ollenkaan tai vain hyvin harvoin. Kysyinkin Sergeiltä, että mitenkä asukkaat sieltä talvella pääsevät ihmisten ilmoille, ja Sergei vastasi: "Eivät mitenkään. Talvella sieltä ei liikuta mihinkään. Istutaan kotona syksystä talven yli seuraavaan suveen saakka".

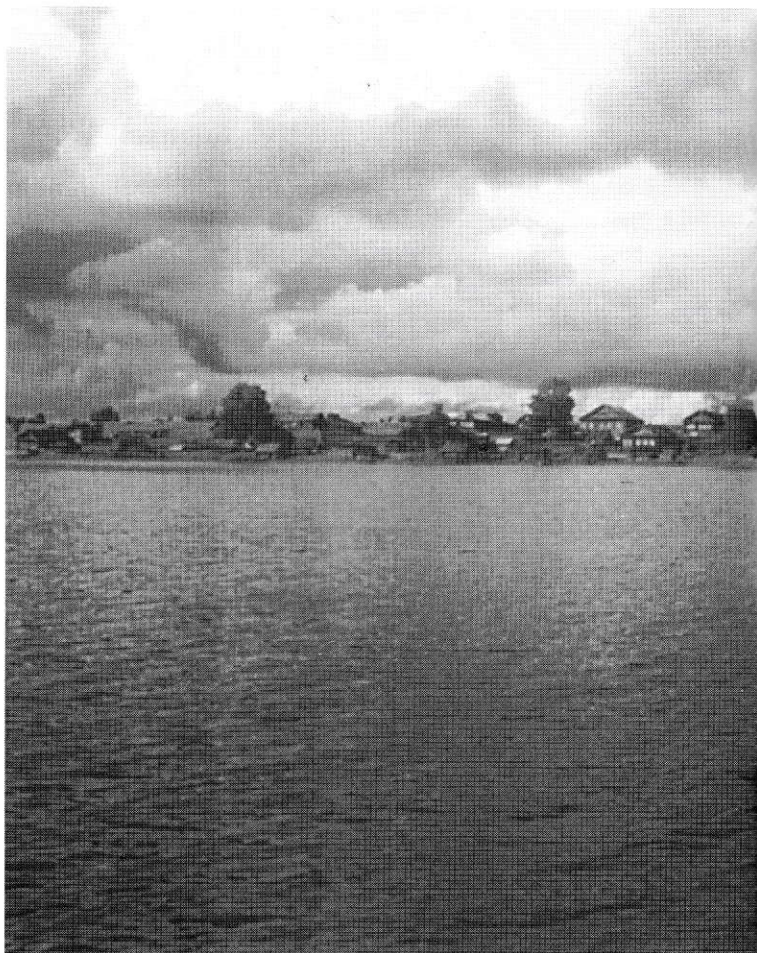
Asukkaat pysyvät siis kintosen takana talvikauden odotellen lumien sulamista ja kesän tuloa. Syksyllä sulan maan aikaan on rahdattu Uudesta Maasjärvestä suolat, tsäijyt, sokerit ja jauhot. On pyydetty kalat, kerätty marjat ja sienet sekä nostettu pellon antimet. Lisäsärvintä, maitoa ja voita, saadaan navetasta omista lehmissä. Näillä eväillä yritetään pärjätä kevääseen asti.

Posti, kauppa ja palvelut

Kevättämäjärveltä vietiin 1960-luvulla kaikki: posti, koulu ja kauppa. Sen jälkeen noita

palveluja on pitänyt etsiä 20 kilometrin päästä Uuden Maasjärven metsäkylästä, joka perustettiin 1958. Posti Kevättämäjärven kulkee nykyisin si-

ten, että jos joku sattuu olemaan matkalla kylään, niin tämä satunnainen kulkija tuo tullessaan Maasjärvestä postin ja eläkeruulat. Noilla ruplilla ei tosin

Yleisnäkymä järveltä katsottuna Kevättämäjärven kylään. Talot seisovat

ole kylässä mitään virkaa, koska ei ole kauppaakaan.

Mutta entäs jos joku sairastuu, mitä sitten? Kylässä on ainoastaan yksi puhelin, joka sekään ei toimi puolinakaan aikoina. Linja on vanha eikä kukaan pidä siitä huolta, puhelin tekniikka on sekin vanhaa, jostakin muualta käytöstä poistettua. Ja mitäpä puhelinsoitot auttaisivat, kun kylään ei kumminkaan ambulanssi pääse. Jos aivan välttämättömiä lääkkeitä tarvitaan, niitä yritetään noutaa sairaanhoitajalta Uudesta Maasjärvestä. Lähin lääkäri on sadan kilometrin päässä Kesäjoelle (Pusnoista etelään) tai sitten Belomorskissa asti.

Sähköistys ja vesi

Vielä 1960-luvun alussa kylässä oli yksi yhteinen iso generaattori, josta silloinen asutus sai tarvitsemansa sähkön. Myöhemmin tämäkin yhteiskunnallinen laitos purettiin ja vietiin pois. Sen jälkeen jokainen perhe hommasi itselleen oman pienen generaattorin - kaikki paitsi Sergein isä Ivan Zaikov.

Hän oli aikaansa edellä ja keksi rakentaa taloonsa tuuli-voimalan eli siis tuulimyllyn. Huonona puolena oli kuitenkin

Kevättämäjärven Pyhän Miikkulan tsasonan rappio; kuvattu talvella 1998. Taustalla rantakylä ja järvi.

se, että valaistus oli milloin minkinlainen eli tuulen mukainen. Jos oli tuulta, oli valoa ja jollei tuullut, ei ollut valoakaan. Täydennykseksi olisi tarvittu varaavat akut, mutta niitä hän ei ollut. Niinpä Ivaninkin oli annettava periksi ja hankit-

tava taloonsa pieni generaattori.

Karjalan kylissä on tunnetusti ollut aina vähän kaivoja; vesi on nouduu järvestä. Näin oli Kevättämäjärvelläkin. Ivan Zaikov, toimenmies kun oli, päätti kaivaa omaan pihaansa

kaivon. Kaivo valmistui ja siihen tuli vettäkin, mutta se oli ja pysyi niin sameana ja ruosteisena, ettei sitä voinut käyttää. Tämän kokeilun opetus on siinä, että olisivat entisaikaiset isännätkin kaivoja kylään kaivaneet, mutta he tiesivät, ettei

...pääty järvelle päin, alhaalla rannassa kylät ja talousrakennukset.

niistä kunnan vettä saisi. Kevättämäjärven seutu on hyvin rautapitoista ja kylässä järven rannalla on ennen muinoin ollut useita järvimalmin sulattamoja ja pajoja.

Ivan itsekin löysi kerran sellaisen pajanpohjan uuden saunan perustuksia kaivaessaan. Sieltä nousi esille monenmoisia puolivalmiita rautaesineitä, mm. rautapallo, saranoita, solkia ym.

Karjalan emännillä on aina kulunut paljon vettä ja hiekkaa puhtaanapitoon - ja kuluu vieläkin, sillä niillä aineksilla hiutetaan suovattana kylät lattia-aste lauteisiin asti niin perusteellisesti, että puun pintaan tulee tuore väri. Sergein lapsuuden aikoina pertitkin kolkottiin luutakonstein. Kahdesti vuodessa kannettiin taloista ulos kaikki tavarat ja sitten varpuluudalla ja hiekalla hangattiin joka nurkka.

Nykyisin siivoaminen on paljon helpompaa, kun seinille on liimattu tapetit ja lattialle vedetty ruskea maali.

Nykyisiä elinkeinoja

Kolhoosin mentyä umpeen kylän väki alkoi itse viljellä peltoja ja otti navettoihinsa elukoita niin paljon kuin pystyi niille rehua hankkimaan.

Aikaisempina vuosina heinät niitettiin viikatteella, mutta nykyisin kylässä on moottorilla toimiva työnnettävä niitokone, joka on tuotu sinne Suomesta.

Heinälatoja kylässä ei ole koskaan ollut eikä ole nytkään; kuivat heinät kootaan soabroihiin. Jos sattuu sadekesä eikä heiniä saada kunnolla kuivatuksi, soabraan heitellään suo-voja heinien säilymiseksi. Talvella heinät ajetaan hevosella kotiin. Tätä nykyä Kevättämäjärvestä on vain yksi hevonen, mutta hyvin se kuulemma riittää, kertoi Sergei Zaikov.

Kylän miehet ovat kautta aikain tehneet itse veneensä, ainottaneet ja paikanneet verkonsa ja punoneet verkko-vasunsakin. Järvestä saa haukea, ahventa, särkeä, kiiskistä, lahnaa, säynäjää, siikaa ja mujetta. Pienissä suolampiloissa on myös karassua (ruutanaa) ja matikkaa.

Joskus aikaisempina vuosina kyläläiset kävivät muikunpyynnissä Uskelanjärvellä. Se on hiekkakalliopohjainen; muikut ovat parempia ja saaliit runsaampia kuin Kevättämäjärvestä. Sergein isä sai muutama syksynä 1970-luvulla niin paljon mujetta, että jo pelkäs-

Hilippäini Iivana Ivanoffin talo (Pekka Aallon koti) alimmaisen tien varrella v. 1965 (ei enää pystyssä). Henkilöt vas. Anni Semenova (Pekan sisko), Maria Zaikova (Viikatejärvestä), pikkutyttö Annuska Rosantr. Maslova, Maria Ovtinnikova (Pekan nuor. sisko, asuu Kiestingissä), pikkutyttö Zoja Ovtinnikova ja Rosa Maslova o.s. Andronova Kevättämäjärvestä.

Ruhtujeffin Palagan vanha talo, kuvattu v. 1965 samalla kylämatkalla kuin ylempikin kuva. Talon edustalla seisoo Anni Semenova, ikkunassa Maria Ovtinnikova ja tytär Zoja (kuvat: Anni Semenovan albumista)

tään mähnääkin oli yli 50 kiloa. Mujetta pyydetään parhaastaan syksyllä kutuaikana.

Lintuja pyydettiin ennen vanhaan hevosen hännästä ote- tuilla rihmoilla, mutta jo silloin, Sergein lapsuuden aikoi-

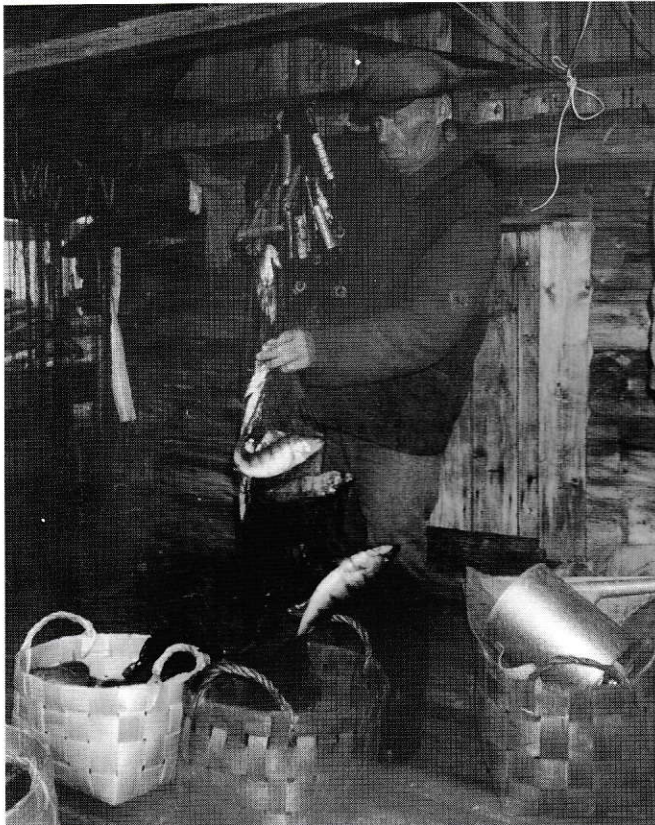
na, pissualit olivat yleistyneet ja rihman käyttö vähäistä. Nyt se lienee jäänyt kokonaan unholaan.

Sieniä kerätään syksyisin paljon. Parhaita niistä ovat pilvisieni, grusi, lepponen ja vah-

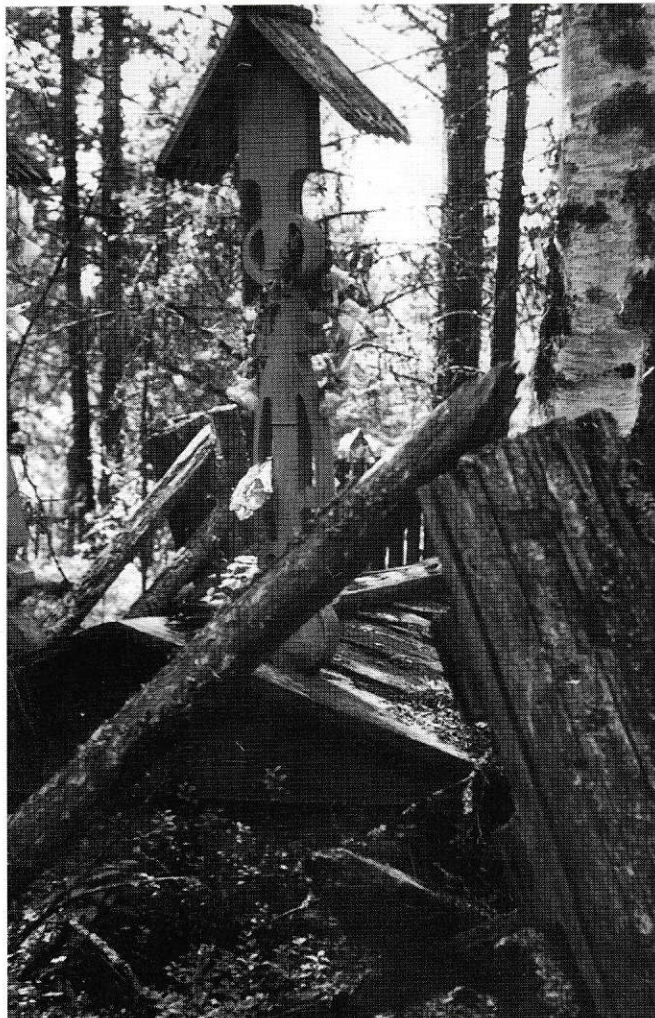
vonen, jotka suolataan ja säilötään. Griboja ei säilötä, ne syödään, kun saadaan. Löpöjä eivät syö muut kuin lehmät, sillä nehan ovat vanhentuneita griboja.

(kokosi: Anja Malinen)

Ivan Zaikov on palannut verkkoja kokemasta. Verkot perinteisine kohoineen, samoin kalavasut ovat omaa tekoa.

Hautaristejä ja kropsitsoja kylän kalmismaalla (kuva: Jouko Suurhasko 1975).

Ruhton Iljan Iivanan salaperäinen kohtalo

Kevättämäjärvestä oli lähtenyt merille eräs Iivana Iljanpoika Ruhtojeff eli Ruhton Iljan Iivana. Hänen kerrottiin hukkuneen noin vuonna 1890, mutta myöhemmin jotkut kyläläiset kertoivat nähneensä hänet Solohkoin luostarissa munkkina.

Sanottiin, ettei Iivana ollutkaan hukkunut, vaan merihädässä laivan upotessa 'jäkssiäytynyt' (lupautunut) menemään Solohkoin luostariin ilmiantamatta itseään, jos pelastuisi merihädästä. Iivan äiti kävikin luostarin igumenin luona tiedustelemassa poikaansa Iivanaa pääsemättä kuitenkaan asiasta selville.

Merelle hukkumisesta ei juuri milloinkaan tullut korvausta, mutta Iivanan kotiväen kullekin perheenjäsenille annettiin sadan ruplan kertakaikkinen korvaus, äidille luultavasti suurempi, kun Iivana oli ollut perheen vanhin poika. Solohkoin luostarin igumeni tämän avustuksen heille hommasi.

Avustus oli melkein ainutlaatuinen, sillä joka vuosi joku hukkui merelle. Se, että Iivanan kotiväki sai avustuksen, näyttää vahvistavan huhut siitä, että Iivana todellakin oli elossa ja munkkina luostarissa.

(Pekka Aalto/Maiju Keynäs).

Tunkuan Ok tukee myös paikallisia kolhooseja

Tunkuan osuuskauppojen piiriliitto on kuluvan vuoden aikana hankkinut seuraavasti paikallistuotteita:

Voita 291 kiloa, maitoa 3 550 kiloa, lihaa 2 767 kiloa, perunoita 15 000 kiloa, lintuja 739 paria, marjoja 9 200 kiloa ja kalaa 3 499 kiloa. - PK 24.10.1931

L.W. Pääkkösen havaintoja Tunkuan matkaltaan 1892

Kansakoulunopettaja L.W. Pääkkönen (1863-1939) teki kesällä 1892 laajan kiertomatkan Venäjän Karjalassa Suomen Muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina, ja kävi toisena suomalaistutkijana myös Tunkualla. Häntä ennen siellä olivat käyneet ainoastaan Borenus ja Genetz v. 1871.

Pääkkönen oli ahkera tutkimusmatkailija: hän teki vuosina 1889-1904 kesäisin lukuisia kansatieteellisiä keräysmatkoja mm. Arkangelin ja Petroskoin kuvernementeissa, karjalais-vepsäläiselle alueella, (Vytegra ja Kargopol), Tverin karjalaisten asumaseuduilla sekä Inkerissä ja Lapissa.

Pääkkönen oli Wienan Karjalaisten Liiton jäsen ja tuki monin tavoin sen toimintaa.

Vuonna 1924 hänet valittiin Karjalan Sivistysseuran kunniajäseneksi.

Pääkkösen matkareitti Tunkuan puolessa oli seuraava: Rukajärvi - Hiisjärvi - Markkisenvaara - Koivuniemi - Saari - Lusmavaara - Tunkua - Kevättämäjärvi - Maasjärvi - Vaarakylä - Kesäjärvi - Riihivaara - Suikujärvi - Šorokka. Sieltä matka jatkui Rukajärven, Paatenen ja Porajärven kautta takaisin Suomeen. Matkavaikutelmiaan hän on kertonut sata vuotta sitten ilmestyneessä kirjassaan "Kesämatkoja Venäjän Karjalassa sekä hajanaisia kuvauksia Karjalan kansan nykyisyydestä ja entisyydestä" (SMY:n aikakauskirja XVIII) Helsinki 1898.

MAASJÄRVEN KOLHOOSI "Uusi elämä" on valmiina heidän korjuuseen. Työprikaatit on järjestetty ja työkalut kunnostettu. Työt alkavat 13. p:nä heinäkuuta.

Maasjärven kylässä on kaikkiaan noin 50 taloutta. Maatalousartteli kylään perustettiin tämän vuoden huhtikuussa. - PK 21.7.1931.

Uskelan suuressa kylässä elettiin erämaan keskellä

Uskela on syrjäisen Tunkuan piirin syrjäisimpiä kulmakuntia, laajojen selkosten, korpijärvien ja loputtomien suorämeikköjen taakse hautautunut erämaakylä. Se on ollut aina etäällä ja eristyksissä muusta maailmasta; sinne ei ole koskaan ollut tietä - eikä tulekaan, sillä nyt kylä on käytännössä jo sammunut.

Uskelan (ven Uškovo) alkuhistoriasta ei ole käytettävissä kovinkaan paljon tietoja. 1600-luvulta ja etenkin sitä varhempalta ajalta on säilynyt vain harvoja dokumentteja. Yksi vanhimmista tunnetuista asiakirjoista, jossa Uskela mainitaan, on Usmanan volostin (kunnan) heinäveroä maksavien isäntien luettelo vuodelta 1676. Sitä säilytetään Moskovassa Venäjän vanhojen asiakirjojen arkistossa (Matti Pöllän tiedonanto). Siinä mainitaan seuraavat kylät: Uskela 7 taloa, Ohvonniemi 12 taloa, Voijärvi 26 taloa, Lesola 5 taloa, Piepjärvi 14 taloa.

Kuitenkin alueella oli asutusta jo paljon aikaisemmin. Vienan Kemin piitäjään kuuluneet kylät Usmana, Piepjärvi, Voijärvi ja Muujärvi olivat syntyneet jo 1500-luvun puolella. Niistä mielenkiintoinen on Muujärven kylä, jonka tarkkaa sijaintia ei tunneta. Sen on kuitenkin täytyntä olla samannimisen järven rannalla (Muujärvi). Esim. Matti Pöllä kytkee kylän kehitysvaiheet ja Muujärven saarella toimineen erakoluostarin toisiinsa, mutta näyttäisi sijoittavan Muujärven kylän lähemmäksi Piepjärveä.

Ongelmalliseksi asian tekee se, että Muujärven kylää ei enää mainita esim. vuoden 1723 väestönlaskennassa eikä ilmeisesti myöskään äsken mainitussa Usmanan volostin dokumentissa. Tuohon vuoteen (1723) mennessä - itse asiassa jo noin puoli vuosisataa aikaisemmin - Muujärven rannalle oli sen sijaan syntynyt kaksi uutta kylää, Uskela ja Ahvonniemi. Kolmantena uutena kylänä oli kauempana koillisessa Piepjärven lähellä syntynyt Lesola.

Uskelan kylä oli 1970-luvun puolivälissä vain varjo entisestään; paljon rahvasta oli jo muuttanut pois (kuva: Jouko Suurhasko 1975).

Tietön kylä erämaassa

Uskelassa oli vielä 1930-luvulla lähes 50 taloa, monet niistä kaksikerroksisia, julkisivut maalatut ja puuleikkauksin koristetut. Asukkaita oli runsaat 200. Se oli samannimisen kyläneuvostoalueen pääpaikka, jonka alaisuuteen kuuluivat seuraavat kylät ja huuttorit: Afonanniemi, Brällinvaara, Derevnä, Puusti, Tarkonjärvi, Troitša, Kristananvaara ja Mustavaara. Talouksien yhteismäärä oli silti vain 84, sillä esim. Troitša, Puusti, Derevnä käsittivät kukin vain 1-3 taloa. Monet niistä hävisivät jo ennen sotia. Niin kävi aikanaan suurelle Uskelallekin. Viime talvenakylässä oli vakituksia asukkaita vain kolme henkeä, kahdessa talossa. Kesällä asukkaita on enemmän.

Uskelan kylään ei edes sen parhaaseen kukoistusaikaan ollut minkäänlaista tietä. Tavarat kuljetettiin talvella hevosilla Lehdon kautta, kesällä veneellä Ohtajokea myöten soutamalla Kevättämäjärven suunnasta. Matkaa tuli edestakaisin puolensataa kilometriä. Päiväs-

sä siitä ei selvinnyt, vaikka paluumatkalla olikin jonkinlainen myötävirta. Myöhemmin, vasta sotien jälkeen, rakennettiin metsähakkuuta varten tie järven toiseen päähän, rantaan saakka. Siinä on ehätyspaikka. Kylään on kuitenkin vielä vesitse melkein yhdeksän kilometriä.

Tietömyydestä oli kyläläisille tietenkin paljon haittaa. Kelirikkoajaksi syksyllä ja keväällä piti täydentää varastot ajoissa. Kerran (1937) sattui niin, että kylässä toiminut kauppa sulki ovensa toukokuussa, kun kooperatiivin johto ei ollut varannut kauppaan tarpeeksi tavaroita. Tästä tuli kyläläisille kiireisten kevättöiden keskellä monenlaista harmia. Tavarat oli haettava jalansyten Kevättämäjärven kaupasta.

Ljuba Lazarenko, nykyinen posolkan eläjä, toimi aikanaan postinkantajana Uskelan ja Kevättämäjärven välillä. Joka päivä hän kulki 30 km edestakaisin astumalla, hiihtämällä jne. Joskus reppu oli hyvinkin painava, oli kirjoja kirjastoon, milloin mitään. Kerran joku oli tilannut haitarinkin, jonka kanssa Ljuba tuiškahti lumihänkeen niin, että vaivoin pääsi

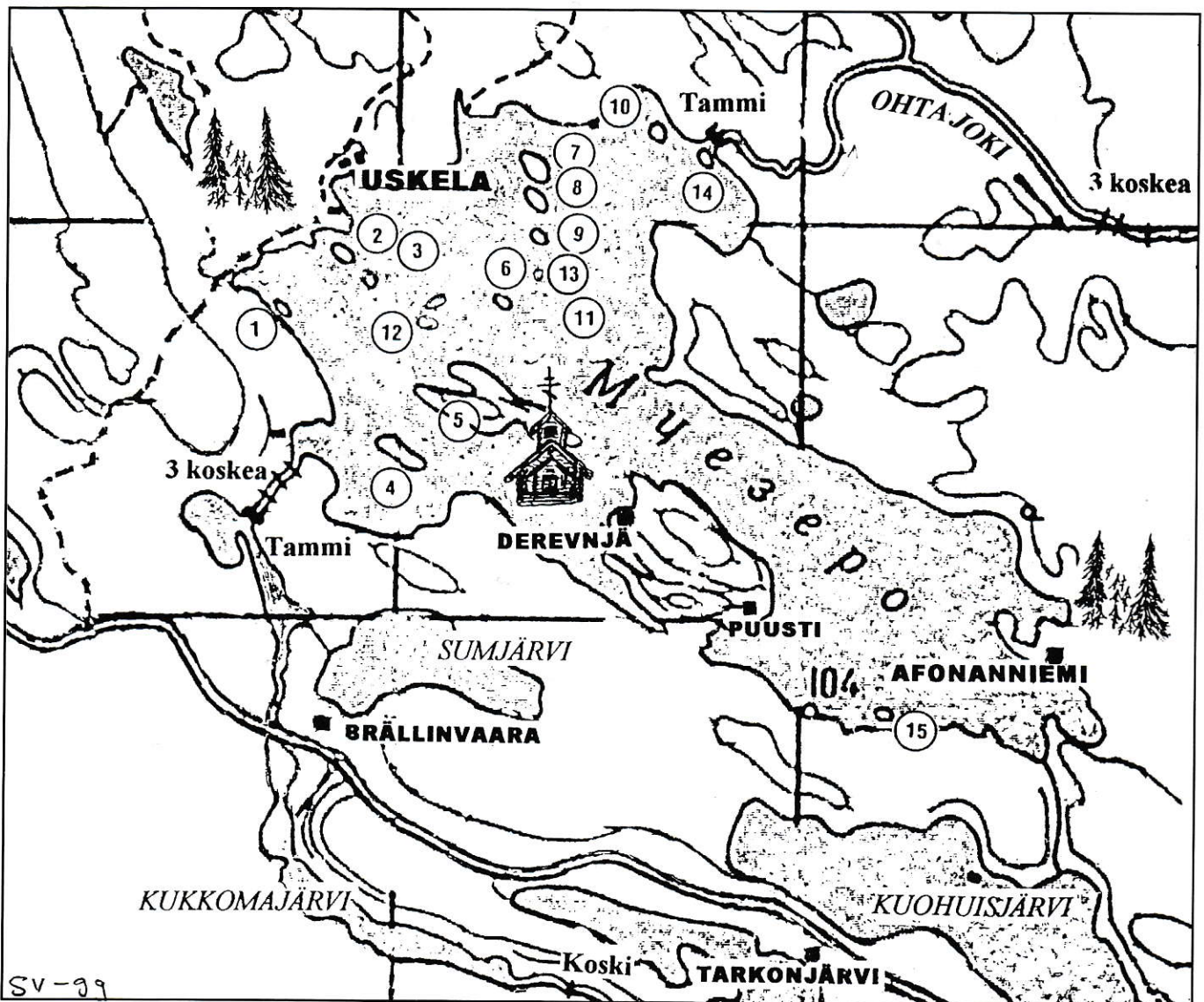
sieltä jalkeille.

Kansanvalistus ja kouluolot

Neuvostovaltion pyrkimyksenä oli luku- ja kirjoitustaidon opettaminen kaikille kansalaisille. Lukutaitoa opetettiin mm. iltakursseilla, järjestettiin kampanjoita jne. Vähälukutaitoisia varten ilmestyi oma lehtikin "Karjalan Kultarmeijalainen", joka käytti kirjoituksissaan Karjalan eri murteita, kun esim. Punainen Karjala painettiin suomen kielellä. Tunkuan piiriin tätä lehteä tilattiin 237 vuosikertaa (1932), enemmän kuin mihinkään muuhun piiriin ja melkein puolta enemmän kuin Punaista Karjalaa.

Uskelan kyläneuvostoalueella oli virallisen tiedon mukaan vuonna 1931 täysin lukutaidottomia ihmisiä 50. Näistä oli lukutaitopunkteihin saatu vasta 22. Tällaisia punkteja ei kuitenkaan ollut läheskään käänsä kylissä, oli vain Uskelassa ja Afonanniemessä. Esimerkiksi Kristananvaarassa, missä oli hyvin paljon lukutaidottomia, opetusta ei ollut tarjolla lainkaan.

Uskelanjärven saaret: 1) Tiitanlahdensaari, 2) Pitkäsaari, 3) Lyhytsaari, 4) Vazansaari, 5) Troitšansaari, 6) Lammassaari, 7) Hipansaari, 8) Artjonsaari, 9) Varpasaari, 10) Sittasaari, 11) Hautaluodot, 12) Mulutšoinnsaari, 13) Kannussaari, 14) Niskasaari, 15) Ranta-ahonsaari. - Kartassa yksi ruutu vastaa maastossa neljää kilometriä.

Uskelan kylänranta, oik. Pitkäsaari, siitä vasemmalle Lyhytsaari. (Kuva: Jouko Suurhasko 1975).

Punaisen Karjalan mukaan nämä epäkohdat riippuivat kyläneuvoston aktiivisuudesta. Lehti kirjoitti 9.12.1931: ”Jopa Uskelan kyläneuvoston puheenjohtajakin (Samsonov?) suhtautuu välinpitämättömästi lukutaitokysymykseen eikä itsekkään osallistu suomen kielen opiskeluun, vaikka Tunkuan piirin päätöksen n:o 169 (22.11.1931) perusteella piirin virastojen ja kyläneuvostojen on toimittava täydellisesti suomen kielellä”.

Uskelan koulussa, joka sijaitti keskellä kylää mäen päällä, aloitti 53 oppilasta oppivuoden syksyllä 1931. Opetus tapahtui kokonaan suomen kielellä. Oppivelvollisia lapsia oli jäänyt tulematta 23. Syynä tähän oli usein vanhempien kielteinen asenne; työtä osaa tehdä ilman koulujakin, arveltiin.

Uusi oppivuosi ei läheskään aina alkanut ilman ongelmia; koulujen remontit tahtoivat jäädä syksyyn. Näin oli käydä Uskelassakin ainakin yhden kerran. Kyläneuvoston puheenjohtaja Melgin oli ilmoittanut vastauksena piirin kansanvalistussosaston tiedusteluun heinäkuun lopulla 1937, että kaikki valmistelut on hoidettu. Tarkastuksessa kuitenkin kävi ilmi, ettei koulun remonttia ollut vielä aloitettukaan ja lisäksi kyläneuvosto aikoi ottaa omiin tarpeisiinsa internaattirakennuksen, jonka koulu oli ostanut neljä vuotta aiemmin.

Ohtajoen uitoissa

Jokiuitot olivat tärkeä osa kylän elämää sulan veden aikaan. Uskelanjärvi kului Kevättämäjärven uitoalueeseen, jonka keskeisenä osana oli 180

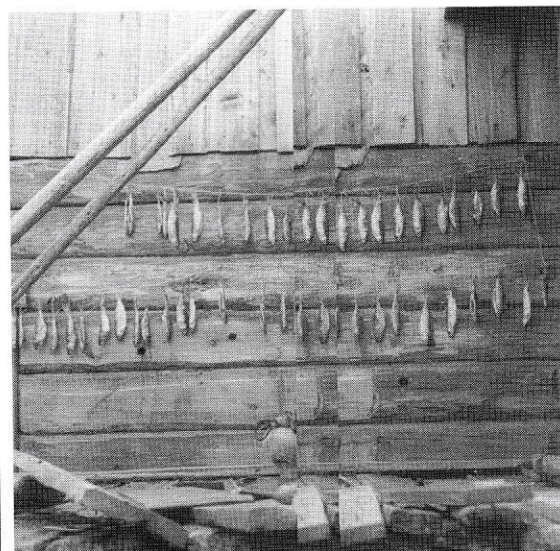
Uskelan rahvasta 1970-luvun alussa, vas. Anna Zaikova, Anna Abramova, Miša Abramov, Vasili Artemjev. (kuva: Tamara Lutoškinan kok).

kilometriä pitkä Ohtajoki. Se saa alkunsa Kevättämäjärvestä, vähän matkaa kylän luoteispuolelta ja virtaa mutkitellen 15 järven - mm. Uskelanjärven, Alajärven, Yläjärven ja Lesolanjärven kautta - Kemi-jokeen, johon se yhtyy Usmanan kohdalla.

Ohtajoen uittoa pidettiin Tunkuan alueen vaikeimpana monistakin syistä. Joki oli pitkä ja runsaskoskinen, keväisen tulvaveden laskettua vähävetinen ja virtaamaltaan niin pieni, että puutavara oli kuljetettava eteenpäin pieninä lauttoina monien vedennostotammien avulla. Veden vähyys ja kovat tuulet olivat uiton pahimmat viholliset.

Usein kävikin niin, että bolševistisista lupauksista ja töihin komennetuista stahanolilaisista iskureista huolimatta uitto meni pitkäksi. Esim. vuonna 1932 Kevättämäjärven alueen tukit saatiin Usmanalle vasta joulukuussa, kun laskettu ajankohta oli heinäkuu. Tästä otettiin opiksi ja ryhdyttiin rakentamaan lisää patoja sekä puolen kilometrin mittaista kanavaa helpottamaan uittoa Ylä- ja Alajärven välisessä Ohtajossa. Kanava ei valmistunut ajoissa, padot rakennettiin huonosti ja niinpä kesäkuussa 45 000 kiintokuutiometriä puutavaraa juuttui Yläjärveen. Tilanne selvisi vasta myöhään loppusyksystä.

Vuosi 1937 oli jälleen huono vuosi. Latvavesien puut saatiin Kevättämäjärveen joen suulle 25. 5 mennessä. Uitto-työläisten kollektiivi antoi sitoumuksen uittaa puut, yhteensä 50 000 kiintokuutiota, Uskelanjärven kesäkuun puoliväliin mennessä, mutta toisin kävi. Punainen Karjala kertoi uutisessaan 20.7, että ”tilanne Ohtajoen uitoissa on hälyttävä”. Uiton alkupää oli pysähtynyt 12.7 Uskelanjärven ja Yläjärven väliselle vesistöalueella ja häntä oli Uskelan takana. Suurin piirtein tällaisena tilanne pysyi toista kuukautta. Urakkasopimukset menivät uusiksi ja uiton takarajaa siirrettiin kohti syksyä.

Uskelanjärvi on ollut sen rantamilla eläjien kala-aitta jo vuosisatoja. Nyt se antaa särvintä kesäasukkaille. Kuvassa oikealla kalaa kuivumassa Zarubinin talon seinustalla.

Uittotyöt Uskelassa alkoivat varsinaisesti jokien ja järvien vapauduttua jäistä. Tämä tapahtui yleensä toukokuun jälkipuoliskolla, joskus aikaisemmin, joskus myöhemmin. Niinpä vuonna 1933 jäät lähtivät uitoille tärkeästä Kukkumajärvestä toukokuun lopussa ja Uskelanjärvestä vasta 19.6. Uittoon oli värvätty 360 henkeä, joista Uskelan kyläneuvostoalueelta 63, Kevättämajärvestä 66 henkeä, loput muualta.

Tukit laskettiin Välijärven tammesta kolmen kosken kautta Uskelanjärveen, ja hinattiin lauttoina joen suulle. Järven poikki puut veti pieni hinaaja. Monesti kävi niin, että kova tuuli repi kosselit (puomit) rikki ja tukit hajosivat ympäri järveä, muistelee Ljuba, joka itsekin oli monena kesänä mukana uitossa viikkokausia Alajärvelle saakka.

Uiton myöhästyminen oli aina paha juttu. Kyläneuvoston virkamiehetkin saivat siitä harmaita hiuksia. Viimeistään heinäkuun puolivälissä oman kylän väki tarvittiin pois uitoista heinätoihin ja mitäs sitten?

Järvi antoi elantoa

Kalastus oli Uskelan asukkaille vanhastaan tärkeä elinkeino, kun suuren järven rannalla elettiin. Pyydyksinä olivat verkot, rysät ja nuotat. Paitisi kotijärvestä, Muujärvestä eli Uskelanjärvestä kalaa pyydettiin monista lähiseudun pienistä järvistä kuten Apajalampi, Tsirkkalampi, Sysmäjärvi ja Vaarantakasenlampi. Nämä kaikki olivat lähellä kylää, vain 2-7 virstan päässä, joten pyyntimatkoilla käytiin päiväseltään.

Lahnajärvi, missä kävivät kevättämässä Antriferovit, oli loitompana, 20 virstan päässä kylästä. Antriferovin veljeksillä ja heidän pojillaan oli siellä kalapirtti ja kala-aitta. Oli tapana viipyä pyyntimatalla viikko, toisinaan kaksikin. Antriferovien taloilla oli Lahnajärvelä myös niittyjä samoin kuin ansapolkuja järven ympäristössä ja sieltä kylään päin.

Kyläläisillä oli kotijärvestä vakituiset madepatopaikat. Esim. Lari Antriferovilla oli kolme madepatoa Pitkäsaaren ympärillä. Samanlaisia patoja oli myös Lyhytsaaren ja Värsänsaaren luona. Padot olivat talokohtaisia ja jos joku muutti muualle tai hylkäsi patopaikkansa, siitä piti ilmoittaa kyläkokouksessa.

Muikkua pyydettiin syksyisin sekä verkoilla että nuotalla.

Hyväksi tunnettu apajapaikka oli 2,5 virstan päässä kylästä sijaitseva Kannuksenhauta. Sen liepeillä saattoi olla yht'aikaa viisikin nuottakuntaa. Vain harvoilla oli koko nuotta omistuksessaan. 50 sylen mittaisessa muikkunuotassa saattoi olla 2-4 osakasta.

Hyvin mujetta sai myös Niskalahdesta, neljän virstan päässä kylästä. Siellä pyydettiin verkoilla syyskuun puolivälissä jäiden tuloon saakka. Talvisin pidettiin siikaverkkoja pääasiassa Troitsansaaren ympärillä. Tapana oli, että kullakin oli koko kevättalven pyyntioikeus sillä paikalla, mihin oli alunperin verkonlaskuavantonsa jysyttänyt (kalastuksen osalta enimmäkseen tiedot E. A. Virtasen väitöskirjasta Itäkarjalaisten kalastusoikeudesta ja -yhtiöistä 1950).

Neuvostoajana Tunkuan piiri oli jaettu neljään kalastusalueeseen: Kesäjoki, Kevättämajärvi, Uskela ja Tunkua. Kullekin kyläneuvostolle määrättiin vuosittain kalastusvelvoite; esim. 1930 Uskelassa piti pyytää 3 500 ja Afonanniemesä 1 950 kiloa kalaa. Nuottaavaaran ja Lehdon kyläneuvoille oli pantu myös merikalastusvelvoite, 100 tonnia kummallekin.

Uskelan iso pruasniekka

Uskelan pruasniekka oli Stroitsa. Silloin kylä oli täynnä väkeä. Pruasniekkarahvasta tuli paljon, tuli Voijärvestä, Lehosta, Sorokasta, Koivuniemestä, Tunkualta, Markkisensaarasta ja monista muista kylästä. Kymmenillä veneillä soudettiin pyhään saareen. Kirkonkellot soivat. Käytiin kalmoilla ja ristimässä silmät kirkossa ja tsasounassa. Ikonit olivat vielä siihen aikaan, ennen sotavuosia, kaikki paikoillaan. Pruasniekkavieraiden joukossa oli paljon sellaisia, jotka tulivat kaukaankin hakemaan parannusta vaimoihinsa. Muuan nainen, joka ei voinut kunnolla kävelläkään, tuli Uskelaan saakka paljain jaloin ja lähti heti, syömättä ja lepäämättä, kirkkoon apua etsimään.

Kun rahvas oli palannut Troitsansaaresta, juhlaa jatkettiin kylässä. Kaikki Jumalan pruasniekat hyvin pruasnoitiin Uskelassa, muistelee Ljuba. Stroitsa oli kuitenkin Uskelan rahvaan suurin pruasniekka.

Lokakuun juhlia Uskelassa vietettiin vasta toisen kerran vuonna 1929. Tämä osoitti PK:n kirjoituksen mukaan, miten heikosti poliittista valistustyö-

tä on tehty Tunkuan piirissä ja sen etenkin syrjäkylissä. (19.11.1929).

Politiikkaa, uudistuksia

TKA-yhdistys (talonpoikain keskinäinen avustusyhdistys) perustettiin Uskelan kyläpiiriin syksyllä 1925. Alkuvaiheessa jäseninä oli 60 taloutta. Kylässä toimi tietysti punanurkka, Moprin osasto, nuorisoliitto, osoaviahim ja kaikki kommunistijärjestelmän poliittisen valistustyön välineet. 1930-luvun taitteessa kylään perustettiin kolhoosi, jonka nimi oli Antikainen.

1931 kylään valmistui vesivoimalla käyvä mylly ja pärehöylä. Mylly eli mellitsä sijaitsi järveen laskevassa Ohtajoes-
sa.

Tunkuan piirin tpk:n ehdotuksesta kolmeen kylään - Uskela, Koivuniemi ja Tunkua - avattiin vuonna 1929 säästökassat. Asia jäi kuitenkin puolitiehen, sillä PK:n kirjeenvai-

tajan mukaan säästökassat olivat toimettomina, kun tpk ei ole vienyt 28.12. 1929 tekemäänsä päätöstään loppuun saakka.

Kylän loppu

1960-luvulle tultaessa elämä Uskelassa alkoi hiljetä. Monet muuttivat pois tietömmästä kylästä ihmisten ilmoille. Viimeinen isku oli vallanpitäjien tuhoisa idea keskittää ihmiset suuriin keskuksiin; kyläkolhoosit lopetettiin, palveluja karsittiin ja kylät autoituitivat.

Suureen Uskelan kylään jäi vain muutamia ympärivuotisia asukkaita. Viime talven siellä erämaan keskellä eleivät Niida (Leonid) Abramov ja hänen vaimonsa Vasilisa Danilovna kahdestaan satavuotiaassa pirtissään. Vassin teki kuulemma kovasti mieli posolkalle, Uuteen Maasjärveen, mutta min-käs teet, kun mies viihtyy vielä kotikylässään.

SAKARI VUORISTO

Vasilisa Danilova viettää miehensä kera hiljaisia talvikukauksia Uskelassa. Mieli tekisi jo ihmisten ilmoille.

Tunkua mustalle taululle

Tunkuan piiri joutui heinäkuussa 1933 ns. mustalle taululle. Syynä oli heinäkorjuusuunnitelman rikollisen huono täyttämisen, vain 33,5 pros. 10. päivää heinäkuuta mennessä.

Mustaa taulua hoitivat Punaisen Karjalan ja Krasnaja Karelijan toimitukset. Oli myös ns. punainen taulu, johon saivat nimensä ne, jotka työskentelivät hyvin ja ylittivät norminsa.

Tunkuan viimeinen pappi

Tunkuan seurakunnan viimeinen pappi oli munkki nimeltä Sevasian. Hän ei ilmaissut sukunimeään. Sen verran kuitenkin kertoi itsestään, että oli ollut 30 vuotta Solohkoissa munkkina. Valtio ei hänelle palkkaa maksanut, vaan kunta. Sevasian oli hyväntahtoinen ja siivo pappi ja kiitollinen siitä, että kunta oli ottanut hänet papin virkaan.

Tunkuan kunnan toimeenpaneuvan komitean selostuksesta (Punainen Karjala 22.10.1925) käy ilmi, että talonpojat olivat ensin luvanneet papille palkkaa 40 rpl, mutta maksoivat vain 12 rpl. Tämän vuoksi pappi oli ilmoittanut heti talvikelien tultua jättävänsä kunnan. Mahdollisesti kyseessä oli yllämainittu munkki Sevasian. - Pekka Aallon, ent. Ivanoff, Kevättämjärvi, mukaan Sevasian kuoli Karjalassa noin 1924-25. (Maiju Keynään haast. Kemin Veitsiluodossa 1940).

Talviurheiluspartakiaadi

Tunkuan piirin I talviurheiluspartakiaadi pidettiin tammi-kuussa. Ensimmäinen laji oli tähtihihto. Sovittuun aikaan saapui kaksi viestijoukkuetta, Luulamin ja Lehdon joukkueet. Myöhästyneinä saapuivat Koi-vuniemen ja Nuottavaaran joukkueet. Innostus ja moraalit olivat korkealla molempina päivinä. - PK 4.2.1933.

KUTČÄRVEN KYLÄ

(Kutsjärven kylä, Tunkuan kunta)
v 1905 oli taloja 19 / 127 asukasta.
Tällä kartalla on 1920-luvun asutus 20 taloa.
Kylä tyhjentyi 1950-luvulla.

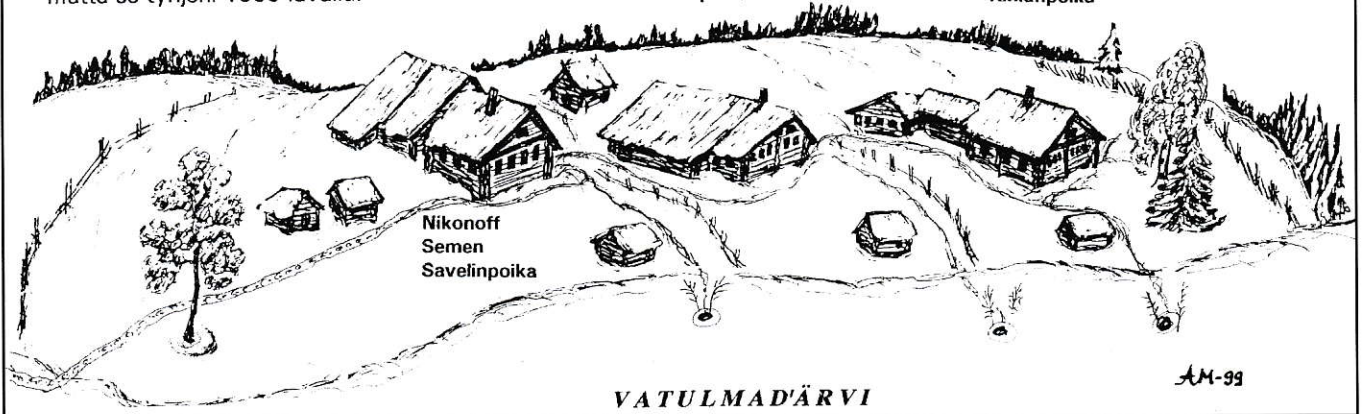
VATULMAN KYLÄ

Tunkuan kunnasta.
Vuonna 1905 oli taloja 3 / 22 asukasta.
Tämä kartta on vuodelta 1920.
(v:n 1926 asutustieto: väkiluku 24 henkeä)
Kylää ei poltettu viime sotien aikana, mutta se tyhjentyi 1950-luvulla.

("Kartta" on piirros suomalaisten kaukopartiomiesten jatkosodan aikana ottamasta valokuvasta.
Talojen isäntien nimet muisti naapurikylässä Viikatehjärvellä syntynyt Ivan Zaikov)

Artemjeff
Ivan
Kirilnpoika

Artemjeff
Trohkima
Kirilänpoika

Vanha Klimkolja ja uusi Pertozero

Vanha Klimkoljan kylä oli aikoinaan ensimmäinen Tunkuan kylistä, jos kuljettiin Rukajärveltä Kotskomaan päin. Kylän pohja kuoppineen näkyy vieläkin vasemmalle erkanevan Pertozeron kylään johtavan tien varressa. Klimkolja on sijainnut erittäin kauniilla paikalla Perttijärven poukamassa valkoisella hiekkarannalla ympärillään vettä ja hiekkaa kuin Rivieralla. Ennen sotia kylässä oli kahdeksan taloa, ja kaikki asukkaat olivat karjalaista Sidoroffin sukua. "Palvelut" kylästä vietiin siten, että jatkosodan vuosina partisaaniryhmä "Eteenpäin" poltti koko kylän.

"Palvelut" tuotiin takaisin 1953 lähistölle pystytettyyn surkeannäköiseen kivikkokylään, jonka nimeksi pantiin Pertozero (Perttijärvi). Kylä ei kuulu nykyään Tunkuaan, vaan on Segezan piirin syrjäkulma.

"Palveluina" ovat kaupan tapainen ja postinäköinen. Lääkäriin pitää mennä Segezaan asti, tekohampaat saa, jos on rahaa, Petroskoista ja silmalasit tulevat humanitäärisenä apuna Suomesta. Vaatteita kuljettavat sinne helluntaiseurakuntalaiset.

Puhelin on kylässä suuri harvinaisuus. Sähköt on, ja virtaa varastetaan sen kun kere-

tään omista liittymistä mittarin ulkopuolelta. Harmaat samannäköiset lautaparakit ovat jonoissa kivikkoisten polkujen varrella, ja niissä asuu noin 300 henkeä.

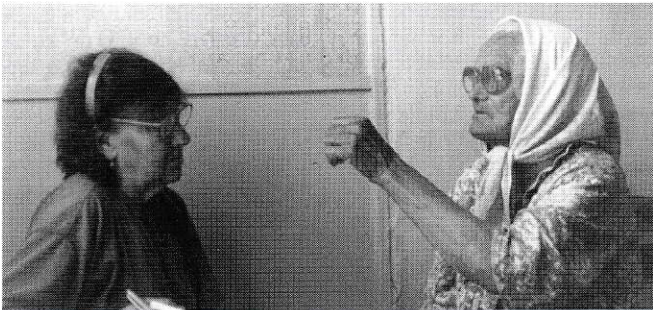
Väki on tullut eri puolilta laajaa Venäjää. Kukaan ei luota kehenkään, koska kaikki varastavat toisiltaan mitä vain saavat. Munalukkoja riippuu joka paikassa porteista aidanseipäisiin asti. Jos joku panee tontilleen kasvamaan perunaa, niin peltoa pitää vartioida yötä päivää. Myös keräkaalit ovat erittäin suosittu rosvouskohde.

Itsepuolustukseksi itsekun-

kin pitää olla aseistautunut. Esim. kylässä asuvan Osmo Afanasjevin arsenaaliin kuuluu puukkoja, leipäveitsiä ja pysy! Osmolla on jo kokemuksia asumisen vaarallisuudesta, sillä hänen entinen asuinmökkinensä poltettiin jokunen vuosi sitten ja Osmo jäi puille paljaille.

Ainoat karjalaiset koko Pertozerossa ovat Osmo poikineen. Kaikki muut ovat ummikkovenäläisiä, valkovenäläisiä ja ukrainalaisia. Asukkaat ovat Osmon kertoman mukaan eläkeläisiä tai työttömiä miehiä, seassa pyörii naisia ja heidän isätömiä lapsiaan. - AM.

"Safforana mie viikon ruaoin"

Maria Mošnikova kertoo, Sandra Stepanova kuuntelee.

Koivuniemessä syntynyt Maria Mošnikova, 86, ei käynyt lapsuudessaan koulua, kun isä Zahar ei päästänyt. Lukemaan ja kirjoittamaan hän oppi iltakursseilla. Sen sijaan Maria kävi autokoulun Leningradissa ja sai näin erikoisen ammatin.

Kun Marialle tuli komennus autokouluun Leningradiin, niin kotiväki ihmetteli: "No se meidän Manja! Ei skoolaa käynyt. Ka, nyt safforaksi opastuu." Koivuniemestä autokursseille lähetettiin kaksi tyttöä. Autokoulu oli lähellä Leningradia, Mgan asemalla. Siellä heille osoitettiin kortteeri, annettiin petivaatteet ja käskettiin mennä lääkärintarkastukseen.

Ongelmia näillä erämaakylän tyttöillä oli, ei vähiten Marialla, joka joutui ensi kertaa eläissään tekemisiin mm. murto-lukujen kanssa. "Ka, mistä mie nämä tiijän, kun en ole päivääkään opastun", hän ihmetteli. Sitten tuli tutkintojen aika. Kurssin pojat päättivät pelastaa Marian ja sujauttivat hänelle salaa lunttilapun ja kuiskuttivat: "Katso siitä ta kirjota." Niin Maria läpäisi teorialutkinnon

hyvin.

Tositoiniin Maria joutui sodan sytyttyä. Autonkuskit oli komennettu rintamalle ja Mariasta tuli nyt "saffora". Yötä päivää hän kuljetti miehiä eri kylistä, minne vain massinalla pääsi, Lehtoon ja Sosnovitsaan. "Kai musikat mie voinalle vejjin", muistelee Maria.

Alkoi siviiliväestön evakuointi. Kalevalan piiristä tuli rahvasta metsiä pitkin mm. Kevättämäjärveen. Heitä Maria kuskasi rautatien varteen, ja kun tämä urakka päättyi, lähti itsekin evakkoon.

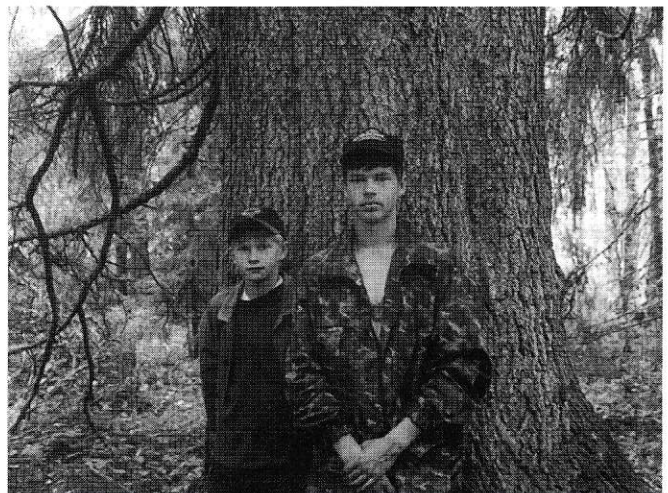
Sota vei paljon miehiä, ja Maria ruatoi ratissa vielä v:teen 1954, ajoi Lehdon ja Sosnovitsan aseman väliä kulkevaa autobussia. Asemalla piti käydä aina junien tullessa. Viikonloput hän tuurasi miliisin autokuskeja; nämä kun olivat aina vapaapäivinä humalassa.

Kerran yksi musikka kiellettyyi nousemasta kyytiin sanoen, että 'en lähe, kun on akka safforana. Ajaa vaikka lehmän piälle tai metsään'. Lähti kuitenkin ja perillä kovasti kiitteli Marian ajotaitoa. - SV

Neljän kylän naisia Tunkualla: vas. Sekletin ja Semjonovna Jakovleva, s. 1909 Kevättämäjärven, Matrjona Jefimova Ivanova, s. 1912 Kompakassa, Polina Feodorovna Potapova, s. 1916 Uskelassa ja Maria Sidorovna Trofimova, s. 1907 Koivuniemessä. (kuva: Jouko Suurhasko 1975)

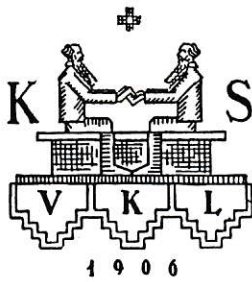
Troitsansaaren jättikuuset

Troitsansaarella vanhan tsasouan nurkalla kasvaa muutamia jättiläiskokoisia kuusia. Ne kasvoivat sillä paikalla todennäköisesti jo silloin, kun ensimmäiset erakkomunkit rantautuivat saarelle eli vuoden 1570 tienoilla. Paksuutta kuusilla on useita metrejä ja ikää lienee puolentuhatta vuotta. - Kuvassa mittatikkuna Uskelan kesäpojat Slava (vas.) ja Vasili.

TAPAHTUI OMASSA PIIRISSÄ

Vienan Karjalan etnokulttuurinen keskus nousee Kalevalaan

Karjalan tasavallan hallitus on 9. p:nä heinäkuuta päättänyt, että Vienan Karjalan etnokulttuurinen keskus perustetaan Kalevalaan (ent. Uhtua). Päätöksen tarkoituksena on elvyttää Vienan Karjalan perinteinen kulttuuri, kohottaa tasavallan pohjoisten alueiden taloudellista tasoa sekä toteuttaa

karjalaisten 3. edustajakokouksen päätökset.

Etnokulttuurisen keskuksen peruskiven muuraustilaisuus pidetään 17. p:nä marraskuuta Uhtualla. Tapahtuma jatkuu seuraavana päivänä tieteellis-käytännöllisellä konferenssillä, jonka teemana on "Kalevala: nykyisyys ja tulevaisuus".

Koulut Venäjän Karjalassa aloittivat syyslukukauden aherruksen tuttuun tapaan 1. p:nä syyskuuta. Kuvamme on Paatenen keskikoulun avajaisjuhlasta, jossa opettajat kukitettiin, pidettiin puheita ja koululaiset esittivät perinneohjelmaa. Syyskesän aurinko paistoi lämpimästi.

Tilaisuutta seuranneiden vanhempien mielessä oli kuitenkin yksi huoli. Tänä syksynä koulun ensimmäiselle luokalle tuli **ainoastaan yhdeksän lasta**, heistäkin osa sivukylistä. Tämä ei lupaa hyvää kylän ja koulun tulevaisuudelle. - SV

Pro Kainuu -tunnustuspalkinnot

Kainuun Liitto on jakanut ensimmäiset Pro Kainuu -palkinnot. Palkinnon saajat ovat: UMP-Kymmene Kajaanin tehtaan johtaja **Pauli Hänninen** kainuulaisen elinkeinoelämän kehittämisestä, Kuumon kulttuurikornitsan vetäjät **Sirpa ja Markku Nieminen** viennankarjalaisen kulttuurin edistämisestä ja suomussalmelaiset **Götha ja Reima Rannikko** kainuulaisen leipäkulttuurin elvyttämisestä.

Rotkojen (ent. Dobrinin) sukukokous Heinolassa

Helteinen ja luonnonkaunis Heinola otti 13. p:nä kesäkuuta -kaupunginjohtaja **Paavo Rotkon** ja hänen vaimonsa **Railin** johdolla - vastaan noin 60 sukukokoukseen saapunutta Rotkoa eri puolilta Suomen. Silloin emme vielä tienset, että juhlan isännälle tulisi kutsu tuonilmaisiiin vain parin viikon kuluttua juhlasta.

Rotkojen suku on kotoisin Vienan Akonlahdesta, Munankilahden kylästä. Sieltä laukkakaupalla menestynyt Rodion Dobrinin lähetti Suomeen, alun alkaen Juukaan, poikansa Vasilin ja kaksi tytärtään perustamaan maatilaa ja kauppa. Vasili Dobrinin ja hänen vaimonsa Lukerja (kotoisin Kii-masjärveltä) saivat kolme poikaa ja viisi tytärtä. Lapsia oli kaikkiaan yksitoista, mutta näistä kolme kuoli jo pienenä. Perhe asettui lopulta Lieksaan pitämään kauppa.

Kokousväki kuuli ensin kaupunginjohtaja Paavo Rotkon esittelyn Heinolasta. Sen jälkeen museonjohtaja **Kari-Paavo Kokki** esitteli Heinolan uuden ylpeydenaiheen, entisöidyn WPK:n talon, jossa sukujuhla pidettiin.

Lounaan jälkeen käytiin yhdessä läpi suku nimi nimeltä. Näin nuorimmatkin suvun jäsenet tutustuivat toisiinsa. Kuultiinpa vielä, montako uutta sukulaista on "valmistumassa". Karjalaisena sukuna serkkuset tuntevat toisensa hyvin, mutta siitä eteenpäin sukulaiset on hyvä kerrata.

Laajaksi oli muuttunut Vasilin ja Lukerjan perhe. Ammatinvalinta oli melko usein mennyt kaupalliselle alalle, mutta valikoima oli suuresti laajentunut. varsinaisia kaupan pitäjiä oli vain muutama.

Sitten kuultiin muistelmia vanhasta Rotkosta tyttären, lääkäri **Marta Husun o.s. Rotko** kertomana. Hänen oli koonnut muistitietoa Rotkon talosta ja sen elämästä. Suvun suuri suru oli ollut, että Rotkon talo Lieksassa paloi tuhopoltossa 1992 juhannuksena.

Kokoukseen osallistui myös sukua Vienasta, Vasilin sisaren pojanpoika **Jura Petrov**. Hän

toi kokoukseen isänsä Jukka Petrovin tuoreen kirjan "Tornin, Kremlin ja Linnan tulkkiina". Jukka Petrov tunnetaan sekä Karjalassa että Suomessa korkeatasoisena valtiomiesten tulkkiina. Isäni Niilo Rotko toimi sodan aikana tulkkiina Suomen puolella. Jukka Petrov kertoo kirjassaan saaneensa paljon kärsiä Neuvostoliitossa äitinsä vuoksi, jolla oli rikkaita kauppiassukulaisia Suomen puolella.

Toinen vieras Vienasta oli **Vitali Dobrinin** vaimonsa ja tyttäriensä kanssa. Hän on sukua useampien sukupolvien takaa. Vitali Dobrinin on kuvataiteilija ja vankka vienankarjalaisen kulttuurin puolestapuhuja. Hän kertoi kokouksessa Akonlahden kunnostukseen liittyvistä asioista sekä uusista suunnitelmista Munankilahden suhteen. Hän oli kovasti huolissaan Karjalan tämänhetkisestä taloudellisesta kurjuudesta.

Professori **Martti Ruutu**, joka on tutkinut vaimonsa Kaarina Rotkon sukua, kertoi myös muistelmiaan henkilökohtaisella tasolla. Pappa-Vasili oli kohtuuden mies ja varras ortodoksi. Martti Ruutu muistaa aina hetken, jolloin hänet ikäänkuin liitettiin Rotkon sukuun. Pappa kutsui vävyhedokkaan kaikkein pyhimpään eli omaan konttoriinsa, avasi kaapin oven, otti sieltä pullon ja tarjosi pienen tilkan vahvaa konjakkia. Tästä rituaalista pääsivät osallisiksi kaikki vävyt - kerran elämänsään.

Sukujuhla päättyi Karjalaisen lauluun ja toivotuksiin, että muutaman vuoden kuluttua tavattaisiin joko Lieksan suunnalla tai Vienassa.

RAIJA HARJU o.s. Rotko Vasilin ja Lukerjan vanhimman pojan Niilon tytär

□ □ Tuotantolaitosten ja virastojen työntekijöiden keskipalkka Karjalan tasavallassa oli viime vuoden maaliskuussa 1 558 ruplaa. Edellisvuoteen verrattuna nousua oli 31,8 prosenttia, mutta palkan reaaliarvo oli hintojen tavattoman nousun takia kuitenkin laskenut 34,4 prosenttia.

Helmi Virtaranta kuollut

Filosofian maisteri Helmi Virtaranta o.s. Linna kuoli Helsingissä 8.9.-99. Hän oli syntynyt Hämeenkyrössä 19.12.1919.

Helmi Virtaranta tuli ylioppilaaksi 1939 Tampereen Suomalaisesta Yhteiskoulusta. Sota-aikana hän toimi kansliolottana Äänislinnassa 17.7.1942 - 17.9.1943. Filosofian kandidaatin tutkinnon hän suoritti 1948 aineyhdistelmällä suomen kieli (laudatur), kotimainen kirjallisuus (laudatur) sekä suomalainen ja vertaileva kansanrunoustutkimus (cum laude approbatur). Pro gradu -tutkielman aiheena oli F. E. Sillanpään tyyli ja kieli.

Helmi Virtaranta työskenteli yliopisto-opinnot päätettyään Karjalan kielen sanakirjan toimituksessa lähes 30 vuotta, ensin toimittajana 1955-61 ja sitten toimitussihteerinä 1962-82.

Puolionsa Pertti Virtarannan työkumppanina hän kiersi Vienan-, Aunuksen - ja Tverin Karjalat moneen kertaan haastattelijana, perinteenkerääjänä ja valokuvaajana. Kielitieteellinen kenttätyö alkoi jo 1940-luvulla hämäläismurteiden parissa, jatkui sitten Ruotsin kar-

jalaispakolaisten keskuudessa ja ulottui 1950-luvun lopulla jo kaukaiseen, unohdettuun Tverin Karjalaan saakka.

Kamera oli Helmi Virtarannalle yhtä tuttu työväline kuin kynä, muistilehtiä tai nauhuriakin. Hänen erinomaisissa kansatieteellisissä valokuvissaan on näkemystä ja syvyyttä, ja ne ovat arvokkaana lisänä tutkimusmatkojen tuloksina syntyneissä lukuissa teoksissa.

Helmi Virtarannan monipuolinen työ ei jäänyt vaille huomiota. Karjalan Sivistysseura kutsui hänet - tunnustuksena merkittävästä panoksesta karjalan kielen tutkijana ja karjalaisen kansanperinteen tallentajana - kunniajäsenekseen 1976 (n:o 28). Yhdessä puolionsa kanssa hän vastaanotti Samuli Paulaharju -palkinnon 1985. Kalevalaseuran tunnustuspalkinto oli vuorossa 1991. Lisäksi mm. Vuokkiniemi-seura 1991 ja Lyydiläinen seura (Lüüdiläine siebr) 1999 ovat kutsuneet Helmi Virtarannan kunniajäsenekseen.

Helmi Virtarannan tunteneille jäi hänestä valoisa ja elämänmyönteinen kuva. Hautajaiset toimitettiin hiljaisesti lähimpien omaisten läsnäollessa. - SV

JULKAISUT

Yrjö Koskisen Hämeenkyrön pitäjäkertomuksen kielestä. Satakunta. Kotiseutututkimuksia XIII. 49 s. 1946.

Muuan F.E. Sillanpäälle ominainen tyylikeino. Satakunta XIV. 24 s. 1948.

Sinipeukaloinen tyttö. Lyydiläisten, vienalaisten ja inkeriläisten kansansatujen mukaan. 80 s. Lasten oma kirjasto 31. WSOY 1957.

Yhdessä Pertti Virtarannan kanssa:

Kauas läksit karjalainen. Matkamuitelmia tverinkarjalaisista kylistä. 320 s. 1986.

Karjalan kielestä ja kansankulttuurista I. Tverinkarjalaisia kielennäytteitä. 445 s. Suomalais-ugrilaisen seuran toimituksia 205. 1990.

TOIMITTANUT:

Vilho Jyrinoja: Akonlahden arkea ja juhlaa. Kansanelämän kuvauksia II. 280 s. SKS 1965.

G. N. Makarov: Sananlaskuja Aunuksen Prääsästä. Suomalais-ugrilaisen seuran aikakauskirja 71. 27 s. 1971.

Aleksanteri Sarala: Suistamolaisia sananparsia. Kansanelämän kuvauksia III. 120 s. SKS 1968. 2. p 1982.

Vienan runonlaulajia ja tietäjiä. Castrenianumin toimitteita 12. 71+16 s. 1975.

Iivo Marttisen kalastuskertomuksia Vienan Karjalasta. 35 s. Kalevalaseuran vuosikirja 56 (Veden viljaa). 1976.

Kirjoittanut puhtaaksi useimmat puolionsa Pertti Virtarannan teokset ja osallistunut niiden korrehtuurinlukuun ja muuhun toimitamiseen (mm. karjalaisten ja lyydiläisten tekstien käännökset).

Kirjoittanut puhtaaksi mm. Julius Mägisten teoksen Värmlandsfiska ortnamn I-II. 802 s. 1966, 1968.

TUTKIMUSMATKAT:

Eri puolille Suomea alk. 1945, Ruotsissa asuvien inkeriläisten ja karjalaisten parissa 1950 -, Värmlannin suomalaisalueilla 1954 -, Neuvostoliitossa/Venäjäällä/Karjalan tasavallassa sekä Tverin alu-

Fil. maisteri Helmi Virtaranta 1919-1999.

een karjalaiskylissä 1957 -.

Matkoilla tallentamaansa perinnettä Helmi Virtaranta luovutti Suomen kielen nauhoitearkistoon lähes 260 tuntia. Eniten (noin 200 tuntia) on karjalaista perinnettä (itkuvirsiä ja muuta runoutta, satuja, tarinoita, uskomuksia) Vienan, Aunuksen ja Tverin kylistä. Tämän lisäksi Helmi Virtaranta nauhoitti lyydiläisten ja vepsäläisten kieltä ja perinnettä noin 30 tuntia, Suomen murteita samoin noin 30 tuntia.

Museovirastoon, Suomen kielen nauhoitearkistoon ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kuva-arkistoon Helmi Virtaranta luovutti tuhansia valokuvia, joiden aiheet ovat kansatieteellisesti kiinnostavia. Paljon on myös henkilökuvia, etenkin kuvia perinteentäijistä heidän omassa elinympäristössään.

NÄYTTELYT:

Helmi ja Pertti Virtarannan valokuvien näyttelyjä on ollut esillä seuraavasti:

Karjala-kuvia (Suomesta, Karjalan tasavallasta, Tverin alueelta): Helsingissä (1990, 1994), Nokiolla (1994), Ilomantsissa (1985), Imatralla (1985), Kuhmossa (1989, 1992), Oulussa (1985) ja Ristiinassa (1985).

Neuvosto-Karjalassa: Aunuksessa (1990), Petroskoissa (1990) ja Sortavalassa (1990).

Ruotsissa: Boråsissa (1983), Tukholmassa (1985), Uppsalassa (1985) ja Örebrossa (1985).

Tanskassa: Kööpenhaminassa (1985).

Hollannissa: Groningenissa (1985).

Saksassa: Hampurissa (1985).

Itävallassa: Wienissä (1985).

Romaniassa: Bukarestissa (1986).

Espanjassa: Madridissa (1986).

Englannissa: Lontoossa (1986).

Kuvia Ruotsin ja Norjan "suomalaismetsistä". Hälleforsissa (1988) ja Törsbyssa (1986).

"Fennougristikongressit 1960-1985 kuvina"- näyttely Bedrecenin VII fennougristikongressissa 1990. Koko näyttelykuvasto lahjoitettiin täydennettynä VII kongressin kuvilla Debreceenin Dérimuseoon (117 kuvasuurenosta).

Osallistunut Suomen valokuvataiteen museon näyttelyyn Iris - suomalaisia naiskuvaajia 1910-1960 -luvulta. 1992.

TUONILMAISIIN OVAT SIIRTYNEET

Heinolan kaupunginjohtaja, varatuomari Paavo R o t k o kuoli toisena juhannuspäivänä 27.6.-99. Hän oli syntynyt 30.10.1946 Lieksassa.

Paavo Rotko oli lieksalaisen, alun alkaen munankilahtelaisen kauppiaan Vasili Rotkon (ent. Dobrinin) pojan Niilo Rotkon (k. 1952) poika. Vienankarjalaisiin juuriinsa hän käynyt tutustumassa Akonlahdessa ja toiveissa oli päästä myös Munankilahteen.

Paavo Rotko valmistui oikeustieteen kandidaatiksi 1974 ja auskultoi varatuomariksi 1976. Pääosan työurastaan hän toimi kuntien palveluksessa, pisimpään eli vuodesta 1985 Heinolassa kaupunginsihteerinä ja kansliapäällikkönä. Ennen Heinolan kaupunginjohtajaksi tuloaan hän toimi Heinolan maalaiskunnan johtajana.

Paavo Rotko oli tasapuolinen, sovitteleva hahmo, joka luotsasi maalaiskunnan ja kaupungin yhteen. Ensimmäisenä kokoomusta edustavana kaupunginjohtajana hän ei aina päässyt helpolla sosialidemokraattien hallitsemassa Heinolassa, vaikka hän oli karjalaiseen tapaan johtaja, joka oli aina helppo kohdata ihmisenä. Hän oli paitsi järkevä myös sympaattinen ihminen.

Vain pari viikkoa ennen äkillistä kuolemaansa Paavo ja Raiili Rotko isännöivät Heinolassa Rotkojen (ent. Dobrinin) suurta sukukokousta. Sukukokoukset oli aiemmin pidetty Vienastatulleiden syntysseuduilla Suomen puolella. Paavo Rotko ha-

lusi esitellä suvulleen myös kaunista Heinolaa sukukokouksen lomassa.

Paavo Rotko rentoutui luonnossa ja ruumiillisessa työssä mökin metsäpalstalla. Hän oli myös innokas autoilija ja harvasti aikaisemmin myös ralli-autoilua.

Paavo Rotkon siunaustilaisuuden päätteeksi urkuparvelta kajahti ”Laps” olen köyhän, kauniin Karjalan. . .” Poismennyttä jäivät kaipaamaan paitsi oma perhe ja kolme lasta, sisar ja veli perheineen sekä laaja serkkujoukko ja karjalainen suku.

RAIJA HARJU

Maanviljelijä Aleksanteri P a a v e l a kuoli 17.8.-99 Joensuussa. Hän oli syntynyt 1.7.1907 Suojärven lepäänien kylässä.

Jo nuoruusvuosinaan Aleksanteri oli mukana monissa yhteisöissä ja isänmaallisissa järjestöissä. Hän toimi kotikylänsä Sk:n kyläpäällikkönä ja oli hankkimassa urheilukenttää nuorisolle. Talvisodassa ”kyläpäällikkö” joutui sissin tehtäviin ja oli rauhan tultua koditon mies. Hän jäi armeijan palvelukseen ja yleni siellä kapteeniksi.

Jatkosodan jälkeen Aleksanteri sai komennuksen Helsinkiin. Siellä hän oli mukana perustamassa suojärveläisille omaa seuraa ja aloittamassa kyykkätoimintaa. Hän kuului myös niihin karjalaisiin, jotka toimivat hyvin aktiivisesti evakko-ortodoksin saamiseksi Helsingin ort. seurakunnan valtuustoon.

Eläkkeelle päästyään Aleksanteri muutti Nurmekseen maatilansa hoitamaan. Sielläkin hänet vedettiin mukaan yhteisiä asioita hoitamaan. Hän toimi monissa kunnallisissa, ortodoksisissa ja karjalaisissa tehtävissä. - Kepeät mullat tälle monessa mukana olleelle sotavetranille. - KP.

Helsingissä kuoli 20.6.-99 Anni S i m a n a i n e n 96 vuoden ikäisenä. Hän oli syntynyt Repolan Tuulivaarassa 19.12.1902. Anni pakeni vanhempiensa ja sisariensa mukana Suomeen 1922. Muut palasivat myöhemmin takaisin Karjalaan, mutta Anni jäi tänne. Sisaren lapsia ja lastenlapsia elää Karjalassa.

Anni Simanainen osallistui ennen sotia ahkerasti Helsingin Karjala-kerhon ja laulukouoron toimintaan. Myöhemmin, 1950-luvulla, hän oli Karjalan Sivistysseuran naisjaoston kantavia voimia. - PK

Tuonilmaisiiin siirtyi 18.8.-99 Vilho R e m s u Tampereelta. Hän oli syntynyt 5.11.1931 Vuokkiniemen Livojärven perheen toisena lapsena. -Jatkosodan päättyessä perhe siirtyi Suomeen Varpaisjärvelle.

Jos oli elämä alussa ankeaa, niin vielä ankeammaksi se tuli, kun Valpo vei isän 1947 eikä hänestä ole sittemmin kuultu mitään. Tuolloin Vilholla vanhimpana veljeksistä lankesi vastuu perheestä. Hän hakeutui töihin Kuopioon Saastamoisen vaneritehtaalte. Sieltä löytyi mielitiettykin, Suojärveltä lähtöisin oleva Julia. Mentiin naimisiin ja perheeseen syntyi neljä potraa poikaa. Vuonna 1970 siirryttiin Tampereelle paremman työn perässä. Sitten Vilho jäi yksin, kun puoliso menehtyi liikenneonnettomuudessa 1993. Sisarusket ovat aina tukeneet toisiaan, niin silloinkin.

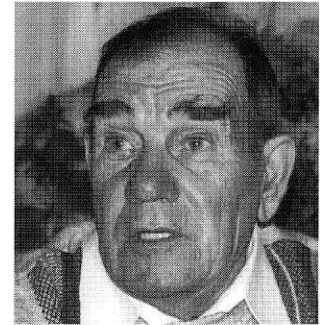
Vilho oli hyvin pidetty työkaverina ja hänellä oli paljon ystäviä. Kotiseutu Viena ei koskaan unohtunut, ja ennen kuolemaansa hän sai käydä useita kertoja synnyinsijoillaan. Vuokkiniemi-seuran toimintaan Vilho myös osallistui aktiivisesti ja oli useita vuosia johtokunnan jäsenkin. - Vilho siunattiin haudan lepoon Tampereen ortodoksisessa kirkossa ja haudattiin puolisonsa viereen Lamminpää hautausmaalle. - HK.

Rovaniemellä kuoli 21.8.-99 Sandra L e h t i n e n o.s. Moisejeva, entisen Kiimasvaaran kylän vanhin asukas, 83-vuotiaana. Hän oli syntynyt 15.6.1919, ja muutti kylän väen (41 henkeä) mukana Suomeen syyskuussa 1944. Tästä pakoalaisjoukosta siirtyi edelleen Ruotsiin 36 henkeä. Nyt heistä on elossa 22 henkeä, yksi yli 80-vuotias, 10 yli 70-vuotiaasta ja seistemän yli 60-vuotiaasta sekä kaksoiset, joille tulee marraskuussa 60 vuotta. - JM.

PERHEUTISET AINA KARJALAN HEIMOON!

70 vuotta täytti Taisto K a i n u l a i n e n 2.9.-99 Paateneella. Hän on syntynyt Repolassa, missä hänen suomalaisyntyinen isänsä Olavi toimi tuohon aikaan piirisihteerinä. Taisto kertoo, ettei hän Repolasta lähdön jälkeen pääsyt runsaaseen 60 vuoteen käymään synnyinseudullaan; tarvittiin kaikenlaiset propuskat. Nyt pääsisi vapaasti, mutta ei ole tullut niin loitoksi lähdettyä.

Taiston äiti kuoli 1933. Isä joutui Stalinin terrorivuosina tekaistuun syin pidätetyksi ja ammuttiin 1938; tuolloin hän toimi Oljene- saarten kalkkikivikaivosten johtajana. Orvot lapset jäivät tätinsä huollettaviksi. Taisto hakeutui siskonsa kanssa äidin sisaren luo Paateneelle, mistä joutui sodan sytyttyä evakkoon Äänisen taa. Sotavuodet hän vietti lastenkohteissa, viimeksi Moskovan lähellä, mistä rauhan tultua palasi omin luvun vaiherikkaan, pitkän matkan jälkeen Paateneelle.

Siellä elämä palasi normaaliin uomiinsa, Taisto hankki koulutuksen ja perusti aikanaan perheen. Hän toimi eläinlääkärinä ja kyläneuvostohallinnossa mm. Sellissä ja Prokkoilassa sekä työskenteli Paatenen lesperomhoosissa. - Eläkevuosien harrastuksina ovat kotiseutuhistoria ja majuri Grigorjevin partisaaniprikaatin vaiheiden selvittely. Hän on myös avustanut Karjalan Heimoa useilla artikkeleilla, ja on lehden aktiivinen lukija. - SV

50 vuotta täytti professori Pekka P a m i l o 10.9.-99. Hän on syntynyt, käynyt koulunsa ja opiskellut Helsingissä. Vuonna 1982 hän väitteli tohtoriksi aiheesta Genetic Structure of Formica.

Kun väitöksen aiheet ovat olleet rajantakaisille sukulaisille liian monimutkaisia ymmärtää, niin isä on karjalaistanut aiheet seuraavasti: mammografiaan perussa työskennellyt poika on ”nännitohturi” ja muurahaisista väitellyt on ”kudzoihturi”. Hyvin tämä on ymmärretty.

Vuonnislaisen laukkurin tyttärentytär muistelee

Vuonnisen kylässä 1930 syntynyt Aino Tervaso va on kirjoittanut muistelmateoksen "Laukkurin tyttärentytär muistelee".

Aino Tervaso va opiskeli aikoinaan kaksi ammattia. Ensin Sortavalan finanssitekniikumissa, josta valmistuttuaan hän toimi Kalevalan piirineuvostossa valtionvarojen vanhempana finanssitarkastajana. Tympäännyttyään tähän työhön hän pyrki ja pääsi opiskelemaan Petroskoin opettajainstituutin suomen kielen osastolle. Valmistuttuaan hän toimi muutaman vuoden Kiestingissä suomen kielen opettajana, ja lähti sitten Tallinnaan auttamaan sinne muuttanutta sisartaan lasten kasvattamisessa ja elättämisessä.

Tallinnassa hän sai 1957 työpaikan valtionpankin Harjupii rin osaston kasöörinä. Neljän vuoden jälkeen hän halusi jälleen opiskella, nyt Moskovassa Gorkille nimetyssä kirjailijoiden instituutissa suomen ja eestin kielen kääntäjien osastossa.

Tuona aikana Aino Tervaso va toimi myös suomalaisten valtuuskuntien tulkkina ja oli niiden oppaana eri puolilla puolille Neuvostoliittoa suuntautu-neilla tutustumismatkoilla.

Palattuaan Tallinnaan 19633 hän työskenteli eläkeikään saakka eestin kielen opettajana venäläisessä koulussa.

Aino Tervasovan muistelmien kiinnostavinta antia ovat kuvaukset Vuonnisen ja Pirttilahden kylien taloista ja niiden asukkaista. Isän ja äidin sukutietoihin hän on kerännyt täydennystä Petroskoin arkistoista. Niinpä Tervasten ja Juurikoiden (Karmujeffien) sukuihin kuuluvat voivat lukea muistelmista uutta tietoa esi-isistään. Monia muitakin karjalaisia sukunimiä vilahtelee muistelmissa: Kieleväiset, Lipkinit, Lettijevit, Malikinit, Antipinit, Dobrininit jne. Kirjassa on useita kymmeniä valokuvia, lähinnä kirjoittajan sukulaisista. - PK

Tätä uutuuskirjaa on saatavissa Karjalan Sivistysseurasta hintaan 60:- postikuluineen.

KULTAHÄÄT. - Kultahääpäiväänsä viettivät Hyvinkäällä **Aino** ja **Kalle Lähde** 19.10.-99.

YLIOPISTOT

Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkiston johtaja **Pekka Laaksonen** promovoitiin filosofian kunnia-tohtoriksi 17.9.-99 Joensuun Yliopiston kolmannessa tohtori-promotiossa.

Kasvatustieteiden kunnia-tohtoriksi promovoitiin professori **Nina Predtshenskaja** Karjalan pedagogisesta yliopistosta Petroskoista.

RAHASTOT

Verohallitus on päättänyt, että **Helmi ja Pertti Virtarannan rahastoon** tehtävät yli 5 000 markan lahjoitukset ovat verovapaita tänä ja ensi vuonna, kertoo Tverinkarjalaisten ystävät ry:n puheenjohtaja **Erkki Hatakka**.

Rahaston tarkoituksena on etupäässä tukea tverinkarjalaisten nuorten opiskelua Tverissä opintojen loppuvaiheessa.

TUNKUAN KYLIEN PRUASNIEKKOJA

● **Tunkua:** Bohrotša 28.2 (Neitsyt Marian kuolinpäivä). Myös kylän kirkko oli pyhitetty Jumalanäidille. Oli myös tsasouna, joka kommunistivallan aikana muutettiin sairastuvaksi.

● **Viikatejärvi:** Bohrotša 28.8. Ei ollut tsasounaa, pruasniekka pidettiin Tujonaisen Kiirikin aitassa.

● **Lusmanvaara:** Bohrotša 28.8. Tämän vuosisadan alkupuolella (ennen 1917) oli tehty pieni tsasouna Homasen Maksiman talon etupuolelle (Ossippa Markoffin kertomaa).

● **Lukinsaari:** Spuassu 19.8 (Kristuksen kirkastuminen). Kylässä oli 1700-luvulta peräisin oleva vanhauskoisten skiiitta. - Myöhemmin vanha mökki tsasounana, myöh. mökinnäköinen tsasouna, jossa vanhauskoiset babat kävivät sotavuosiin saakka (Homa Semenoffin tieto).

● **Hiisjärvi:** Pokrova 14.10 (Neitsyt Marian suojele). Pruasniekka pidettiin aiemmin Rotosen aitassa, mutta vuosisadan alussa kylään rakennettiin tsasouna (Ossippa Markoffin tieto). Tsasouna poltettiin 1941.

● **Klimkolja:** Stroitša (helluntai) eli Pyhän Kominaisuuden päivä. Ei ollut tsasounaa, pruasniekka pidettiin Prokkosen Iivanan aitassa (Ossippa Markoffin tieto).

● **Koivuniemi:** Pedrunpäivä 12.7. Myös kylän tsasouna oli pyhitetty Pietarille ja Paavalille. Tsasounasta tehtiin 1929 paloasema (Homa Semenoffin tieto).

● **Kompakka:** Kevätmiikkula 22.5. Myös kylän tsasouna oli pyhitetty Pyhälle Nikolaokselle. Tsasouna oli käytössä sotavuoteen 1941 saakka, jolloin partisaanit polttivat sen (Osma Afanasjeffin tieto).

● **Maasjärvi:** Kevätjyrgi 6.5 pidettiin, mutta kun syksyllä oli paras seldinpyyntiaika, niin toista jyrgiä ei keritty pitää (Ossippa Borisoffin tieto). Tsasouna oli Pyhälle Yrjölle pyhitetty.

● **Kutsjärvi:** Syysjyrgi 13.10. Tsasouna oli pyhitetty Pyhälle Yrjölle. Se sijaitsi Aleksei Gurzijeffin talon vieressä. Tsasounassa oli yksi kello, ja se oli käytössä sotavuoteen 1941 saakka. Sotien jälkeen siitä tuli kauppa, jossa kertojamme Outi Iljin torquitsi (möi). Kirkonkello oli ripustettu suuren kuusen oksaan yleiseksi hälytyskelloksi. Outin lähtiessä 1951 kotikylästään kello jäi vielä sinne oksaan riippumaan.

● **Voijinki:** Voznesenie (helatorstai). Kylässä oli tsasouna (Ossippa Borisoffin tieto).

● **Djemosenvaara:** Voznesenie (helatorstai). Oli tsasouna (Ossippa Borisoffin tieto).

● **Kevättämäjärvi:** I Miikkulanpäivä 22.5. Tsasouna oli pyhitetty Pyhälle Nikolaokselle eli Miikkulalle. II Streitjenie 15.2 (Jeesuksen temppeeliin tuominen). Tsasounasta tehtiin klubi 1930 (Lukerie Ruhtujeffin tieto).

● **Onihma:** Iljanpäivä 2.8. Illatsut pidettiin Sidoroffin Mikin talon viereisessä metsässä, jonne oli raivattu kisakenttä. Sidoroffin "alapuolella" eli järveen päin talosta oli tsasouna, rakennettu joskus tämän vuosisadan alussa (ennen 1917). Se toimi sotavuosiin saakka. Mikin emäntä Palaga Sidorova keräsi obrazat mukaansa, kun lähti evakkoon Arkangelin alueelle. Palaga kuoli ja haudattiin sinne. Obrazoista ei tiedetä (Pekka Sidoroffin tieto).

*

● **Uskela:** Stroitša (helluntai). Pruasniekka tuli kylän lähellä sijainneen Troitsansaaren mukaan; siellä oli ollut luostari, jonka ensimmäinen kirkko (rak. 1573) oli Pyhän Kolminaisuuden kirkko. Nykyinen kirkko on pyhitetty Pyhälle Nikolaokselle.

*

● **Suikujärvi:** Iljanpäivä 2.8 (profeetta Eliaan muistopäivä). Suikujärven kirkko oli profeetta Eliaan kirkko. Suikujärven ensimmäinen kirkko oli rakennettu jo v. 1597.

● **Lehto:** Iljanpäivä 2.8.

● **Nuottavaara:** Jälkibohrotša 21.9 (Neitsyt Marian kuolinpäivä) (Lukerie Ruhtujeffin tieto).

● **Kesäjärvi:** Pedrunpäivä 12.7 (Lukerie Ruhtujeffin tieto).

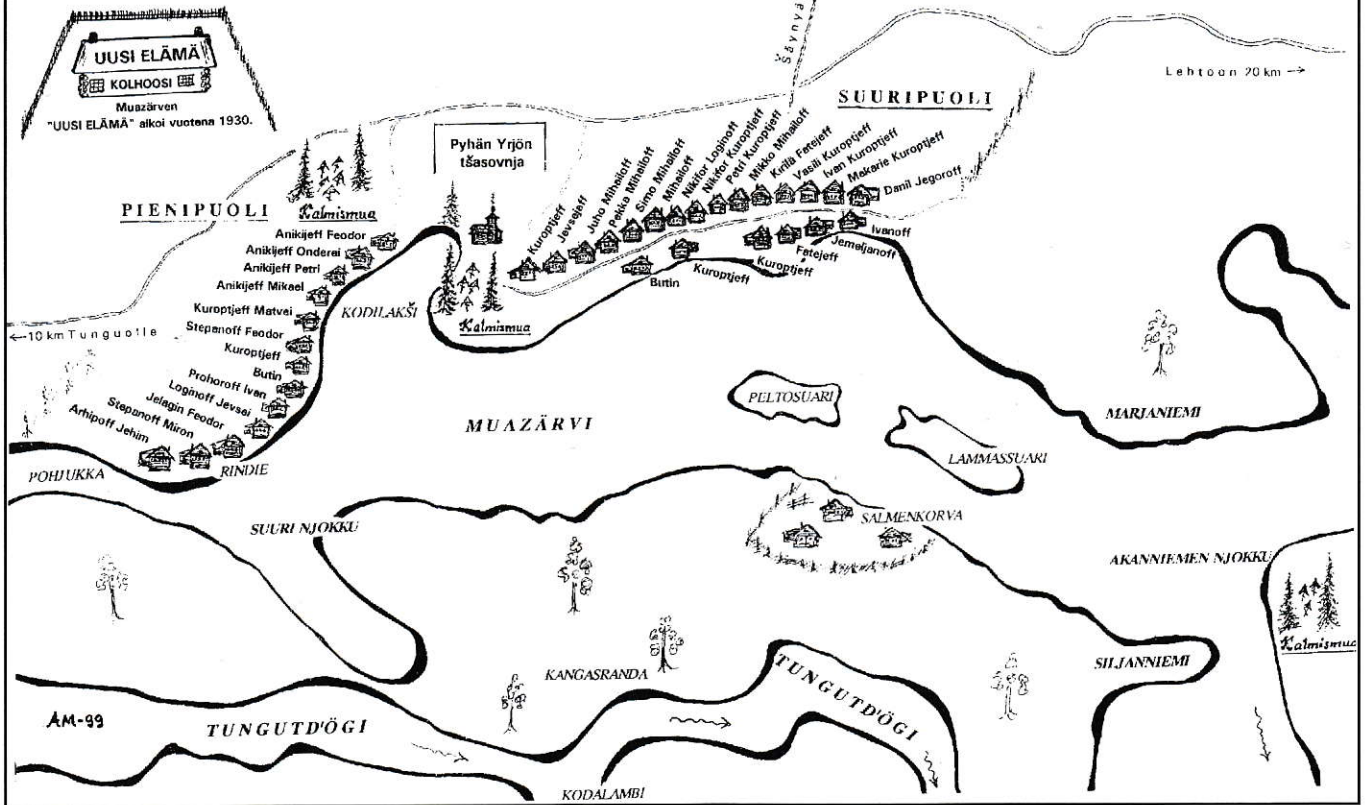
□ □ **Aineisto Karjalan Heimon joulunumeroon (ilmestymispäivä ennen joulunpyhiä) pitää lähettää toimitukseen HETI.**

Painoaikataulu on normaalia kireämpi.

MUAZÄRVEN KYLÄ

(Maasjärven kylä, Tunkuan kunta)
 v 1905 taloja 41 / 265 asukasta.
 Tämä kartta esittää 1920-luvun asutusta 37 taloa.
 (tieto v 1926: asukkaita 195 henkeä).
 v 1998 kylässä on vielä 8 taloa, joissa asuu 8 ihmistä.
 (Tiedot karttaan kokosivat Kaarlo Safontjev ja Jegvenie Stselin, Uus-Maasjärvi)

SÄYNYÄNVUARAN KYLÄ

(Säynjävaara, Tunkuan kunta)
 v 1905 taloja 7 / 28 asukasta.
 v 1926 asukkaita 53 henkeä.
 Kylässä asui Ivanoff-, Jegoroff-, Anikijeff-,
 Isatoff-, Kuroptjeff- ja Stepanoff-sukuja.
 Kylä autioitui vuonna 1941.

Näkymä Maasjärven kylästä Suurelta puolelta. Taustalla hämmöittää Kodilaksi.

Ohtajoen kanava ja tammi rakennettu tuholaismaisesti

Ohtajoen kanavan ja tammen rakennustyöt Tunkuan piirissä aloitettiin viime joulukuussa sillä tarkoituksella, että ne helpottaisivat kevään uittotöitä Ala- ja Yläjärven välisessä joessa.
 Nyt kun uittokausi alkaa, kanavasta on vielä 15 metriä kaivamatta, tammi on rakennettu väärään paikkaan ja niin huonosti, että se ei pidä vettä. - Noin 10 000 ruplaa on heitetty hukkaan. - PK 9.6.1933

□ Nuottavaaran kolhoosi on Tunkuan piirin suurin. Sillä on käytössään leikkukone, jota ei kuitenkaan toistaiseksi ole asetettu käyttöön. Syyksi sanotaan, että ”pellot ovat kiviset”. - Kulakkimainen kannanotto! -PK 5.9.1933

KIITOKSIA KAIKILLE

Kun tasan kaksi vuotta kestänyt **Tunkua -projekti** on nyt päätöksessään, Karjalan Heimon toimitus kiittää lämpimästi kaikkia mukana olleita ja tämän erikoisnumeron kokoamiseen osallistuneita. Saimme kokoon ainutlaatuisen tietopaketin! Erityisen suuren kiitoksen ja hatunnoston ansaitsevat **Anja Malinen** Kuhmosta (Koivuniemi) ja **Sergei Zaikov** (Kevättämäjärvi). Ilman heidän innostunutta mukanaoloaan ja uurastustaan tämä lehti olisi sivumäärältään puolta ohuempi ja sisällöltään huomattavasti köyhempi.

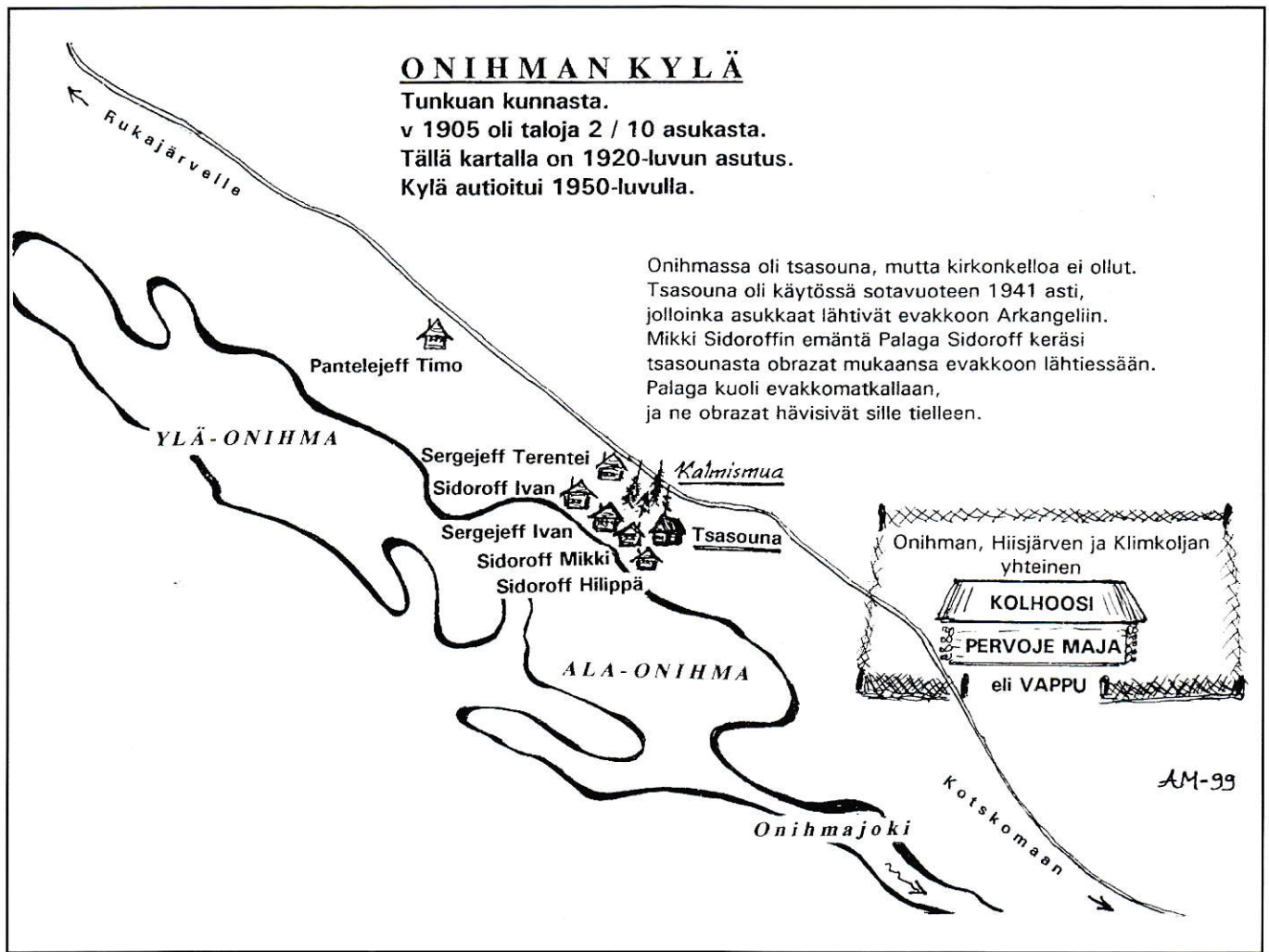
Kiitokset myös **Nina Lavoselle**, joka on joutunut monta kertaa tuskaillemaan kirkollisten termien kanssa kääntäessään Arkangelin hiippakunnan kuukausilehden artikkeleita. - Seuraavan erikoisnumeron teemana ensi vuonna on Oulangan kunta. - SV

Tunkuan ”metsäsissit” kiittävät päätoimittaja Sakari Vuoristoa

Vaikka me yritimme parhaan kykymme mukaan olla päätoimittaja Sakari Vuoriston apumiehinä kokoamassa näitä kylätietoja tähän ’meidän omaan’ Tunkua-erikoisnumeromme, niin ilman hänen työpanostaan ja asiantuntemustaan nämä tiedot eivät olisi tulleet kansien väliin. Kiitokset päätoimittajalle - ja mielenkiintoisia lukuhetkiä heimolehden lukijoille toivottavat:

Homa Semenov, Anni Semenova, Ivan Zaikov, Osip Afanasjev, Anatoli Godijev, Kaarlo Savontjev, Pekka Sidorov, Outi Iljin, Jegvenie Stselin, Paavo Kiviniemi, Sergei Zaikov ja Anja Malinen.

Leivällä varustelu Tunkualla

Tunkuan piirin osuuskauppa ei ole kyennyt järjestämään joustavasti leivällä varustelua. Tätä todistaa se, että piirin keskuksessa olevassa leipäkaupassa on ainaisesti jono.

Niinpä heinäkuun 22. pnä kaupan edustalla odotteli melkein koko päivän puolensataa ihmistä leivän saantia. Suuri osa jonottajista oli tullut lähikylien kolhooseista. On sattunut monesti niinkin, että kaukaa saapuneet kolhoosilaiset ovat jääneet leivättä, kun sitä ei olekaan riittänyt.

Leivän jakelun näin keho järjestely aiheuttaa sen, että usein menee koko työpäivä leivän hakuun ja jonottamiseen. Ei luulisi olevan vaikeaa järjestää jakelua myös sivukyliin. Olisi järjestettävä kiertäviä leipäkauppoja ja kylien kolhoosien yhteyteen leipomoita. (PK 3.9.1935).

□ □ Tunkuan piirissä eläneellä toverii Miitrei Mihailovitš Kartškinilla oli vuonna 1935 kirjoissa peräti 560 työpäivää (vrt. vuodessa päiviä pyhät mukaanlukien 360). - Uskokoon ken tahtoo!

Epäjärjestys Lehdon kaupassa

Tunkuan piirin Lehdon osuuskauppa työskentelee sangen epäsäännöllisesti. Kauppa suljetaan jo puolta tuntia ennen määräaika. Tätä perustellaan sillä, että huoneet on siivotettava, rahat laskettava jne.

Näinä päivinä kauppaan tuli lähetys suolattuja ja tuoreita sillejä. Osuuskauppa järjesti myynnin niin, että kullekin ostajalle annetaan kaksi kiloa. Osuuskaupan hoitaja Antonova seisoo vaa'an vieressä ja määrää ostajia, että "ammentakaa tynnöristä, jos haluatte kalaa. Minä en voi ammentaa, sillä käsiäni palelee". Näin olen ostajat itse valitsevat tynnöristä ja usein likaisin käsin selailivat sillejä.

Kauppa ei myöskään vaihda sieltä ostettuja rikkiäisiä tavaroita. Kaupanhoitaja perustelee kieltoa sanomalla, että kun keran on ostanut tavarat, niin pitääköön vain hyväänään. (PK 14.4.1930).

Mitä muistat karjalaisista juuristasi, sen voit kirjoittaa arvokkaaksi perinnöksi

ELÄMÄNI TARINA -muistelukirja

Tähän kirjaan kukin voi kirjoittaa oman elämäntarinansa. Kirjan voi pitää henkilökohtaisten salaisuuksien arkistona, mutta aivan mittaamattoman arvokas se on perintönä jälkipolville.

Kirja sisältää runsaasti kysymyksiä ja johdatteluja, jotka auttavat tavoittamaan muistojen polunpään. Sivuja on myös vapaalle muistelulle ja valokuville.

Tämä tyylikäs, kuvitettu teos on oivallinen lahjakirja isänpäivänä, jouluna, äitienpäivänä, syntymäpäivänä...

Kirjan on toimittanut ja kuvittanut Johanna Jokipaltio. Ovh. 250 mk

Kirjakaupoista tai kustantajalta: Maahenki Oy. Eerikinkatu 28, 00180 Helsinki.
Puh. (09) 751 2020. maahenki@msl.fi

KARJALA-KIRJOJA

Uusia kirjoja

SUOMI SUUREKSI – VIENA VAPAAKSI

Prof. Jouko Vahtolan perusteellinen tutkimus Vienan retkestä 1918 ja Suomen suhtautumisesta Itä-Karjalan kysymykseen. Runsas kuvitus, karttoja ja piirroksia. 476 sivua. – Hinta postik. 195:–

ONGELMIEN JA MAHDOLLISUUKSIEN KARJALA

Suomen Maantieteellisen yhdistyksen vuosikirja Terra n:o 4 on omistettu Karjalalle. Runsaasti kuvia ja karttoja, 100 sivua. – Hinta postik. 45:–

ITÄMERENSUOMALAISET

Arvovaltaisen asiantuntijajoukon (suomalaisia, karjalaisia, virolaisia ja inkeriläisiä) kirjoittamana ja prof. Mauno Jokipiin toimittama kokonaisesitys heimokansojemme kohtaloista viime vuosiin saakka. Runsas, kuvitus, karttoja, hakemisto. – Hinta postik. 330:–

NUORUKAISTEN SOTA

Prof. Jouko Vahtolan perusteellinen tutkimus Aunuksen retkestä vuonna 1919. 637 sivua, karttoja, hyvä kuvitus. Hinta 170 mk postik.

Elämäkertoja

ALEKSEI MITRO, karjalainen kauppias ja yhdistysmies

Lehtori Pertti Leheksen tutkimus Aleksi Mitrosta, Vienan Karjalaisten Liiton ensimmäisestä puheenjohtajasta. Kirja on myös laukkukaupan historiaa. Hinta postik. 60:–

IIVO MARTTINEN

Vuokkiniemen kansanperinteen suurkerääjä Iivo Marttinen, Ontron Iivana (1870–1934) toimi kauppiana ja vakuutusmiehenä Suomessa, mutta omisti koko elämänsä kotiseutunsa kansantietouden tallentamiselle. Elämäkerran on kirjoittanut tyttärensä Sakari Vuoristo. Runsas kuvitus. – Hinta postik. 150:–

BOBI SIVÉN Karjalan sankarinuorukainen

Erkki Kansanahon laatima elämäkerta Bobi Sivénistä, joka toimi Suomen edustajana Repolassa vv. 1920–21. – Hinta postik. 80:–

TANNER & MANNER.

Vienalaista laukkukauppaa, tukkukauppaa, vaatetusteollisuutta ja pakolaishistoriaa. Ville Lahelman mielenkiintoinen tutkimus Tannerin ja Mannerin liiketoiminnasta ja Orismalan kutomosta ja pukutehtaasta. Runsas kuvitus. Hinta postik. 60:–

On hyvä tietää

KARJALAN VAAKUNAT JA LIPUT.

Aleksander Paskovin perusteellinen selvitys Karjalan tunnuksesta kaupunkivaakunat mukaanlukien Pietari I ajoista nykypäivään. Runsas väri- ja mv-kuvitus. 352 sivua. Petroskoi 1994. – Hinta 80:–

AUTOILIJAN TIEKARTTA KARJALA.

Ensimmäinen luotettava tiekartta rajantakaisesta Karjalasta. Sisältää runsaasti matkailijalle tärkeitä tietoja. Tiestömerkinnät ajan tasalla. Toimittanut Karttakeskus Oy. – Hinta 75:– (postik. 5:–)

VIENAN RUNOKYLÄT

Markku Niemisen selkeä, asiantunteva ja luotettava kulttuuriopas Vienan runokyläin matkaaville. Hyvät karttapiirroksot, runsas kuvitus ja tiedot nähtävyyksistä. SKS 1995. – Hinta postik. 145:– Huom. Lukijatarjous 100 mk vielä voimassa.

KALEVALAN LAULUMAILTA

Nyt on tilaisuus hankkia Karjala-kirjallisuuden perusteos, I. K. Inhan maineikas klassikko, joka on vihdoin ilmestynyt uutena painoksena! Kuvien toisto on niin hyvä kuin nykytekniikalla on mahdollista. – Hinta 286:–

PIENI DESSOILU - VEN'AN RUNOT

Aleksandr Volkovin kaksi livvinkielistä runokokoelmaa, molemmissa myös käännöksiä venäjältä. Pieni Dessoilu -kirjassa on myös Jessoilan kylähistoriaa ajalta ennen sotia ja sen jälkeen. 80 s + 94 s. Hinta á 20:– postik.

KOLMAS TIE POHJOISEEN

Dosentti Leo Koutaniemi on koonnut kirjallisuudesta näkemyksiä ja kuvauksia Oulusta Kuusamon ja Kantalahden kautta Jäämerelle vievän vanhan kauppateiltä. Mukana on myös omakohtaista havainnointia matkan varrelta. 336 s, kuvitettu. – Hinta 185 :- postik.

POHJOIS-VIENAN PORONHOITO

J. Juhani Kortosalmen laaja, 556-sivuinen väitöskirja sisältää runsaasti harvoin nähtyjä valokuvia, karttoja ja piirroksia. Erinomainen tietokirja Vienan vanhasta elinkeinosta ja historiasta. – Hinta 250:– postik.

ITÄ-KARJALAN TUNNUKSIA

Heraldiikan asiantuntijan Kari K. Lauran perusteellinen, runsaasti kuvitettu teos Itä-Karjalan tunnuksista, lipuista ja vaakunoista kautta aikojen. 145 sivua. – Hinta postik. 100:–

VALKOISET SIVUT

eli suomalainen oppikoulu Itä-Karjalassa. Kouluneuvos Martti Hölsän toimittama Äänislinnan Yhteislyseon historia vv. 1942-44. Haastatteluja, paljon valokuvia, 140 sivua. – Hinta postik. 90:–

VIENAN KARJALAISTEN LIITOSTA KARJALAN SIVISTYSSEURAKSI vv. 1906-1922. Apul. prof. Raimo Rannan syväluotaus seuramme alkuhistoriaan. Kuvitettu, henk. hakemisto, 229 sivua. – Hinta postik. 130:–

KAINUUSSA JA VIENASSA. Näkökulmia naapurusten elämään. (Studia Carelica humanistica 10). Joensuu 1977. Hinta 80:– postik.

Suvulta suvulle II

Wienan Karjalaisten liiton/Karjalan Sivistysseuran historia vuosilta 1906–1996. Teoksessa on runsas kuvitus, 242 sivua, nid. – Hinta postik. 120:–

*

Myös teosta Suvulta suvulle I (seuran 50-vuotisjulkaisu) on vielä saatavissa. Se täydentää alkuhistorian osalta nyt ilmestynyttä teosta. Suosittelemme! Myyntihinta vain 50 markkaa.

Karjalan Heimon artikkelihakemisto

Fil. maisteri Anna-Maija Pietilän kokoama Wienan Karjalaisten Liiton ja Karjalan Sivistysseuran aikakauslehtien artikkelihakemisto vv. 1906–1994. 545 sivua, nid. – Hinta 250:–

Myyntivarastossa on lisäksi:

* Bjarmien mailta (useita kirjoittajia) 182:– * Etsin kultaista kuurnaa (P. Perttu) 50:– * Kalevalan kehto (laulukirja/V. Pällinen) 45:– * Idäntutkimus n:o 4/1995 (Karjalaa) 35:– + postik. * Karhunaajolla Kauko-Karjalassa (E. Warttinen) 50:– * Karjalaiset kauppiat Joensuussa 1920-luvulla (H. Tarma) 120:– * Salmin murteen sanakirja 110:– * Isät Suomessa sydän Karjalassa (M. Nieminen) 75:– * Vienan sineä (runoja/Maija Lehtinen) 90:– * Luvemman vienankarjalaksi (P. Zaikov) 70:–

Kirjatilaukset osoitteella:

KSS, Luotsikatu 9 D 10, 00160 Helsinki